

«Ey yer ve göklerin Hükümranı! Vatan ve din düşmanlarına
karşı cihadımızda bize yardım et ve bizi düşmanların şerrinden koru!»
— İmam ŞAMİL —

Birleşik Kafkasya

ÜÇ AYLIK DERGİ

Yıl: 2

Eylül–Ekim–Kasım 1996

Sayı: 8

İÇİNDEKİLER

Yeni Rus Yönetimi Çeçenistan'a Barış Getirecek mi?	
Yılmaz NEVRUZ	1
Rusya ve Kafkasya'da Geçmiş ve Gelecek	
Ruslan HASBULATOV	6
Kafkasya'da Etnik Çatışmalara Bağlı	
Demografik Değişmeler	
Doç. Dr. M. MUHAMMADHANOV	
Çev: Musa RAMAZAN	10
İslamiyetin K. Kafkasya'daki Etnik Milliyetçilik	
Üzerindeki Etkisi, Çeçenistan ve Dağıstan'ın Durumu	
Bruno de CORDIER	19
İz Bırakanlar - M. Kazım Taymaz	
Osman ÇELİK	32
Bir Daha Deneyim (Şiir)	
Bilal LAYPAN	37
İstanbul Çerkezleri -II-	
Doç. Dr. Süreyya ÜLKER	38
Adige Diline İslam - Türk Kültüründen	
Geçen Kelimeler	
A. Hazer HIZAL	45
Kuzey Kafkasya'da Tarihi Yer Adlarına Dönüş Süreci	
Hasan KANBOLAT	46
Karaçay Halk Edebiyatı Araştırmaları: METİNLER	
Dudalanı MAHMUT	52
Rusya Müslimanlar Birliği -RMB-	53
Rusya Müslimanlar Birliğinden	
Kafkas Halklarına Çağrı	55
Dağıstan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı	
Açık Mektup	
Nadir HAÇİLAEV	57
AKBA'dan Haberler	58
Derneklerden Haberler	61

Birleşik KAFKASYA Üç Aylık Dergi

Genel Koordinatör:
Yılmaz NEVRUZ

Sahibi:
K.K.Karaçay-Balkarlılar
Kültür ve Yardımlaşma
Derneği adına:
Hüsnü KÜÇÜK

Yazı İşleri Müdürü:
Mehmet KARAÇAY

Yazım:
Cahide BAŞÇI

Haberleşme Adresi:
Mrk. P.K. 62
ESKİŞEHİR

İdare:
Deliklitaş,
Dr. Hilmi Sk. 1/C
ESKİŞEHİR
Tel: 0.222.221 66 97
Fax: 0.222.230 34 07

Yurtdışı Yıllık Abone:
40\$

Yurtiçinde:
Demek hesabına
125.000 TL. bağışta
bulunmak suretiyle
temin edilebilir.

Posta Çeki No: 112736
(Mehmet KARAÇAY)

Dergideki yazılar kaynak
gösterilmek suretiyle
alınabilir.

Dizgi-Baskı:
ETAM A.Ş.
Matbaa Tesisleri
ESKİŞEHİR

Birleşik Kafkasya

ÜÇ AYLIK DERGİ

Yıl : 2

Eylül – Ekim – Kasım 1996

Sayı:8

YENİ RUS YÖNETİMİ ÇEÇENİSTAN'A BARIŞ GETİRECEK Mİ?

Yılmaz NEVRUZ

Cahar Dudayev'in şehadetinden sonra Çeçen Bağımsızlık Savaşı'nın akibeti ne olacak? Mücadeleye devam mı yoksa emperyalist güce ram mı olunacak? Soruları kafaları işgal etmektedir. Keza, Rusya'da Yeltsin-Lebed ikilisinin galebesiyle sonuçlanan başkanlık seçimlerinden sonra Moskova siyasetinde herhangi bir değişiklik olacak mı? Sorusu da bilinmezliğini korumaktadır. Biz, bu soruların muhtemel cevaplarını ortaya koyarak Çeçenistan Sorunu'nun nasıl bir sonuca ulaşacağını tahlil etmeye çalışacağız.

Her şeyden önce Çeçen Ulusu'nun Moskova'ya kayıtsız-şartsız ram olmasını düşünmek abesle iştir. Millet olma şuuruna erişmiş Çeçen Halkı'nın; bunca mücadeleden, bunca fedakârlıklardan sonra 1990 öncesine dönmesi mümkün değildir. İki yıldan beri bağımsızlıkları uğruna tarihin en kanlı savaşlarından birini vermekte olan Çeçenlerin "Milletleşme şuurları" ve "Hür olma istekleri" daha da güçlenmiştir. Böyle bir Ulus'un millî kıyamını durdurmak ve tenkil etmek Rusya için kolay olmayacağı gibi imkânsızdır da.

Vaziyet bu şekilde kronikleşerek devam ettiği takdirde; Komünist rejimin 70 yıl boyunca tahrik ve teşvik ettiği etnik milliyetçilik/mikro milliyetçilik duygularıyla parçalanmış Kuzey Kafkasya'da "Birlik Şuuru" kısa zamanda uyanma sürecine girecek ve aynı kaderi paylaşan Kafkas halkları kardeş Çeçenlerin yanında yer alacaklardır. Böyle bir durumda, Çeçen Bağımsızlık Savaşı "Kafkas Bağımsızlık Savaşı"na dönüşecek ve Kuzey Kafkasya tıpkı bir Cezayir ve Vietnam haline gelecektir. Coğrafi durum buna uygun olduğu gibi Güney Kafkasya Ülkelerinin zamanla tam bağımsız hale gelmeleri de Kafkas Ulusu'nun varolma mücadelesinde hür dünya ile bağlantı kurmasında uygun ortam hazırlayacaktır.

Tecrübeli emperyalist Rusya günün birinde böyle bir durumla karşılaşacağını çok

iyi bilmektedir. Ancak, muhtemel "Kafkas Ulusal toparlanması" gerçekleşene kadar eski yöntemlerle Çeçen millî kıyamını tenkil etme ve diğer Kafkas halklarına gözdağı verme yolunu seçmiştir. Geçen iki yıldan beri; uygulanan yöntemin isabetli olmadığı, husumet duygularının güçlendiği, her iki tarafa da insani ve maddî kayıplar verdirmekten başka bir yararı olmadığı, aklı selim sahibi Rus yöneticiler tarafından da anlaşılmaya başlanmıştır. Bunların başında Rusya'nın ikinci adamı olarak lanse edilen Aleksandr Lebed gelmektedir. Başkanlık seçimlerinin ilk turundan bu yana; savaş yanlısı Gn. Graçov ile ekibinin görevden alınması da bu anlayışın ilk işaretleri olarak yorumlanabilir.

Öte yandan; Batı aleminin büyük maddi desteği ile komünist-faşist cepheyi yenilgiye uğratan Başkan Yeltsin, ister istemez demokrasiyi bütün organlarıyla Rusya'da hâkim kılmaya çalışacaktır. Hür teşebbüs, düşünce hürriyeti, insan haklarına saygı, can ve mal güvencesinin sağlanması gibi demokratik erdemlerin ülkede yerleşmesi, esir halkların ulusal uyanışına ve millî şuurun olgunlaşmasına ortam hazırlayacaktır.

Bütün bu gelişmeleri; Rus Yöneticilerinin, aklı selimin ışığı altında değerlendirecekleri umulur. Aksi halde tüm Rusya kaosa sürüklenecek, ekonomik yapı daha da çökecek, tarım sektörü iflas edecektir. Zengin yerüstü ve yeraltı kaynaklarına sahip bir ülkenin üretim yapmadan yaşaması mümkün değildir. Değiş-tokuş esasına dayanan bugünkü ilkel ticaret ile 150 milyon insanın doyması (uzun vadede) imkânsızdır. Ya samimi olarak demokratik rejim yaşama geçirilecektir ya da kadim dikta rejimine dönüşülecektir. İçinde bulunduğumuz bilgi çağında, Rusya'nın Ortaçağ karanlığına gömüleceğini varsaymak bile abestir. İster istemez demokratik süreç işleyecektir.

Sovyetler Birliği çatırdamaya başladığı zaman, Kızıl Çin'in uyguladığı "Yönetimde dikta, ekonomide serbestlik" yöntemi seçilseydi, belki dağılma süreci bir süre daha geciktirilebilirdi. Ama Sovyet Rusya'nın yapısı böyle bir geçişe uygun olmadığı için politik hürriyet ile ekonomik hürriyet birlikte yol aldı ve imparatorluk çabucak parçalandı.

Rusya'nın ana topraklarının Avrupa'da yer alması, Rus insanının demokrasiyi benimsemesi, modern iletişim araçlarının sınır tanımaması, keza Rusların da insanca yaşama hakkından yararlanmaya kararlı olmaları gibi sebepler de diktaya yatkın Kremlin'i hür dünyaya yaklaştırmış ve demokrasi sürecini başlatmaya sürüklemiştir. Nitekim son başkanlık seçimlerinde genç kuşakların kahir ekseriyetle demokrasiden ve insanca yaşamadan yana tavır aldığı kanıtlanmıştır.

Gorbaçov'un başlattığı glasnost ve perestroyka hareketinin neticesi olarak siyasi, sosyal ve ekonomik alanlarda husule gelen köklü değişimleri kısaca özetledikten sonra tekrar Çeçenistan Meselesine dönelim.

BARIŞ GÖRÜŞMELERİ

Dudayev'in şehadetinden sonra lider seçilen Zelimhan Yandarbiyev ulusal amacın gerçekleşmesi noktasında Dudayev'den farklı görüşlere sahip değildir. Belki kullanılan yöntemlerde farklılık olabilir.

Boris Yeltsin, Batının ve Rus kamu oyunun zorlamasıyla liderler seviyesinde müzakere masasına oturmayı kabul etmiştir. Belki de Dudayev'le de görüşecekti, ama o sembol isimle (işlediği bu kadar cinayetten ve Çeçenistan'ı tahribeden saldırganlardan sonra)

görüşmeyi göze alamıyordu. Esasen Dudayev'in Kremlin'de düzenlenecek bir görüşmeyi kabul etmesi de mümkün değildi, üçüncü bir ülkede (muhtemelen Türkiye'de) böyle bir görüşmenin gerçekleşebileceği görüşünü ileri sürüyordu. Yeltsin'in ise bunu kabul etmesi tabiatıyla imkânsızdı. Zelimhan Yandarbiyev, biraz da şartların zorlanmasıyla liderler seviyesinde görüşmeyi kabul ederek barış sürecini başlattı. Ancak görüşmelerden somut bir sonuç çıkmadı. Anlaşıldığına göre Rus tarafı "görüşmeler yoluyla meseleye çözüm getirme" fikrine henüz hazır değildi. Esasen Yeltsin'in savaş yanlısı danışmanları ile Gn. Graçov ve ekibi görev başında iken bu girişimden olumlu bir sonuç çıkması da beklenemezdi.

Son başkanlık seçimleri sırasında Gn. A. Lebed'in etkinliğinin artmasıyla birlikte müspet yorumlanacak gelişmeler de olmaktadır. Yeltsin'in savaş yanlısı danışmanları ile Gn. Graçov ve ekibinin görevden uzaklaştırılması az da olsa barış ümidini artırmıştır. İşin burasında karamsarlığın dağılmasını önleyen en önemli faktör, Kremlin'in Çeçenistan politikasının kesin hatlarıyla ortaya çıkmamış olmasıdır. Somut olarak ortaya çıkan biricik görüş, mütareke yapılması, Çeçenlerin silah bırakması ve Rus birliklerinin çekilmesidir. Çeçen direnişçiler silahlarını bıraksınlar, Rus birlikleri de çekilsin diyelim. Siyasi anlaşma sürüncemede bırakılır ve mevcut Rus yanlısı yönetimin meşruiyeti kabul ettirilmeye çalışılırsa barış tekrar bozulacaktır. Bu takdirde Çeçenistan sınırlarında bekleyen Rus birliklerinin yine işgal hareketine girişmesi çok kolay olacak ve silahsız Çeçenlerin dize getirilmesi de zahmetsizce mümkün olacaktır.

Bu durumu iyi bilen Çeçenler, Çeçenistan'ın siyasi statüsü Moskova ve Birleşmiş Milletler tarafından güvence altına alınmadan silah bırakmaya yanaşmayacaklardır. Böylece kelimenin tam anlamıyla fasit bir daire oluşmaktadır. Çeçen mücahitlerin komutanı ve Çeçen liderliği sözcüleri Rusya'nın bu müglak politikasını zaman zaman dünya kamu oyuna duyurarak, şimdiye kadar yapılan geri çekilme hareketinin göz boyamaktan ibaret olduğunu dile getirmektedirler. Buna karşılık Moskova sessizliğini korumaktadır.

Öte yandan; yazılı ve görsel medyadan edinilen bilgiler doğruysa, Aleksandr Lebed'in barış taraftarı olduğu, Çeçenlerin kendi kaderlerini kendilerinin tayin etmelerinin doğru olacağına inandığı, tam bir ekonomik bağımsızlığın verilmesinin doğru olacağı, Rus ordusunun da tamamen geri çekilmesinin... şart olduğu... gibi görüşler ileri sürdüğü anlaşılmaktadır. Ancak, A. Lebed'in yetkisinin ne olduğu, görüşlerinin Kremlin'in resmi politikası olup olmayacağı, Yeltsin'in ne düşündüğü henüz açık olarak ortaya çıkmamıştır. Günün birinde Lebed'in tasviye edilip edilmeyeceği de keza belli değildir. Bütün bunlar karamsarlığın dağılmasını önleyen faktörlerdir.

HANGİ SİYASİ STATÜ?

Çeçenler 1 Kasım 1991'de kayıtsız şartsız bağımsız bir devlet olduklarını ilan etmişlerdir. Keza, bu fili durumun diğer devletler ve Rusya tarafından da tanınmasını istemektedirler. Ama Rusya bunu reddettiği gibi üçüncü ülkelerin tanınmasını da engellemiştir.

Rusya'ya gelince; Moskova hükümetleri, Çeçenistan'a tam bağımsızlık verilemeyeceği, Çeçenistan'ın 1991 Kasımından önceki gibi Rusya Federasyonuna bağlı federe bir cumhuriyet olmasının şart olduğu ve kısmen ekonomik özerklik verilebileceği... gibi mübhem görüşler ileri sürmektedir. Hal böyle olunca da uzlaşma imkanı kalmamaktadır.

Aslına bakılırsa, Çeçenlere tam bağımsızlık verilmesi Rusya'nın işine gelmemektedir. Bu yol açılırsa başta diğer Kuzey Kafkas halkları olmak üzere Tataristan, Başkurdistan, Çuvaşistan, Yakutistan, Tuva, Altay ve Fin-Uğur halklara da bağımsızlık yolu açılacaktır. Bu da Rusya Federasyonu'nun parçalanması ve Rusya'nın biraz daha küçülmesi anlamına gelmektedir. Görüşü ne olursa olsun (demokrat, faşist, komünist) hiç bir Rus hükümeti böyle bir politikayı benimsemez.

Peki çıkar yol ne olmalıdır?

Aklın yolu birdir: Her iki taraf da birbirlerini tatmin edecek düzeyde taviz vermek zorundadırlar: Hem Rusya'nın hem Çeçenistan'ın kabul edebileceği bir orta yolu bulmak da oldukça güç görünmektedir.

Kanaatimize göre; millî savunma ve dış siyasi ilişkiler bakımından Moskova'ya bağlı ve Rusya Federasyonu'na dahil; olabildiğince ekonomik, sosyal ve kültürel bağımsızlığa sahip bir Çeçenistan Cumhuriyeti oluşturulabilir. Böyle bir devlette parlamentodan tutun da en küçük köy yönetimlerine kadar bütün idari kuruluşlar ve birimler Çeçen Ulusu'nun hür iradesiyle kurulmalıdır. Polis ve jandarma gibi iç güvenlik teşkilatlarını kurmakta Çeçenler bağımsız hareket edebilmelidir. Başka ülkelerle (Rusya'dan bağımsız olarak) ticari sözleşmeler yapabilmelidir. Petrol başta olmak üzere bütün yeraltı ve yerüstü kaynaklarını işlemek ve kullanma hakkına sahibolmalıdır. Çeçenistan topraklarında yaşayan Ruslara seçim hakkı tanınmalıdır: İsterlerse kalırlar, isterlerse giderler. Ancak bunlara azınlık hakkı verilmelidir. Eğitimde, sosyal hayatta ve kültürel yaşamda da tam bir serbesti tanınmalı ve Çeçenistan bu konularda Rusya'dan bağımsız olarak uygun gördüğü politikaları hayata geçirebilmelidir.

Statüyü özetlersek: Çeçenistan Cumhuriyeti; Rusya Federasyonu'na üye, dış politika ve savunma yönünden Federal devlete bağlı, diğer yönlerden (iç ve dış ticaret, enerji ve tabii kaynaklar, taşıma, ulaşım, eğitim ve kültür, iç güvenlik, sanayi...) tamamen bağımsız bir devlet olmalıdır.

Böyle bir statü hem Rusya Federasyonu'nun toprak bütünlüğünü koruyacak hem de Çeçenistan'ı tatmin edecektir. Başkaca bir çözüm yolu görünmemektedir.

Mutlak suvereniteye şartlanmış Çeçenlere bu durum ağır gelse de uzlaşma cihetine gidecekleri umulur. Kremlin barış atağında samimi ise "en makul çözüm yolu" olarak görünen bu statüyü kabul etmelidir. Aksi takdirde Kafkasya'ya barış ve huzur gelmeyeceği, silahlı mücadelenin sürüp gideceği aşîkârdır. Ta ki diğer Kafkas halkları uyanuncaya kadar.

KAFKAS HALKLARININ DAĞINIKLIĞI NE ZAMANA KADAR SÜRECEK?

Şive farklılığına dayanan mikromilliyetçilik politikası bugünkü Moskova yönetimleri tarafından da tahrik ve destek görmektedir. Ama ne zamana kadar? Kanaatimiz odur

ki kısa zamanda mikromilliyetçilik hareketinin, halklara mutluluk ve iyi bir gelecek hazırlamayacağı anlaşılabacak, başta aydınlar olmak üzere genç kuşaklar aynı vatan ve aynı kültüre mensubiyet şuuru kazanacaklardır. Milli birlik ve beraberlik bilinci olgunlaştıktan sonra esir Kafkas Halklarının bağımsızlık isteklerini kırmak mümkün olmayacaktır. Bugün Çeçenistan'da yaşanan kanlı mücadele Hazar'dan Karadeniz'e kadar tüm Kuzey Kafkasya'ya şamil olacaktır.

TEK ÇIKAR YOL...

Rusya'yı yönetenler istikbalde ortaya çıkacak bu gelişmeleri çok iyi bilmektedir. Rus hükümetleri, içinde bulunduğumuz bilgi çağında emperyalist politikalarından vazgeçerek, barışçı yöntemlerle bağımsızlık isteyen eski sömürgelerine kendi kendilerini yönetme ve bağımsız devlet olma hakkını tanımalıdır. Bu takdirde ekonomik ve beşeri ilişkiler her iki taraf için de yararlı olacak ve Rusya'nın Güney Sınırları şimdikinden daha güvenli bir duruma kavuşacaktır. Milletlerin refahı ve mutluluğu toprakların genişliğiyle değil, ekonominin gelişmesi ve barışın devamlılığı ile mümkündür. Rusya ne kadar geniş topraklara sahip olursa olsun Rus insanının bir İsviçreli kadar, bir Japon kadar refah ve mutluluğa erişmesi imkansızdır. Rusya'nın eski sömürgelerinden "bağımsız devlet olma rüşti gösterenlerin" bağımsız devlet oluşturmaları, Rusya'nın yararınadır. Bunlar hem ticaret, hem dış siyaset alanlarında Rusya'nın dostları ve partnerleri olacaklardır. Böylece iki yüz yıldan beri kanayan bir yara olan Kuzey Kafkasya Meselesi mutlu bir şekilde (her iki taraf için de) çözüme kavuşacaktır. Umarız ki Rusya anlaşılmaz inadından vazgeçer ve Avrupalı emperyalistlerin 50 yıl önce uyguladıkları ve kazançlı çıktıkları yöntemi uygular.

YAZIMIZA EK : Gn. A. LEBED'in GERÇEK YÜZÜ!

Yukarıdaki yazıyı kaleme aldıktan bir süre sonra A. Lebed'in gerçek yüzü ortaya çıkmaya başlamıştır. Daha önce söylediklerini unutmuş görünen sabık general Çeçenistan meselesinde Graçov'u bile gölgede bırakmıştır. ABD basınında yer alan haberlerde ABD yönetimi, Boris Yeltsin ile Aleksandr Lebed'in Çeçenistan'ı yeniden kan gölü haline çevirmelerinden dolayı büyük rahatsızlık duymaktadır. A. Lebed The New York Times gazetesine verdiği demeçte "Yeltsin'in yerine geçmek istediğini ifade ederek "Beni vurmadıkları takdirde Rusya'nın devlet başkanı olmaktan korkmuyorum" şeklinde karanlık bir ifade kullanmıştır. Yine ABD basınına göre Lebed, Çeçenistan konusunda Afganistan'da yapılan hataları tekrarlamaktan başka bir şey yapmamaktadır. Seçimlerden önce "Rusya'nın Çeçenistan'da kazanma şansının olmadığını" defalarca söyleyen Lebed, son açıklamalarında "Çeçenistan kesinlikle Rusya'nın bir parçası olarak kalacaktır, kalmalıdır" şeklinde konuşmaya başlamıştır.

Demek oluyor ki Kremlin'de değişen bir şey yoktur. Çeçenistan'da katliama devam edilecektir. Anlaşıldığına göre Moskova, Çeçenler beşeri ve maddi kaynaklarını tüketinceye kadar savaşı sürdürecektir.

RUSYA ve KAFKASYA'DA GEÇMİŞ ve GELECEK*

Ruslan HASBULATOV

Sayın Başkan, Kafkasya ve Orta Asya problemleri ile ilgili böyle ayrıntılı düzenlenmiş bir uluslararası konferansa iştirak etmek için beni davet etmiş olmanızdan dolayı size teşekkürlerimi sunarım. Aynı zamanda, müsaadenizle, şahsıma yönelttiğiniz sıcak sözlerden dolayı saygılarımı belirtmek isterim.

Pek uzun sürmeyecek olan konuşmamdan önce heyecanlı olduğumu itiraf edeyim. Konuşmacılar listesinde ismim bulunmadığı gibi, önceden bir hazırlığım da söz konusu değil.

Burada bulunduğum esnada böyle bir konferansın düzenlenmesi ve benim de bu konferansa davet edilmem kendimi ziyadesiyle mutlu hissetmeme yol açtı. Ve şayet izin verecek olursanız, kısa bir zaman zarfında bu sorunlar ile ilgili düşüncelerimi söylemek isterim.

Hepimizin bildiği gibi Konferansın adı olan **"Bağımsızlıktan Sonra Kafkaslar ve Orta Asya'da Geçmiş ve Gelecek"** müstesna derecede ilginç bir konudur.

Şimdi, maalesef politik ve bilimsel literatürde yer almayan bazı detaylara dikkatinizi çekmek istiyorum. Bilimsel bir konferanstayız. Açık konuşalım, **eski Sovyetler Birliği'nin yıkıntıları üzerine kurulmuş olan devletleri** -ki başta Rusya Federasyonu bulunmaktadır- gerçek birer devlet olarak adlandıramayız.

Aynı sözleri Rusya Parlamentosu başkanıyken de söylediğim için bu konuda tarafsız olduğum kanısına varabilirsiniz.

Biliyorsunuz, klasik olarak, devletler sadece ordudan, memurlardan, bakanlardan vs. oluşmamaktadır. Bu bir gerçektir ve Aristoteles'in sözleri ile söylersek; **"Devlette bir devlet ruhunun bulunması şarttır". Bir devletin ruhu, asırlardan beri süregelen geleneklerin bütünüdür.**

Kastettiğim, yöneticilerin yönetim geleneği ile donatılmalarıdır ki, bu da sadece çıplak kurallar ve mevcut politik deneyimlerle yapılamayacak bir şeydir. Ve bütün bu söylediklerim, başta Rusya olmak üzere, istisnasız olarak söz konusu devletlerin hiçbirinde mevcut değildir. Fakat ister iç, isterse dış politikalarda olsun, bu kademelerde uluslararası önemi haiz çok önemli meseleleri çözmeye yönelenler ve kendilerini mükemmel, hatta olağanüstü devlet adamı olarak lanse etmek isteyenler vardır.

Böylece iç ve dış politikada ciddi meceraperest eylemler doğmaktadır. Buna bağlı olarak da, devlet idaresinin itici gücü olarak kabul edilen bürokratik memuriyet organlarının etkisini artırma ve güçlendirme eğilimleri ortaya çıkmaktadır.

Tüm bunların, aynı zamanda yürütme organlarının üst kademelerinde önemli politik kararlar verebilecek bir dizi merkezin oluşmasına neden olduğunu da vurgulamalıyım. Bu merkezler arasında genellikle yürütme alanında acımasız bir rekabet söz konusudur.

Bence durumun bizzat böyle oluşu ve gelişimi, Rusya'nın yürütme organlarının daha saldırgan kesimlerini, Çeçenistan Cumhuriyeti'ndeki krizi askeri yoldan çözmeye teşvik etmiştir. Ben burada tüm problemleri açıklamıyorum, bu tür davranışların ileride kısaca değineceğim belli nedenleri vardır.

Tekrar etmekte yarar görüyorum; siyasi kültürün, siyasi geleneklerin ve hatta kendini bir devlet olarak tanıma bilincinin bulunmaması, Rusya'nın barışsever devlet düşüncesini bir kenara itmesine ve küçük bir halka saldırmasına neden olmuştur.

Bu kürsüyü herhangi birisini eleştirmek veya politika yapmak için kullanmak istemem. Ama son iki senede cereyan eden olayların ve bu savaşın, Rusya Federasyonu'nun imajını ve politikası ile ilgili düşünceleri değiştirdiğini kabul etmeliyiz. Bunu kötü bir niyet ile değil, bilakis beni üzdüğü için söylüyorum. Çünkü, Rusya Federasyonu'nda Parlamento Başkanı olmadan önce, Gorbaçov'un reformlarını desteklediğim ve iktisadi ve siyasi alanda tüm olanaklarımı kullanarak ona yardım ettiğim dönemde bile Rusya Federasyonu'ndaki değişim ve yenileşme sürecine katkılarım vardı.

Dikkatlerinizi aşağıda belirteceğim kararların facia doğuran yönlerine çekmek istiyorum: Her şeyden önce, oraya ordu gönderilmemeliydi. Bu karar, geniş çaplı askeri çatışmalara, bir başka şekilde söylersek, gerçek bir savaşa neden olmuştur. Çeçenistan savaşında nükleer silahlar ile deniz ve okyanusların olmaması nedeni ile deniz kuvvetlerine ait olanlar dışındaki tüm silah türleri kullanılıyor.

Şöyle söyleyelim; her an öldürmeye ve silah kullanmaya hazır durumdaki askeri birlikler ya Çeçenistan'ın içine ya da yakınlarına sevk edilmiştir. Bunların tümü faciaya yol açacak kararlardır.

Kafkaslar'da da gerçek bir askeri çıkmaz yaratacak kararlar alındığını görüyoruz. Karabağ'ı göz önüne getirelim. Bence siz de benim fikrimi paylaşıyorsunuz; o zamanki iktidarın Karabağ problemini çözüme kavuşturmaması, Sovyetler Birliği'nin çöküşünün en önemli etkenlerinden biri olmuştur.

Bundan başka, Kafkaslar'da bir diğer önemli problemi de Gürcü-Abhaz sorunu teşkil etmektedir. Bir başkası, çözüm beklemekte olan Gürcü-Güney Osetya problemidir. Kuzey Kafkas cumhuriyetlerinde Çeçen-İnguş sorunu benzeri karışıklıklar da mevcut bulunmaktadır.

Hatta, daha ileri giderek, tüm bu olayların artık Kuzey Kafkaslar ile sınırlı kalmayıp, Rusya'nın güneyini kapsayan sorunlar haline geldiğini söyleyebilirim.

Eğer jeopolitik açıdan değerlendirmeye kalkarsak, H. Kissinger'ın da belirttiği gibi, Balkanlar'ın güneyinden geçen kriz şeridi, eski Sovyetler Birliği'nin güney sınırlarından 300 km'ye kadar kuzey yönüne doğru yer değiştirmiştir.

Şimdi de Güney Rusya'daki siyasi rejim, yapay nedenlerle çok ciddi boyutlara ulaşan krizlere yol açmıştır. Oysa bu kriz, çok doğal olarak, rejimin kendisini vurmaktadır. Bu kriz şeridi Balkanlar'dan Orta Kafkasya'ya, oradan da Afganistan'a doğru uzanır ve bunun sonucu olarak, Allah korusun Çin'de herhangi bir etnik hareket başlarsa ve tüm bunlar nüfusu 1 milyar 300 milyonu aşkın bir ülkede çatışmaya dönüşürse, milyonlarca mülteci Kazakistan'ın, Rusya Federasyonu'nun ve diğer ülkelerin sınırını aşabilir.

Tabii ki bu tür ihtimalleri dikkate almak ve bilim adamlarının önerdiği yöntemlerle olayların olumsuz yönde gelişmesine karşı önlemler almak gerekiyor. Aksi takdirde bu olaylar 21'inci Yüzyıla taşınabilir.

Buna bağlı olarak gündeme şöyle bir soru çıkıyor: Acaba uygar dünya bu sorunları 20'inci Yüzyılda bırakamaz mı?

Bence yapamayacak, çünkü milli devletlerin, hatta uluslararası örgütlerin çağdaş politikasında, milli ve bloka özgü bencillikler ağır basmaktadır. Çeçen savaşı buna en güzel örnektir.

Tüm politikacılar, her şeyin birbiri ile ilgili olduğu çağdaş dünyada, kendilerinden ne kadar uzakta bulunsun da, savaşlar sürdükçe hiçbir devletin kendisini güvenlikte hissedemeyeceğini anlamalıdır. Fakat Sayın Rektör ve uzmanlarca sunulan ve kendimin de birçok yeni hususu öğrendiğimi itiraf etmem gereken, Orta

Asya ülkeleri ile ilgili çok güzel tebliğler, bu durumu analiz etmede çok pasif bir tutum sergilemektedirler.

Avrupa ülkeleri ve Avrupa Birliği'nin yaptığı bazı şeyler var; oysa kendileri de benzer sorunlar ile karşı karşıya olan Orta Asya devletleri, söz konusu çatışmaları görmezlikten gelmekte. Sanki tüm bunlar onları hiçbir şekilde etkilemeyecekmiş gibi... Bu sorunlardan kaçınmak hiçbir şekilde mümkün değildir.

Örneğin; Çeçenistan ile komşu olan ülkeleri ele alalım. Kuzey Kafkasya nedir? Unutmayın ki, Kafkasya jeopolitik açıdan bir bütündür. Onu Trans-Kafkasya ve Kafkasya diye bölemeyiz. Onlar arasında aşılması güç hiçbir şey yoktur.

Basit bir örnek vereyim: Mesela; herhangi bir ülkeye Gürcü dans ekibi geliyor ve dans gösterisi yapıyor. Bir süre sonra aynı ülkeye Ossetyalıların dans ekibi geliyor ve aynı dansları yapıyor. Sonra da Çeçenler... Onların da dansı öncekilerle aynıdır.

Başka örnek vermiyorum. Bence bu kadarı yeterli. Bu örnek Kafkasya'nın jeopolitik olarak bir bütün olduğunu göstermektedir.

Fakat, bu jeopolitik bütünlük kendine özgü daha küçük kısımlardan oluşmaktadır. Bu açıdan bakarsak, Kuzey Kafkasya'nın ve Kuzey Kafkas halklarının, mahalli, jeopolitik, kültürel ve hatta idari bir bütün olduğunu söyleyebiliriz.

Aralarında önemli dil farklılıkları bulunmasına rağmen, bu halklar tek bir toplumun oluşturmalarıdır. Bu nedenle de Moskova'nın, diğer komşu halkları Çeçenlere karşı kışkırtması pek tabii ki, başarısızlık ile sonuçlanacaktır. Başarısızlıkla sonuçlanacağı besbellidir. Çünkü, bütünün içinden bir ögeyi çıkartmak, onun bütünlüğünü bozmak demektir.

Bence Kuzey Kafkas halklarının Rusya'ya dönük olarak yıllar, hata yüzyıllardır süregelen tek taraflı yönelimi bu savaşla birlikte ortadan kalkacaktır ve bu gelişmeler, buradaki halkların bilincini öyle bir şekilde etkileyecektir ki, Allah bilir ya, beş-on sene sonra bile bu halklar Rusya'ya yanaşmayacaklardır.

Şimdi herkesin sorduğu soru şu: Nasıl böyle acımasızca davranabilirler?

Hali hazırda Stalin ile şimdiki iktidarı karşılaştırsak, sonuç hiç de sonuncuların lehine olmayacaktır.

Halk arasında geçer rivayetlere göre, 1944 senesinde Stalin'in emri ile sadece Çeçen ve İnguşların değil, diğer halkların da sürülmesi için çalışmalar yapılmıştır. Yük treninde, ülkenin bir tarafına kadar götürülmüşler, bu sırada kuşkusuz çoğu yollarda açlıktan ve hastalıklardan ölmüştür.

Bu yüzden, özellikle de Çeçenler ve İnguşlar, Stalin ve Stalinizme hiçbir zaman sempati duymamışlardır. Şimdi düşünün; şimdiki savaşta neler yapılmış olmalı ki, insanlar Stalin'in o kadar da acımasız olmadığını, hiç olmazsa yaşamaya müsaade ettiğini söyleyebiliyorlar.

Şu anda sadece sivil halktan, durup dururken kırkbin kişi öldürülmüştür. Ordu o dağlarda hangi hakikati arıyor? Bu nasıl bir hakikattir? Bu dağlar tarih boyunca hiçbir zaman böylesi çatışmalar, böylesi zırhlı araçlar görmedi.

Stalin döneminde ortaya atılan Çeçenlerin Hitler Almanyası ile işbirliği yaptığı iddiası günlük gazete ve yeni basılan kitaplarda hâlâ vurgulanmaktadır. Fakat bu topraklara hiçbir zaman Alman askerinin ayağı değmemiştir. Çeçenlerin, Kafkaslar'da hiçbir zaman bulunmayan Almanlar ile geniş boyutta bir işbirliği nasıl olabilirdi?

Çeçen-İnguşya'nın, ayrılmadan önce Sovyet askeri birliklerinin yerleşim yeri olduğu göz önüne alınırsa, bu tür bir işbirliğinin salt bir varsayım olarak dahi izahı mümkün değildir. Bu çok vahim bir durumdur. Çünkü, her bir Çeçen-İnguş ailesi

İkinci Dünya Savaşında aile fertlerinden veya akrabalarında, mutlaka kayıplar vermiştir.

Evet, şimdi "Çeçenler Savaş sırasında vatanın sırtına hançer vurdular" türünden saçma bir propaganda ile yürütülen acımasız savaşa haklı bir yön kazandırmaya çalışıyorlar.

Ben Neforforo Hapishanesi'nden bırakıldıktan sonra, yedi ay süre ile Çeçenistan'da kaldım. Barışçı bir çözüm sağlamak için girişimlerde bulundum. Biz bu krizin barışçı yolla çözümü kavuşturulması için çok şey yaptık.

Size tam bir ciddiyetle söylüyorum: Geçtiğimiz yılın ekim ayında böyle bir fırsat vardı. Çok üzücüdür ki, Kremlin'de yine acımasız Dairelerin sözü geçti ve olayın askeri güç kullanılarak çözülmesi yoluna gidildi. Gayet tabiidir ki, 26 Ekimde zırhlı tank birlikleri Grozni'ye getirilirken, bunların tüm Çeçenistan'a yayılacağını görmem hiç de zor değildi.

Şunu da kaydedeyim ki, bölgede barışın sağlanması için somut planlarım var; eğer Konferansa katılan kişilerin ilgisini çeker ise, herkese dağıtabilirim, çünkü çoğu kişi Dudayevcilerin önümüzdeki yıllarda bile hiçbir plana aldırmayacaklarını ve barış için hiçbir faaliyette bulunmayacaklarını sanıyor. Ekibimiz bölgedeki sorunun çözümü ile ilgili bir plan hazırlamıştır. Fakat önce şunu aydınlatalım: Rusya Federasyonu Hükümeti sorunun barış yoluyla çözülmesini samimi olarak istiyor mu? Yoksa şu anda olduğu gibi askeri güç kullanarak mı çözmek istiyor?

Büyük Kafkas Dağları boyunca uzayan Rusya Federasyonu sınırları, Rusya Cumhuriyeti sınırları olarak daha kuzeye kayacaktır. Bu motifi önemsememek olmaz. Bazı kızgın kişilerin kafasında, "En iyisi İnguş, Çeçen ve diğer Dağıstanlıları buralardan sürelim" savı vardır.

Önce Çeçenler, sonra İnguşlar, son olarak da Dağıstanlıları buradan sürdükten sonra, bunların yerine daha akılcı halkların yerleştirilmesi planlanmaktadır. Kolayca farkedilebileceği gibi, bu da kusurlu bir plandır.

Akılcı veya akılcı olmayan türden bir halk kavramı söz konusu olamaz. Biz sadece devletlerin yazılı tarihlerini biliyoruz.

Politikacının neler yapabileceğine gelince... Politikacı açısından hiçbir şey, bir devletin, bir hükümetin çıkarları ve bu çıkarların yansıma biçimleri kendi önceliklerinden üstün değildir. Ne yazık ki, bazı politikacıların kafasında tüm Kafkas halklarını yok etme fikri bulunmaktadır. Bu fikrin uygulanmasına bir defa 1992 yılında, İnguşetia'daki sorunun çözülmesi sırasında sonuna kadar gidilmesine de, kalkışıldı. Ne yazık ki şu anda işte bu politika yaşama geçirilmektedir.

Ben kimseye bir şey ima etmek istemiyorum. Ben yüksek sesle kimseleri itham etmeye alışık değilim. Fakat şunu söyleyeyim ki, uluslararası politik çevre ve bilim çevreleri bu sorunun çözümüne büyük katkılarda bulunabilirlerdi. Sorun tümünden bambaşka nitelikte değildi. Bence, 'Durmadan savaşmak mı, yoksa tüm anlaşmazlıkları 20. Yüzyılda bırakmak mı?' gibi bir soru hepimizi ilgilendiriyor.

Buna göre, eğer uygun görürseniz, konferans sonunda Çeçenistan Savaşı ile ilgili bir sonuç bildirisi yayınlatalım ve memleketlerimize döndükten sonra, acımasızca yürütülen bu insanlık dışı savaş durdurmak için çaba harcatalım, somut adımlar atalım.

Teşekkür ederim.

* "Kafkasya ve Orta Asya: Bağımsızlıktan sonra Geçmiş ve Gelecek Konferansı (25-27 Mayıs-1995 ANKARA)" isimli TİKA yayını kitaptan alınmıştır.

KAFKASYA'DA ETNİK ÇATIŞMALARA BAĞLI DEMOGRAFİK DEĞİŞMELER VE OSETYA OLAYLARI...

Doç.Dr. Muhammadhan Muhammadhanov*

Doç. Dr. Hasan Dzutzev**

Çev. : Musa Ramazan

Son yıllarda Kafkasya'da çok önemli ve vahim derecede demografik değişimler cereyan etmektedir. Bunun vüs'atını, 1943-44 yıllarında Kuzey Kafkasya'da icra edilen toplu sürgün ve soykırım dönemindeki demografik değişiklikler ile kıyaslamak mümkündür.

Kuzey Kafkasya'da milyonlarca insanı ilgilendiren göç dalgasının gerisinde yatan gerçekler bugüne kadar yeterince aydınlatılmamıştır. Bu cümleden olarak etnik gruplar arasında meydana gelen çatışmalar sebebiyle ortaya çıkan kayıplar ile Güney Kafkasya'da bir kısım halkların mecburi göçleri büyük sayılara ulaşmıştır.

Osetler ile İnguşlar arasında çıkartılan çatışmalar ve işlenen toplu cinayetlerin yanı sıra, Kafkasya'da yaşayan Ruslar ile yerli halklar arasında husumetin artması, diğer etnik topluluklar arasında görülen sürtüşmeler ve tüm ülkede (Rusya Federasyonu) hüküm süren kötü ekonomik koşullar da demografik değişikliklere ivme kazandırmıştır. Buna ilaveten; iş bulma, tahsil görme, ayrılmış ailelerin birleşmeleri, akrabalık ilişkileri... gibi sosyal sebepler de demografik yapının değişmesine zemin hazırlamakta ve insanlar yurtlarını terke mecbur kalmaktadırlar.

Ekonomik zorlamalara göz attığımızda Dağıstan'da şu durumla karşılaşyoruz: Geleceklerini güvencede görmeyen Rus kökenli vatandaşlar kuzeydeki geniş Rus toraklarına göç etmektedirler. Keza, iş bulma endişesiyle Dağıstanlı genç erkekler arasında da göç edenlere rastlanmaktadır.

Bu sonu karanlık göçler, özellikle Dağıstanlı göçmenler için vahim sonuçlara gebe dir.

Eski Gürcistan Sovyet Cumhuriyetinde de savaşlar ve iç karışıklıklar sebebiyle göç dalgaları husule gelmekte ve bu durum hala devam etmektedir. Katı rakam vermek mümkün olmamakla beraber, Güney Osetya'dan Kuzey Osetya'ya 100.000 civarında insan göçetmiştir. Keza, 200.000 dolaylarında insan da Abhazy'a dan intikal etmiştir. Gürcistan'ın Lagodeks ve Kravel yörelerinde yaşayan Avarların yarısı (2000 kişi) yine aynı sebeplerle Dağıstan'a göçetmişlerdir.

1992 yılı güzünde, Osetya'daki İnguşlar ile Osetler arasında çıkartılan silahlı çatışmalarda büyük ekseriyeti İnguş olmak üzere 700 kişi hayatını yitirmiş, 1500 kişi de yaralanmıştır. Kanlı olaylar yüzünden Osetya Cumhuriyetinde yaşayan 70.000 İnguş, İnguşetya'ya göçetmek zorunda kalmıştır.***

Öte yandan, 1989 nüfus sayımına göre Ermenistan'da 1500 civarında Kafkaslı yaşamaktaydı. Bugün bunlardan tek kişi kalmamıştır.

Azerbaycan'daki duruma gelince :

(Bilindiği gibi Sovyetler zamanında yapay sınırlar çizilirken, Güney Dağıstan'ın

(*) Doç. Dr. Muhammadhan Muhammadhanov-Dağıstan Tarih, Arkeoloji ve Etnografi Enstitüsü öğretim üyesi.

(**) Doç. Dr. Hasan Dzutzev-Vladikafkas K. Osetya Sosyal Bilimler Enstitüsü öğretim üyesi

(***) Kadim zamanlardan beri Kafkas urukları arasında etnik sınır olmamıştır. Hepsı yan yana ve iç içe yaşamışlardır. Sovyetler döneminde özerk yönetimler oluşturularak yapay sınırlar çizilmiş ve etnik milliyetçilik tahrir edilerek kardeş halklar arasında "Birlik şuuru"nun yıkılması politikası izlenmiştir. Rusya Federasyonu bu sinsi politikanın meyvelerini devşirmektedir (İdarenin notu).

bir bölümü Azerbaycan Sovyet Cumhuriyeti sınırları içerisinde bırakılmıştır-BK.). Bugünkü bağımsız Azerbaycan Cumhuriyetinde yaşayan ve Azeri kökenli olmayan topluluklardan en büyük sayıyı Kafkaslılar (Avar, Lezgi, Tzahur, vs.) oluşturmaktadır. Bunlar ezelden beri ata topraklarında yaşamaktadırlar ve atayurtları da orasıdır. Gelecekte de orada yaşamak istemektedirler.

1989 nüfus sayımına göre bu yörede:

171.400 Lezgi, 44.000 Avar ve 13.300 Tzahur yaşamaktadır. Bunların toplam sayıları 228.700'dür (1996'da bu rakamın 250.000'e ulaştığı sanılmaktadır).

Bugünkü Azerbaycan hükümeti, sözü geçen Kafkas kökenli vatandaşlarına dolaylı biçimde etnik diskriminasyon ve asimilasyon politikası uygulamaktadır. Bu insanlar buraya göç yoluyla gelmemişlerdir ve binlerce yıldan beri o topraklarda yaşamaktadırlar. Ancak, uygulanan baskı yüzünden kendilerini Avar, Lezgi, Tzahur... gibi uruk adlarıyla isimlendirme özgürlüğüne sahip değildirlir ve kendilerinden "Azeri" olarak bahsetmeleri mecburiyeti getirilmiştir.

Bir diğer diskriminasyon örneği de yöre yöneticilerinin tamamen Azeri kökenli-lerden oluşturulmasıdır. Keza halk temsilcileri de Azerilerden seçilmektedir.

Azerbaycan-Ermenistan çatışması sırasında, Dağıstan'a göçetmek isteyen Kafkaslılara hükümet tarafından zorluk çıkarılmamıştır. Buna karşılık, (gördükleri farklı muameleden dolayı) Kafkas kökenli gençler de Karabağ cephesine gitmeyi reddetmişlerdir. Lezgi Milli Hareketi'nin yayın organı "SAVDAL" bunun sebebini şöyle izah etmektedir : "Hukuken biz haklıyız. Karabağ Savaşı iki (Bağımsız) devlet arasında cereyan eden bir savaş değildir. Bilakis etnik bir mücadeledir ve yöre halkları arasındaki husumetten kaynaklanmaktadır. Bizler etnik çatışmalara karışmak istemiyoruz."

Buraya kadar izah etmeye çalıştığımız göç hareketlerinde büyük bir benzerliğin mevcudiyeti müşahade edilmektedir: Etnik çatışma.

OSET GÖÇMENLERİNİN DURUMU...

Güney Osetya'dan Kuzey Osetya'ya göçeden 100.000 göçmen arasında yapılan araştırmalara göre göçmenlerin yurtlarından kopma sebepleri şöyle ifade edilmektedir:

-% 84.9 göçmen (bunların yarısından fazlası tarım işçisidir), işten atılma tehditlerine dayanamadıklarından;

-% 53.0 göçmen doğrudan doğruya fizik tehdit altında bulunduklarından;

-% 51.0 göçmen aile fertlerine vaki tecavüzlere tahammül edemediklerinden;

-% 51.0 göçmen de açık zorbalığa karşı bilfiil karşı koyduklarından dolayı hayat güvenceleri olmadığından; yurtlarından kopmak zorunda kalmışlardır.

Yine göçmenler arasında yapılan araştırmalarda:

-% 43.0 göçmenin en büyük sorunu konutsuzluktur.

-% 63.0 göçmen resmi kayıt yaptıramamaktan şikâyetçidir.

-% 49.0 göçmen tarım işçiliğine talip olup bunlardan ancak % 8.0 iş bulabilmiştir.

-% 91.0 göçmen, sürekli kalabilecekleri kendilerine ait yerleri olmadığından yurtlarda, hanlarda, otellerde, akrabalarının yanında barınmaktadırlar.

İşsiz durumdaki çiftçilerden yarısı faal olarak çalışacak durumdadır ve bunların %77 sinin yaşları 20-59 arasında değişmektedir.

Göçmenlerin çoğu sürekli çalışabilecekleri bir iş bulmak ve resmî kayıtlara

geçmek istemektedirler. Çalışanlardan %14 ü meslekleriyle ilgili iş bulabilmişlerdir, diğerleri ise bilmedikleri işlerde çalışmaktadırlar.

Sürekli barınacak evleri ve devamlı gelirleri olmadığı için göçmenler hızla fakirleşmekte ve sefalet sınırına yaklaşmaktadırlar.

Köy/tarım kökenli göçmenlerden % 44.0 ü devletten, hayırseverlerden ve akrabalarından mütevazı yardım görmektedirler.

% 16.0 göçmen vaktiyle sahip olduğu eşyalarını satarak geçinmeye çalışmaktadır.

-% 34.0 göçmen açlık çekmektedir.

-% 47.0 göçmen açlık tehlikesine maruz değilse de büyük maddi sıkıntı içindedir.

-% 20.0 göçmenin ise geçici kaydı yapılmıştır.

Göçmenler sosyal ve psikolojik intibak gücünü çekmektedirler. Keza sürekli iş bulamama, konutsuzluk, yerel yönetimlerde karşılaştıkları bürokratik engeller, iş yerleşme ve istihdam... gibi bir çok sorunlarla karşılaşmaktadırlar.

Yerel yönetimler ile merkezi yönetimin çıkardığı bürokratik engellemelere dayanamayan göçmenlerden % 22.0 si eski yurtlarına dönmeyi istemektedirler. Buna karşılık çiftçi kökenlilerden % 66.0 sı Kuzey Osetya'da temelli kalmaya istekli olduklarını beyan etmişlerdir.

Eskiden beri Kuzey Osetleri, Güney Osetleri ve Gürcüler arasında her hangi bir sürtüşme olmadan bugünlere gelindiği bilinen bir gerçektir. Ancak, son 5-6 yıldan beri resmi görevliler tarafından Güney Osetlerine karşı çeşitli baskılar uygulanmaya başlamıştır. Bu da halklar arasında büyük bir gerginlik yaratmıştır.

OSET-İNGUŞ ÇATIŞMASI...

Öte yandan; 1992 Ekim-Kasım aylarında Osetler ile İnguşlar arasında buna benzer baskılar ve tahrikler yüzünden silahlı çatışma çıkmış ve bir insanlık trajedisi yaşanmıştır. Neticede de toplu göç hareketleri başlamıştır.

Kuzey Osetleri yanlarına Rus askerlerini ve Güney Osetlerini de alarak İnguşlara saldırmışlardır. Bu beklenmedik saldırı karşısında İnguşlar ağır kayıplar vermiştir. Kısacası kanlı olaylar her iki taraf için de tam bir facia teşkil etmiştir.

Osetlerin amacı, Kuzey Osetya Cumhuriyetinde ve Vladikafkas çevresinde yaşayan İnguşları İnguşetya Cumhuriyeti'ne göçetmeye zorlamak ve bu yerleri İnguşlardan arındırmaktır.

İnguşların toplu göçleri sırasında bile silahlı takip devam etmiştir.

İki toplum arasında meydana gelen çatışmalar hem Osetler hem de İnguşlar arasında sosyal ve psikolojik ahlak yozlaşmasını yansıtmaktadır. Her iki toplumda da kanunsuz hareketler, suçluların cezalandırılmamasından kaynaklanmaktaydı.

Daha önceleri de İnguşlar ile Osetlerin karışık yaşadıkları köylerde toprağa sahi-bolma, kendi haklarını koruma, şeref ve haysiyete söz söyletme... gibi sebeplerden dolayı sürtüşmeler ve ihtilaflar mevcuttu.

Güney Osetya'dan gelen göçmenler de zaten barut kokusunu çok iyi biliyorlardı.

Yukarıdan beri anlattıklarımızı toparlarsak; göçlerin sosyo-psikolojik sebeplerinin iyi araştırılmasının gerekliliği ortaya çıkar. Keza göçmenlerin karşılaştıkları sorunlar da iyi incelenmeli ve onların bir an önce iskân edilmeleri ile ekonomik sorunlarının çözüme kavuşturulması belli bir politika çerçevesinde yürütülmelidir. Aksi

takdirde çeşitli problemler, cinayetler, kavgalar... sürüp gidecektir.

Görünen odur ki Gürcüstan'a bağlı Güney Osetya Özerk Bölgesinden Kuzey Osetya Cumhuriyeti'ne göçeden Güney Osetleri sözü geçen ülke için büyük sorunlar meydana getirmiştir.

Şehirlerde ve kırsal alanlarda göçmenlerin yerleştirilmesi büyük sosyo-ekonomik güçlükler ortaya çıkardığı gibi yerleşik Osetler ile göçmen Osetler arasında cinayetlere kadar varan sürtüşmelere dahi sebep olmaktadır.

SÜRGÜNDEN SONRA...

1944, İnguşların topyekün sürgün felaketine maruz kaldıkları tarihtir. Onlardan boşalan topraklara da Osetler yerleştirilmişti ve bunların çoğu Güney Osetya'dan getirilen Osetlerdi. Zaman içerisinde yerleşiklerle göçmenler arasında dostluk ve akrabalık bağları gelişti.

Öte yandan Kuzey Osetya Hükümeti (geleceği düşünerek) nüfusun çoğalmasından endişe ediyordu. Bu sebepten toplu göçleri engellemeye çalışıyordu.

Cumhuriyet yöneticileri, Güney Osetya'dan gelen göçmen gruplarını şehir banliyölerine yerleştirirken, 1956'dan sonra eski topraklarına dönen İnguşların tarafsız davranacaklarını ümit ediyorlardı. Ama öyle olmadı ve etnik gerginlik giderek büyüdü.

5.Mart.1982'de Sovyetler Birliği Hükümeti'nin 183 numaralı kararnamesi ile Kuzey Osetya kentlerinde ve banliyölerinde nüfusa kayıt işlemleri yasaklanmıştı. Keza, 28 Eylül 1990 tarihinde Kuzey Osetya Yüksek Sovyeti tarafından kabul edilen bir kanun ile Kuzey Osetya topraklarında nüfus artışı geçici olarak durduruldu. Buna paralel olarak; yeni nüfus kaydı, ev satın alma veya satma işlemleri donduruldu.

Bu kanun ve kararnameler yüzünden kırsal alanlarda yaşayan İnguşların kentlere ve banliyölere yerleşmeleri imkânsız hale gelince, "Rüşvet mel'aneti" ortaya çıktı. Oset yöneticiler/bürokratlar büyük rüşvetler karşılığında kanun ve kararnameleri işlevsiz hale getirdiler ve ceplerini doldurdular. Bir kısım İnguşlar da herşeyi göze alarak banliyölere kayıtsız olarak yerleşmeye başladılar. Ancak, oy verme, medeni haklardan yararlanma, emeklilik, işe girme... gibi pek çok vatandaşlık haklarından faydalanamadılar.

Özellikle (Sovyetler döneminde) Kafkas toplumunda meydana gelen mentalite değişikliğine ve kültür yozlaşmasına bağlı olarak, cinayetlere ve haksız tecavüzlere kadar varan kanunsuz eylemleri "Halkımızın başına gelen büyük bir bela" olarak görüyoruz.

Kuzey Kafkasya'nın her yöresinde işlenen cinayetler ve haksız eylemler etnik gruplaşmalardan güç almakta ve suçlular himaye görmektedir.

Mafiya gruplarının kanunsuz hareketleri ise yabancı güçlerden destek görmekte ve bu kaos ortamından bunalan insanların komünist rejim zamanındaki disipline bağlı sulh ve sükün günlerini özlemektedirler. Keza, eskiden daha mutlu yaşadıklarını ifade etmekten çekinmemektedirler.

Bugün devlet memurları, güvenlik güçleri ve mahkemeler mafiya grupları ile ilişki içinde olup rüşvetle iş görmektedirler. Sözün kısası tam bir eşkiyalık hüküm sürmektedir.

KARŞILIKLI SUÇLAMALAR...

Acaba etnik topluluklar arasında bundan sonra çatışma çıkacak mı?

Bu soruyu Osetler ile İnguşlara soracak olursak, alacağımız cevabı tahmin edebiliriz:

İnguşlara göre anormalliğin ve zıtlaşmanın müsebbibi Osetlerdir.

Osetler de diyorlar ki; İnguşlar aniden baskın yaptılar. Kuzey Osetya (Alanya) Osetlerindir ve bölünemez.

1957 yılında Çeçen-İnguşların sürgünden dönmesinden sonra, onların zararlarını karşılamak amacıyla Stavropol Eyaleti'nin en verimli topraklarında üç yöre (Kargalinsk, Şelkovskiy ve Naurskiy) yerleşime açıldı. Vaktiyle Çeçenlerin olan bu yerlere Rus İstilasası yıllarında slav Kazakları yerleştirilmişti. Rusların esas gayesi; Çeçenleri buralara yerleştirdikten sonra, tekmiil Çeçen-İnguş topraklarını Stavropol Eyaletine ilhak etmektir. Ama planlarını her nedense gerçekleştiremediler. Buna karşılık, sözü geçen rayonlara Çeçenlerin yerleşmesiyle Çeçen-İnguş Özerk Cumhuriyeti'nin toprakları 17.700 km² den 19.300 km² ye yükselmiştir.

Osetler ile İnguşlar kendi noktayı nazarlarının haklı olduğunu ispata çalışsalar çalışmasalar da ortada hazin ve üzücü bir gerçek vardır: Artık bu iki topluluk birbirlerine düşman olmuşlardır ve kin bağlamışlardır (Rusya'nın istediği de buydu zaten-B.K.). Görünüşe göre bu kan davası gelecek kuşaklara da intikal edecektir. Ta ki ecdat topraklarına sahip olana kadar. Ama ortada bir kördüğüm var: Her iki taraf da bu topraklarda ecdatlarının mezarlarının bulunduğunu iddia ediyorlar.

Bize göre, Osetler ile İnguşlar şunu unutmamalıdır ki iki toplum arasında husule gelen husumet, gelecek kuşaklara taşınacak olursa kin duyguları gittikçe derinleşecek ve ülkede sulh ve sükün olmayacaktır (bundan da müstevli güçler yararlanacaktır-B.K.).

Burada önemle üzerinde durulması gereken husus, etnik gruplar arasındaki husumetin nereden kaynaklandığıdır. Tabiyatıyla bunun en önemli sebebi, geçmişteki siyasi ve hukukî düzenlemelerdir. Sebep Rusya olduğuna göre kargaşayı önlemek de ona düşmektedir. Her ne kadar Krenlin tarafından 26.04.1991 tarihinde "Sürgün Edilen Halkların İtibarlarının İade Edilmesi" hakkında bir kararname yayınlanmışsa da hayata geçirilmemiştir. Bu sebepten, Osetler ile İnguşlar arasında kanlı olayların çıkmasına (adeta) ortam hazırlanmıştır. Aslında beşerî kanunları hiçe sayanlar, silahlı çatışmayı tahrik etmişlerdir.

Sözün kısası "İdeolojik ayrılıklar giderilmemiş ve kanunlar uygulanmamıştır."

Geçmişte Komünist Partisi yöneticileri ideolojik propagandayı öne alarak Rusya'nın menfaatlerini nasıl korumuşlarsa, bugünün yöneticileri de başka yöntemlerle Rusya'nın menfaatlerine hizmet etmektedirler.

İnguşlar 4.6.1992 tarihinde (yanlış bir tutumla ve rizikoyu göze alarak) Çeçenlerden ayrılmak suretiyle, Rusya Federasyonu'na bağlı İnguşetya Cumhuriyeti'ni kurmuşlardır. Yeni cumhuriyetin sınırları belli değildir. Bu yüzden İnguşlar ile Osetler arasında husule gelen bunalım giderek derinleşmiştir. Federal yasalara bağlı olduklarını ileri süren Osetler, kendi topraklarının "ilhak" tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu söylemektedirler. Buna karşılık İnguşlar da kanun güvencesi istemektedirler.

Osetler ile İnguşların ihtilaf öncesi durumlarına gelince: 3 Temmuz 1992'de kabul edilen kanun birçok eksiklikler ihtiva etmektedir. Esasen geçici olarak kabul edilmiştir ve Rusya Federasyonu'na bağlı yerel cumhuriyetler arasında sınır belirlememiştir. Keza, bu geçici kanun Yeltsin'in yeni devlet başkanı seçildiği günlere rastlamıştır.

Çeçenler ile İnguşlar ise 27 Temmuz 1992'de Grozni'de bir toplantı düzenleyerek aralarında uzlaşma sağlamışlardır. Buna göre her iki cumhuriyet, aralarında çizilecek sınırlarda ilke anlaşmasına varmışlardır. Keza, bu konuda üçüncü bir devletin işe karışmasına müsaade etmeyeceklerini de taahhüt altına almışlardır.

Radikal milliyetçiler 3 Temmuz 1992 tarihli kanuna şiddetle karşı çıkmışlarsa da itidalli İnguşlar, kendi aleyhlerine olan bu emrivaki karşısında itidal tavsiyesinde bulunmuşlardır: "Ölçülü hareket edelim ve sabırlı olalım. Öncelikle toplum hayatımızı güçlendirelim, örf ve adetlerimizi canlandıralım. 250 bin İnguş birbirini yakından tanıyan insanların oluşturduğu mütecanis bir toplumdur. Gösterilerde, halkların arasını açacak sloganlar atılmasın, dövizler taşınmasın. Akrabalar, arkadaşlar, dostlar ve tanıdıklar asılsız dedikodulara inanılmaması için birbirlerine yardımcı olsunlar. Tahrik edici sloganlar ve dövizler iki halk arasında vahim olayların çıkmasına sebep olabilir. Saldırganlık, hem saldıranlara hem de komşularına zarar getirir. Yönetimlerin her iki toplum mensuplarına eşit davranması toplumları müsterek başarıya götürür".

1992 güzünde Osetinler ile İnguşlar arasında husule gelen olaylarda maalesef atılan tahrik edici sloganlar ile taşınan dövizlerin çok fena etkisi olmuştur. Keza nahos olayların tehlikeli boyutlara ulaşmasında Moskova'nın takibettiği siyaset de etkili olmuştur.

Rusya'nın amacı, Büyük Rusya'nın korunması için, eskiden olduğu gibi bugün de etnik topluluklar arasında husumeti artırmaktır. Bunun için de ihtilaflı toprak meselelerini gündeme getirerek tahrik etmektedir.

Ruslar, İnguşlar ile Osetlerin "Toprağa olan hassasiyetlerini ve şeref duygularını" irrite ederek ve meydana gelecek olayları kamufle ederek vahim çatışmaların ortaya çıkmasına ortam hazırlamışlardır.

Öte yandan, askeri yönetimlerin yıllardan beri halkta uyandırdığı nefret, Rusya Cumhuriyetinin etrafına çöreklenmiş her renk ve görüşten bozguncuların öfke uyandıran tasarrufları da halkların / toplumların asabını iyiden iyiye bozmuştur. Bu da etnik milliyetçilik asabiyetini körükleyen faktörlerden biridir.

Ümursamazlık, kendi ihtiraslarını dindirme, başkalarından nefret etme ve başkalarını küçük görme... gibi beşeri zaafırlar toplumu sarmıştır. İyi hasletlerin yerini mafyatik özentiler almıştır. Hem Osetya'da hem de İnguşya'da mafya ile ilişki kuranların sayısı çoğalmıştır. Toprak anlaşmazlıklarını bu muhteris ve çıkarıcı çevreler de körüklemektedirler.

Sözün özü; devlet otoritesinin olmayışı, suçluların cezalandırılmaması, kanunların işletilmemesi ve yöneticilerin rüşvetçi ve kişisel menfaatine düşkün kişilerden oluşması toplumları ifsada sürüklemiş ve vahim olayların çıkmasına zemin hazırlamıştır.

Halbuki; mer'î kanunların etnik ayırım gözetmeksizin adil bir şekilde uygulanması, halkın mukadderatıyla ilgili hususlarda önyargı ile hareket edilmemesi, çıkarılan kanun ve yönetmeliklerin doğru ve isabetli olup olmadığının uzman bir organ tarafından incelenmesi gerekir. Bunlara hiç önem verilmemiştir.

Böyle bir ortamda, Kuzey Osetleri şehir banliyölerindeki arazilerin sadece kendilerine kalması için zor kullanmaya başladılar.

İnguşlar da eskiden beri yaşadıkları ecdat topraklarının iadesini talep ediyorlar. Bu sonu gelmeyen istekler silahlı çatışmaları başlattı, kin ve nefret duygularını besledi...

KAZAKLAR

Hadiselere (sanki bir onlar eksikmiş gibi) Kazaklar da karışmaya başlamışlardır. Oysa, bu topraklar hiç bir zaman Kazakların olmamıştır. Ama Kazaklar, toprak sahibi olma ümidiyle sürekli talepte bulunuyorlar ve sürgün dönüşü Çeçenlere iade edilen üç yöreyi (Şelkovskiy, Naurskiy ve Kargalinskiy) bahis konusu ederek: "Biz buralara sahip olmak için Çarlara hayatımızı feda ettik. Bolşeviklere ve totalitarizme karşı mücadele verdik" iddiasında bulunuyorlar.

Kazaklar, Kafkas halklarının Moskova tarafından tedib ve sürgün edilmeleri sırasında gördükleri hizmete karşılık, Kuzey Kafkasya'da ayrı bir cumhuriyet kurmayı hayal ediyorlar. Ama Ruslar, onları kendilerinden ayrı bir millet olarak kabul etmiyorlar. Kazakların tarih boyunca yaptıkları, kendi çıkarları uğruna yerli halklara zorbalık yapmaktan ibarettir. Kazaklar, söylediklerinin aksine sadece Çarlara değil, Bolşeviklere de, totalitarizme de sadakatle hizmet etmişlerdir.

Ruş-Kafkas savaşları sırasında, henüz Kafkas toprakları istila edilmeden önce, Kazaklar toprak talebinde bulunmuşlar ve kendilerini Rus milletinin bir parçası saymışlardır. Ama bugün, 120 yıldan beri Kafkasya'da yaşayan ayrı bir millet olduklarını iddia ediyorlar. Oysa Rus Çarlarının kolonizasyon siyasetlerinin gerçekleştirilmesinde verilen emirleri acımasızca yerine getiren ve Rus emperyalizmine uşaklık eden bir topluluk olarak tarihe geçmişlerdir.

Buna rağmen, ayrı bir Cumhuriyet olma hayaliyle yerli halkları tahrik etme ve amaçlarına askeri yöntemlerle erişme gibi çok tehlikeli bir oyun oynamaktadırlar.

Kazakların zaptedilen topraklarda kendileri için özerk idareli bir yurt edinme çabaları öteden beri Rusların şüphesini celp edegelmiştir.

Haddizatında, Kafkasya'da hep askeri rejim uygulanmış ve çok defa Kazaklar bu yönetimde görev almışlardır.

Öte yandan, etnografik yönden hiç hakları olmadığı halde Kazakların maziye hatırlatan sloganlar atarak, dövizler taşıyarak giriştikleri eylemler Kafkasya'da tehlikeli bir durum arz etmektedir.

Silahlı Kazaklar geçmiş asırlarda da Moskova'ya giden yolu iyi biliyorlardı. Bugün de kendilerini ulusal kahramanlar olarak göstermek suretiyle, devlet kurma arzularını su yüzüne çıkarırken, hem kendi durumlarını hem de başkalarını tehlikeye atmaktadırlar.

Kazaklar kendilerini, tıpkı eski Mısır'ın memlûkleri gibi Rusya'nın askeri sınıfı olarak kabul ediyorlar. Kazakların bu tutumları fevkalade yanlış ve sonu karanlık bir tutumdur.

Geçmiş tarihe bir göz atacak olursak; Kazaklar hem Çarlık zamanında hem de Bolşevikler döneminde sahnededirler. Onlar tıpkı iskambîl kâğıtlarına benziyorlar. Rus devletinin ve siyasetinin elinde hep oyuncak olmuşlardır.

Kuzey Osetya'daki Kazakların ve Osetlerin arkasında Rusya vardı. Bu destek, onların İnguşlara karşı giriştikleri kıtal hareketinde apaçık görülmüştür.

Şehir banliyölerindeki arazilerin Kazaklara ait olduğu propagandası yapılmaktadır ki buralarda Kazakların göz diktiği topraklar 1000 km² lik bir yerleşme alanıdır.

Aslında sürüp giden mücadele, etnik topluluklar arasında devam eden silahlı çatışmadan ibaret değildir. Aynı mücadele tarihçiler, yazarlar ve siyasetçiler arasında da hem yazılı hem de sözlü olarak sürdürülmektedir.

Bu vaziyete göre cephenin bir tarafında İnguşlar, diğer tarafında da Osetler ile Kazaklar yer almış bulunmaktadır.

Hakikat halde, Kafkasya'nın bu talihsiz yöresinin tarihi gerçekleri objektif olarak incelenmeliydi ve her iki tarafın haklılık dereceleri ortaya konulmalıydı.

İnguşlara göre banliyö arazileri ile Vladikafkas'ın çevresi kadim zamanlardan beri kendilerine aittir. İnguş Halkı bu topraklar üzerinde ulusal formasyonunu kazanmıştır.

Osetlerin iddiasına göre de; bin yıl önce bu topraklar (kendilerinin cetleri olan) Alanlara aitti ve buralarda Alanlar yaşıyordu.

Bilindiği gibi savaşlar insanlığa her zaman ölüm getirmiştir, maddi tahribat getirmiştir. Özellikle siviller, acımasız savaşların felaketlerine maruz kalmışlardır.

BARİŞ İÇİN NELER YAPILABİLİR?

Osetler ile İnguşlar arasındaki toprak kavgası giderek şiddetlenmektedir. Bu durumda, gecikmiş de olsa savaşı önlemek için alınacak tedbirler vardır. Hayalleri bir kenara bırakarak sulh ve sükûn getirecek önlemler tartışılmalıdır. En doğru çözüm, göçmenlerin eski yurtlarına dönmesidir. 1992 Ekiminde mevcut olan statü yeniden sağlanmalıdır.

Rusya hükûmeti Kuzey Kafkasya'daki karışıklıkların önlenmesi için bir dizi kararlar almışsa da lafta kalmıştır. Ekonomik keşmekeşin yanı sıra hukuki değerler de altüst olmuştur. Siyasi durum giderek belirsizleşmektedir. (Açıkçası Rusya, "Tavşana kaç taziye tut" politikasını yürütmektedir. B.K.).

Kafkaslıların sosyal yapıları kendine has bir özellik taşımaktadır. Ferdi dostluklar ve düşmanlıklar bile diğer toplumlardan farklıdır. Halkımız; sorunlarını, kendine özgü meziyetleri ile geçmişteki tecrübelerden de yararlanarak, belli bir hedef tayin etmek suretiyle ve karşılıklı temaslarla çözmeye yatkındır.

Ama imkân eşitliği verilmemektedir (dışardan karışanlar çoktur -B.K.). Mevcut politik ve ekonomik taklitçilik de toplumumuzun yapısına uymamaktadır.

Hür ve bağımsız mediamız olsaydı kışkır halkımız kendisini toparlar, meşru yollardan sorunları çözmek için kamu oyu oluşurdu. Böylece kin ve nefret duyguları kırılır, alınganlık sükûnete döner ve kabile fertleri arasındaki asabiyet dinерdi.

Devletin yapısında demokrasi geleneğinin olmayışı da politik sorunların çözümünde önemli bir handikap teşkil etmektedir. Bu durum, Kuzey Kafkasya cumhuriyetlerinde sosyal ve politik gelişmeleri frenlemektedir. Zamanla tecrübe kazanılacağı da muhakkaktır.

Yapılacak işlerin başında, etnik topluluklar arasındaki ihtilaflara el atılırken, tarafsız ve objektif davranma alışkanlığının hayata geçirilmesi ilkesi gelmektedir. Barışın sağlanmasında "tarafsız aracılık" politikasının önemi izahtan varestedir.

Gelecek için; Kafkaslı gençlerin siyaset bilimleri tahsil etmeleri teşvik edilmeli, bunun için de yabancı ülkelerde öğrenim yapmaları sağlanmalıdır. Burada akla şöyle bir soru gelebilir: Dış ülkelere siyaset bilimleri tahsil etmeye giden öğrenciler ya geri dönmezlerse? Aslında bu derece şüpheli olmaya gerek yoktur, tek tük fire verilse de bunların çoğu yurtlarına dönerek uluslarına hizmet edeceklerdir.

Uygar toplumlarda demokratik kurallar içerisinde politik mücadele yapılması tabiidir. Politikacılar ve liderler bu yolla ülkelere hizmette birbirleriyle yarışır.

Biz İnguşları da Osetleri de tanıyoruz ve kimin kime düşmanlık yaptığını da biliyoruz.

Bundan sonra yapılacak olan; meseleyi milli geleneklerimizle halletmektir. Her iki toplum arasındaki husumeti kaldırmak için etkili araçlara ihtiyaç vardır. İtibar ve

otorite sahibi araçlar mevcut düşmanlığı ortadan kaldırarak barışı sağlayabilirler.

Öncelikle, ihtilafa sebep olanlar ortadan /devreden çıkarılmalı, sabotörler bertaraf edilmeli ve arabulucular hem hükümetleri hem de toplumları barıştırmalıdır.

Mesela; Dağlılar kendi aralarında ve belli bir yerde uluslararası bir konferans tertipleyerek tarafları bir araya getirebilir.

Netice itibariyle, mevcut hassasiyet büyütülmeden göçmen İnguşlar eski yerlerine iade edilmeli ve eski harmoni yeniden sağlanmalıdır.

GÜRCÜ GÖÇMENLER...

Niçin Gürcü göçmenler Abhazya'ya dönemiyorlar? Çünkü; kandavası, cinayetler, aşağılayıcı suçlamalar, kadınlara vaki tecavüz olayları... Gürcülerin Abhazlarla beraber yaşama imkânını ortadan kaldırmıştır. Bu türlü hadiseler, geleneklerimize göre asla affedilmeyen ve toplumumuzu derinden etkileyen hadiselerdir.

"Ve bu türlü merhametsiz davranışlar Dağlıların af ve barış geleneklerine sığmazlar". (Polo Grab-Beynelmîel Konferans Notları, s.41. Moskova,1995).

ULUSLAR ARASINDA MENTALİTE FARKI...

Farklı ülkelerde cinayet suçlarına karşı gösterilen hassasiyet de farklıdır. Sosyal nitelikli suçlar karşısında da yine uluslar farklı düşünürler. Cinayetlerin ve diğer suçların cezalandırılması da keza farklı olup uygulanan hukuk kuralları da ayrıcalık gösterir.

Oysa, Rusya Federasyonu'nun ceza kanunları her yerde geçerli kılınmıştır. Ama, değişik ulusların örf ve adetleri böyle bir uygulamaya uygun değildir.

Rus olmayan ulusların hukuk yapısı, kendi mentalitelerine ve kendi örflerine göre düzenlenmelidir.

Mesela, güncel bir sorun olan Çeçen göçmenlerin problemleri, itinalı bir yaklaşımla ve ulusal örflerimize göre halledilmelidir.

Halbuki, göçmenlere uygulanan muameleler hükümetlerin tutumlarına bağlı olup bunlar arasında da belirgin farklılıklar vardır.

Mevcut uygulamaya göre, göçmenlere öngörülen "kayıt olma zorunluğu" onların yardım alamamalarına sebep olmaktan başka, bir nevi hakaret anlamına da gelmektedir. Hükümet tarafından verilen yardım zaten 5\$/ay'dan ibarettir. Göçmenler de kendi örflerine uymayan bu uygulamaya boyun eğmektense yardım almamayı tercih ediyorlar.

Yabancı müşahitler bu bölgelere geldiklerinde, görmeye alışık oldukları göçmen kamplarını-çadırlarını göremeyince şaşırıp kalıyorlar.

Oysa, Dağlı örf ve adetlerine göre göçmenleri çadırlarda ve kamplarda barındırmak büyük ayıptır. Bu sebepten onları kendi evlerine konuk etmişlerdir. Evin büyüklüğüne göre göçmenler 20 şerli-40 arlı gruplar halinde evlere taksim etmişlerdir (Tıpkı Ensar-Muhacir ilişkileri gibi-B.K.).

Uzmanların ifadesine göre buralarda tıbbi yardım imkânları yetersizdir, yeterli gıda alınamamaktadır. Keza, diğer ihtiyaçlar da karşılanamamaktadır ve enfeksiyon hastalıklarının çıkmasından korkulmaktadır. Esasen ilticacıların bulundukları Dağıstan ile İnguşetya'nın ekonomik durumları bundan fazlasına elverişli değildir.

Netice itibariyle, Kafkasya kaynaklı bir kazandır ve etnik asabiyetten kaynaklanan demografik dalgalanmalar devam etmektedir.

Alıntı...

İslamiyetin Kuzey Kafkasya'daki Etnik Milliyetçilik Üzerindeki Etkisi Çeçenistan ve Dağıstan'ın Durumu

Bruno de CORDIER*

Başlarına üzerinde Kur'an'dan alınan ayetler yazılı yeşil bantlar takan Çeçen savaşçılar, güçlerini Kur'an'dan alıyorlar ve kendilerini "İslami intihar mangası" olarak tanıtıyorlar. Rus askerleri ise Çeçen dinenışçilere "mücahit" diyorlar.. Çeçenistan'daki savaş ile Bujonovsk ve Kızlar'da alınan rehinelere sık sık 1979'da meydana gelen İran ve Afganistan olaylarını çağrıştırıyor. Ancak bu kez mekan Doğu Avrupa sınırlarıdır. Acaba İslamiyet, İslam dünyasının bu uzak bölgesindeki milliyetçilik akımını ne ölçüde etkilemektedir?

KÜZEY KAFKASYA CEPHESİNDE İSLAMİYET

Kuzey Kafkasya, gezegenin tümü gözönündü bulundurulduğunda en karmaşık etnik yapıya sahip bölgelerden biridir. Bölgede, otonom cumhuriyetlerle birlikte, Rusya Federasyonu'nun güney bölümü de yer almaktadır. Bunlar doğudan batıya şöyle sıralanmaktadır: Dağıstan, Çeçen-İnguş, Kuzey Osetya, Kabardey-Balkar, Karaçay-Çerkes ve Adıgey. Bunlar özerk cumhuriyetler olup, birlikte birkaç düzine etnik grup (1) oluşturmaktadır. Ancak İslamiyet gözönünde bulundurulduğunda, Çeçenistan ve Dağıstan aralarında en önemli olanlarıdır. Bölgenin tamamında en yüksek nüfusa sahip olmanın yanında, bu cumhuriyetlerin bulunduğu bölgeler İslamiyet savaşının en büyük savunucusu olmuş ve hem Çarlar hem de Sovyetler'e karşı olağanüstü direniş sergilemişlerdir. Bu tarihi yapı, bölgede İslamiyet'in bugünkü rolünü açıklaması sebebiyle büyük önem taşımaktadır.

Acaba Çeçenistan ve Dağıstan'ın tarihinde bağımsızlık tecrübesi yaşanmış mıdır? Eğer kendimizi kelimenin modern anlamıyla sınırlarsak (belirli sınırları, ulusal bayrağı, kendi para birimi ve ordusu, damgası, vb. gibi unsurlarıyla bağımsız bir devlet), tarihte böyle bir bağımsızlık örneği yoktur. Bugünkü cumhuriyetler yalnızca Sovyet kökenli oluşumlar olup, belli bir süre mevcut olan milli devlet yapısına uygun değildir. O zaman, Ruslar gelmeden önce bölgede nasıl bir toplum yaşamaktaydı? Tıpkı İskoçya'da olduğu gibi, Çeçenler ve Dağıstanlılar taip ya da klan sistemine göre yaşamaktaydılar. Çok sayıda klan, geleneklere göre en yüksek otorite olarak kabul edilen nüfuzlu insanların bulunduğu bir konseyde temsil edilirdi. Özellikle Çeçen ya da Dağıstanlı bir soylu sınıf olmadığından bu, nispeten demokratik bir sistemdi. Kabardey prensleri ile Türk Hanlarının hakimiyet dönemlerinde direnişte bulunmayan bu klanlar, yerleşim düzenleri ya da aullarına (köy) bağlı olarak lord veya efendi

* Uluslararası ilişkiler konusunda çalışan Bruno de Cordier (1967) Belçika'daki Gent Üniversitesi'nde Araştırma Görevlisiydi. Kendisi halen bir gazeteci olarak farklı Belçika gazete ve dergilerinde Batı ve Orta Asya'daki gelişmelere ilişkin çalışmalar yapıyor

olurlardı. Bu nedenle, ulusal bir bütünlükten ziyade, geleneksel cemaat ya da kavim bağımsızlığı hüküm sürmekteydi. Bu bağımsızlığın arkasında tarıma, el sanatlarına ve kervanlar ile tüccar arabalarına yapılan baskınlara dayalı bir ekonomi bulunmaktaydı. Bunun ötesinde, dağlar ve ormanlardaki zor yaşam koşulları ile kavim bağımsızlığını koruma ihtiyacı, özellikle Çerkezler'den (2) sonra bölgedeki en çok nüfusa sahip olan Çeçenlerin savaşçı bir kültüre sahip olmalarına sebep olmuştur. Bir sınır bölgesinin hiç de yabancı olmadığı devlet otoritesi ile belirli ve sabit sınırlar, onlar için yabancı bir nosyondur. Söz konusu cephe durumu Kuzey Kafkasya'nın tarihi kimliğini oluşturmıştır. Bölge doğal sınırlara sahiptir ve Volga Havzası, Kırım ve İran arasındaki ticaret yolunun merkezi olmuştur. Sayısız fetihlerle birlikte, dağların izole ettiği doğal yapı da, sayısız dil ve etnik grubun miras kalmasına sebep olmuştur. Daha da önemlisi, bu durum yerel topluluk bilincine yansımaya da, ortak coğrafi çevreleri ile buna bağlı üretim modelleri ve milli devlet yoksunluğu ile gerçek bir Kuzey Kafkas kimliği oluşmuştur. Günümüzde bu kimlik, ortak haysiyet değerleri ve kanlı intikam alışkanlığı, konukluk ya da konukseverlik kurumları gibi halk kültürlerinin yanı sıra (3) bu toplulukların baskın kırsal ve klan karakterleri ile göze çarpmaktadır. O halde İslamiyet Kuzey Kafkasya'ya nasıl ulaştı? Ve milli bir heyecan unsuru haline geldi?

Bu inancı bölgeye getirenler çok yakındaki İranlılar'ın aksine Araplardır. 651 ile 690 yılları arasındaki fetihle başlamasıyla birlikte, İslamiyet ilk olarak Güney Dağıstan'ın Lezgi bölgesinde yayılmaya başlamıştır. Araplar'ın hakimiyeti altındaki Derbent bölgesi ise İslam kültürünün oldukça önemli bir merkezi haline gelmiştir. Ancak bunun sebebi, Kuzey Kafkasya toplumunun İslamiyet'in Çok önemli bir faktör olması değil, tıpkı Arap ve Fars dünyasında olduğu gibi gelenek haline gelmiş olmasıdır. Bilinenin aksine, engebeli arazilere, güçlü putperest halka ve farklı inançlara bağlı olarak İslamiyet çok yavaş yayılmış ve bugünkü Dağıstan ve Çeçenistan'ın Kur'an'a yönelmesi ki bazı Çeçen kabilelerin İslamı kabul etmesi 1895'leri bulmuştu-17 ve 18. yüzyıla kadar devam etmiştir. Bu, 17 ve 18. yüzyıllarda bölgede dolaşan Arap ve Kafkasyalı Sufi misyonerlerin gayretleri sayesinde gerçekleşmiştir. Sufilik, geçmiş 18. yüzyıla kadar uzanan belirsiz bir tarihçeye sahip, İslamın mistik bir şeklidir. Amacı, Allah ile kul arasında doğrudan bağlantıyı sağlamak olup, pir, şeyh, mürşid gibi ruhani liderler tarafından yönetilen, inananlar ya da müridlerin gizli tarikatları tarafından organize edilmektedir. Tarikatlar, Kuzey Kafkasya'da çok yaygın ve Dağıstanda kuvvetli olan Nakşibendilik ile muhariplerin seçtiği ve Çeçenistan'da yaygın olan Kadiriye gibi Sufiliğin bazı kollarına da ayrılmaktadır. Sufiliğin diğer bir önemli özelliği ise, azizlere, kutsal türbelere, ya da mezarlara inanılmasıdır. Bununla birlikte, Sufiliğin en alışılmadık özelliği de yerel putperest geleneklerine karşı çok toleranslı olması, hatta onları doğal karşılamasıdır. Bu sebepten ötürü Sufi törenleri genellikle yerel etnik özellikler gösterirler ki bu da, Sufiliğin, putperest Çeçen ve Dağıstan kavimleri arasında nasıl büyük bir güçle yayıldığını hemen açıklamaktadır. Örneğin, Çeçenistan'ın uzak bölgelerinde, putperestlerin ölüyü toprağa gömmek yerine taş mezarlara gömme adeti (onları yeraltından uzaklaştırıp cennete yakınlaştırmak amacıyla) İslamiyette bile devam etmiştir. Çeçenler'in bazı dini törenleri, davullar ve ilahilerle heyecan duyan ve bu ritimle hipnotize olarak dans eden kalabalık grupları ile kabul edilen İslami törenlerden daha çok şaman törenlerine benzemektedir. Bunun yanında Dağıstan'da görülen şifa verme olayı da (üfürükçülük) Sufilik tarafından kabul edilen başka bir putperest inanışıdır. Dağıstan ve Çeçen topluluklarının kavim özellikleri, Sufi tarikatların neden bu kadar geliştiğini ve nüfuz kazandığını kısmen de olsa açıkla-

maktadır. Kafkas komşuları Kabardeyler ve Osetler'in aksine-ki onlar daha batıda yaşamakta ve geniş aristokrat gruplarıyla (4) daha kademeli toplum yaşantısına sahiptilerdi-Dağıstan ve Çeçen halkı, Rusların otorite yorumunda yabancı (5) olan, aristokrat sınıfı yerine, köy konseyleri ile daha eşitlik yanlısı sisteme sahipti. Seçici ve eşitlikçi karakterleri ile adem-i merkeziyetçi yapıları nedeniyle Sufi tarikatları, ahlaki otoriteyi diğerlerinden çok daha kolay elde etmişlerdi. Çeçen ve Dağıstanlılar Ruslar'a karşı direndiklerinde ise, Sufi tarikatları, kendi kimliklerini yabancı istilacılara kabul ettirme yöntemi haline gelmiştir.

SÖMÜRGEÇİLİK VE İSLAMİ DİRENİŞ

1556 Sonrasındaki yeniliklere uygun olarak Rusya, Astrahan'ın Tatar Hanlığı'nı mağlup ettiği yerde, 1783 sonrası Kuzey Kafkasya'ya kadar ulaşacak olan sistematik bir taarruza başlamıştır. O yıl Kırım'daki Tatar Hanlığı'nın başkenti Azak Düşmüş ve bu olay da Kafkasya 'ya doğru ilerlemeyi sağlayacak direkt yolu açmıştır. Aslında Rusları bölgeye çeken yalnızca doğal kaynaklarla jeostratejik imkanlar değildi (günümüzde bölgenin en değerli varlığı olan petrolün o günlerde şimdiki kadar değeri yoktu). Esas önemli olan husus Kuzey Kafkasya'nın, İran ve Osmanlı Türkiyesi gibi rakip güçlerle arasında doğal bir sınır oluşturmaya idi. Ayrıca bölgenin alınması ile Çarın yeni sahiplendiği Tatar Hanlığı üzerindeki hakimiyetini koruması sağlanacaktı. Bunun da ötesinde Rusya, sıcak denizlere inme ve İran pazarına girme yoluyla Kuzey Kafkasya sınırındaki otoritesini sağlama amacındaydı. Bu sayede Rusya, İran'a uzanan ticaret yolunu dağ eşkiyalarından ve güney steplerindeki Bedevilerden korumak istiyordu. Sonunda Rusya'nın Kafkasya'ya ilerlemesiyle 1823 yılında İran 'la aralarındaki sabit sınır oluşturuldu. Ancak Transkafkasya'nın alınması ile Rusya'nın tüm Kafkasya'yı almakta başarılı olduğu zannedilmemelidir. Aksine, Kuzey Kafkasya'daki kuşatılmış ülkelerde kontrol halen yerel güçlerin elindeydi ve 1864 yılına kadar Çarların Rus bayrağını bu bölgelerde dalgalandırması mümkün olmadı. Bunun sebebi, o tarihte Rusya'nın Dağıstan ve Çeçenistan'da şiddetli bir direnişle, başka bir deyişle İslami cihad yada kutsal savaş özelliklerini taşıyan bir direnişle karşı karşıya kalmış olmasıdır. Rus ilerleyişinin başlamasıyla birlikte Rus koloniciler sürekli artış gösteren sayılarla, Kafkas dağlarının bereketli eteklerindeki stanitsalar ya da küçük yerleşim merkezlerinden gelen Kossak öncülerine katılmaya başladılar. Böylelikle Dağıstan ve Çeçen dağlıları, hüküm sürdükleri topraklardan ve Terek nehrinin havzasındaki kışlık otlaklardan kopardılar. Bunun da ötesinde, yeni gelenler bu güzel toprakları kendilerine yer edindiler ve yerli nüfusun bir kısmını, yerel saldırıları önlemek amacıyla yeniden bu topraklara yerleştirdiler. Bunun, Çeçen Şeyh Mansur Uşurma tarafından başlatılan, 1785'ten 1791'e kadar süren ve etnik desteğini Çeçenlerden ve sınırlı ölçüde Kabardey ve Kumuklar'dan alan ilk geniş kapsamlı yerel ayaklanma olduğuna inanılmaktadır. Uzun süren gerilla çatışmaları ve Rus ordusunun kanlı intikamının ardından, Şeyh sonunda yakalanmış ve 1794'te hapisteyken ölmüştür(7). Ancak bu yalnızca bundan sonra gelişecek olayların başlangıcı olmuştur.

1824 ve sonrasında, petrolün bulunması ile Rusya'nın ve çevresinin dünya ekonomisine girişinin ardından, Kuzey Kafkasya sosyal ve kültürel değişimle karşı karşıya kalmıştı. Yerli kavim sisteminden hızla uzaklaşmış klan ve serbest köylü toplulukları ya da özdenlere dayalı bir sosyal sistemin oluşumuna geçilmiştir. Böylelikle dağlılar tarafından zaten benimsenmiş olan İslamiyet, baskın Rus sistemine karşı milli

kimliği koruyabilecek alternatif bir sosyal sistem halini almıştır. Sufi tarikatlarına katılım gittikçe artmıştır: Örneğin 1917'de Dağıstan'da 2000'den fazla cami 800'den fazla medrese veya İslami okul bulunmakta ve din adamları nüfusun %5'ini oluşturmaktaydı. Çeçenistan'da ise, yaklaşık 345.000 olarak belirtilen nüfusun 60.000'inin sufi tarikatından olduğu biliniyordu. Bu anlamda, şeriat ya da İslam hukuku, adet ya da geleneksel hukuk halini almış ve Arapça Dağıstan, Çeçenistan ve Çerkes bölgesinde ortak dil (lingua franca) olmuştur (en azından din adamları ve yerli aydınlar arasında). Bunun ötesinde, Terek ve Kuban havzasında yerleşen Rusların sayısı gittikçe artmaktaydı. Rus Hükümeti başta ordu mensupları olmak üzere Kossak öncülerine büyük toprak parçaları hibe etmiştir. Özellikle, Rusya'da 1861' yılında köleliğin kalkmasının ardından büyük çaplı iç göçler meydana gelmiştir. Bu tarihin öncesinde de Rusya, 1750'deki 18 milyonluk nüfusunun 1850'de 68 milyona ve 1897'de de (8) 124 milyona çıkmasını sağlayan demografik patlamanın gerçekleşeceğini bilincindeydi. Bu durum daha fazla göçe ve yeni alınan bölgelerde yerleşmeye sebep olmuş ve yerli nüfusun yabancıların istilası ile tehdit altında ve alarm durumunda olmalarına yol açmıştır. Bu koşullarda İslamiyet, sayısız millet ve klanların arasında tek ve en yeterli birleştirici unsur olmuştur. Sufi tarikatı aynı zamanda sömürge karşıtı direnişi oluşturan ideolojiyi ve organizasyon yapısını temin etmiştir. 1824-1878 yılları, Kuzey Kafkasya'da gazavat ya da Ruslar'a karşı kutsal savaş yılları olarak bilinmektedir. Aslında bu dönem, 1824-1859 (Büyük gazavat) yılları arasındaki büyük isyan ve 1877-1878 yılları arasındaki küçük çaplı isyan (küçük gazavat) ile çeşitli çatışmalardan oluşmaktadır. "Büyük gazavat", Dağıstan ve Çeçenistanda kendini gösteren Nakşibendiler tarafından gerçekleştirilerek her iki taraf arasında kuvvetli dini bağlar oluşmuştur. Dağıstan ve Çeçenistan üzerinde dini yönetim hakkına sahip olan ilk imam, inananları İslami görevleri olarak imansız Ruslar'a karşı savaşmaya çağıran Çeçen Şeyh Gazi Muhammed'dir*. İnananlar da bu çağrıya uydular ancak, Rusların vahşi misilleme girişimleri bölgeyi on yıllarca sarsan şiddet olaylarını kışkırtmıştır. Bu doğrultuda general Aleksey Jermolov ayaklanmayı bastırmak için gönderilmiş ve aşağıdaki ifadeyi kullanmıştır:

"Sınırlarımızın, en büyük kalelerle ya da en güçlü orduyla olacağından çok daha etkin bir şekilde korunmasının sağlanabilmesi için terörün ismimle bir anılması istiyorum."

Gazi Muhammed 1832 yılında hapisteyken ölmüş ancak**, Hamza Bey (1834 yılında katledilmiştir) ile efsanevi savaşçı din adamı İmam Şamil (1871 yılında Arabistan'da sürgünde iken ölmüştür) kendisinin takipçileri olmuşlardır. İmam Şamil, Dağıstanlı bir Avar olup, 1845-1859 yılları arasında gazavatı doruk noktasına çıkarmıştır (10). Bu dönemde kendi halkı Avarlar ile Çeçenler, Balkarlar ve kuzenleri Karayaylar gibi Kafkas halkları arasında birlik oluşturarak Kuzey Kafkas İslami milliyetçiliğinin temelini atmıştır. Ancak, bu şiddetli çatışmaların Rus saflarında büyük kayıplara sebep olmasına rağmen, Şamil'in kuvvetleri ile Rus kuvvetleri arasındaki teknolojik farklılık, savaşta kazanabilmesine imkan tanımamıştır. Sonunda Çeçenistan ve Dağıstan 1859 yılında düşerek Rus yönetimi altına girmiş, fakat 1877'deki Türk-Rus savaşı gibi olaylar söz konusu olduğunda İslami huzursuzluk daima öne çıkmıştır. Bu da, İslamın etkisiyle yabancı hakimiyetine karşı Kuzey Kafkasya halkları arasında

* Yazar burada hataya düşmüştür. Gazi Muhammed Gimrili bir avardı-Bk.

** Yazar yine hatalı ifade kullanmış. Gazi Muhammed 1832 Gimri savaşında şehit olmuştur.

BK.

(özellikle Çeçenler ve Dağıstanlılar) milliyetçi bir duygu ve heyecan ile hareket etme geleneğinin mevcut olduğunu göstermektedir. Bunun da ötesinde İslamiyetin milli topluluklardan çok, klan bilincine sahip küçük topluluklar arasında bağlayıcı bir unsur olduğu ortaya çıkmaktadır.

Modern milliyet kavramı 1920'den sonra, Sovyetler'in bölgedeki hakimiyetini pekiştirmesinin ardından ortaya çıkmıştır. Söz konusu karmaşık süreçte (11), bir zamanların yalnızca silik kalan toplulukları, Rusya Federasyonu sınırları dahilinde iki uluslu otonom cumhuriyetler halini almıştır. Etnik parçalanma ve milliyet faktörünün güçlenmesi, tıpkı ondokuzuncu yüzyılda olduğu gibi, milli birleşme için bağlayıcı bir faktör olan İslamiyet'in konumunu ortadan kaldırmak amacıyla belirlenen stratejinin tamamını oluşturmaktaydı. Örneğin, 1920'de açıklanan yerel bir Sovyet politika raporunda şu ifade kullanılmıştır:

"Buradaki önemli konu, dağılıları mollalar tarafından yönlendirilen kışkırtmalar-dan ve İslamiyet'in etkisinden uzaklaştırmaktır. Bu nedenle, mollaların karşısında yer almak temel politikamız olacaktır". (12)

Böylelikle Çerkes toplumu Adige, Karaçay-Çerkes ve Kabardey-Balkar gibi bölgelere ayrılmıştır. Atalarının topraklarında azınlık halini almalarının yanı sıra, anavatanlarını göçmenler ve benzer parçalanmış ulusların halklarıyla paylaşmak zorunda kalmışlardır. Örneğin Karaçay ve Balkarlar, Karaçay-Çerkes ve Kabardey-Balkar'ı oluşturmadan önce de bir millettir. Çeçen ve İnguşlar'ın ayrılmaları ise Çarlık dönemine kadar uzanmaktadır. Aslında Çeçenler ve İnguşlar aynı millettendirler. Çeçence'ye çok benzeyen bir lisan kullanan İnguşlar ülkenin güneybatı bölümünde Osetya'ya yakın bölgelerde yaşarlar. Kökte geniş bir Çeçen kavmi olan halk, Çeçen milletini bölmek amacıyla 1850'lerin sonunda Ruslar tarafından kışkırtılmıştır. Ruslar tarafından işgal edildikten sonra Çarlık yöneticileri İnguş'ta elit bir kesim oluşturmuşlardır. Bu rejimi daha sonra da Josef Stalin etnik olarak "böl ve yönet" politikası uygulayarak devam ettirmiştir. Burada söylemek istediğimiz, artık eski Çeçenistan ve Dağıstan'a otonom cumhuriyetler olarak bakılmaması gerektiğidir. Her iki ülkenin toprakları birbirlerine geçmiş olsa da, farklı yapıları teşkil etmektedirler: Çünkü modern idari sınırlar ve milli topraklar kavramı ile zorla tanıştırılmışlardı ve kan davaları ve tarihi taleple gündeme gelmişti. Bu durumda İslami milliyetçiliğin oynadığı rol neydi acaba?

SOVYETLER'İN MİRASI VE ÇEÇENİSTAN'DA BUGÜNKÜ DURUM

1936 yılında Rusya Federasyonu'nun otonom bir cumhuriyeti olarak ortaya çıkan Çeçen-İnguş (1991 yılına kadar öyle anılırdı), A.B.D.'nin New Hampshire eyaleti büyüklüğünde, 19.300 kilo metrekare (7350 mil²)lik bir alana sahiptir. Başkenti, kirliliği ve kötü ünüyle bilinen Grozni (ya da ondan geriye ne kaldıysa) olup, ülkenin ekonomisi petrol endüstrisi ile tanıma dayanmaktadır. Çeçenistan, 1991 yılında Rusya'dan ayrılacak, bunu başaran ilk Kuzey Kafkas cumhuriyeti olmuş ve halen de bu hareketinin faturasını ödemektedir. Daha sonra değineceğimiz Dağıstan'la karşılaştırıldığında, Çeçenistan'da fazla etnik farklılık bulunmamaktadır (en azından Kuzey Kafkasya standartlarına göre). Bağımsızlık savaşı veren 1,3 milyon insanın % 55,2'sini Çeçenler, %12,7'sini İnguşlar, %22,0'ını ise Ruslar oluşturmaktadır. Etnolojik açıdan bakıldığında Çeçenler, Kafkas halkıdır. Bölgenin esas yerli halklarından, kısmen Arap

etkisiyle bölge halkından biraz daha farklı Kafkasça konuşmaktadırlar. Aslında, kullandıkları kelimelerin dörtte biri Arapça kökenlidir*.

Bugün Çeçenistan'daki İslami milliyetçiliği değerlendirebilmek için, Sovyet yönetimi altında meydana gelen ve aşağıda belirtilen olayları da dikkate almak gerekir. Bağımsızlıklarını ilan etmelerinden hemen sonra ulusal sembolleri olarak, üzerinde bir dağın tepesinde oturan gri bir kurt ambleminin bulunduğu yeşil bir bayrak (İslamiyet simgeleri) seçmişler ve Çeçen Devlet Başkanı Covhar Dudayev Kur'an üzerine yemin etmiştir. En önemlisi de, Dudayev'in uyguladığı rejim, Kadiriye tarikatı tarafından verilen destek, küçük ve hiç de etkin olmayan bir klan mensup olan Dudayev'in rejiminin, Çeçen aşiretlerinin büyük çoğunluğunca kabul edilmesini sağlamıştır. Bu da İslamiyet ve cemaata bağlılık sisteminin sözkonusu dağlıların kimliğini nasıl ortaya koyduğunu ifade etmektedir.

Aslında Sovyetler'in yetmiş yıl boyunca milliyetçi parçalanmayı önlemek için uygulamış olduğu yönetime rağmen, İslamiyetin hayatta kalmayı başarması başlı başına büyük bir hikayedir. 1924 yılında, tarım alanındaki kolektivizasyona paralel olarak, ayrılıkçılığın potansiyel kaynağını ortadan kaldırmak amacıyla Sovyetler bölgede İslamiyete karşı acımasız bir tutum sergilemişlerdir. Sufi tarikatçılığı şiddetle yasaklanmış, ruhani liderler göz altına alınmış ya da sürgüne gönderilmiş, Medreseler ve Kur'an kursları kapatılmış, Şariat Mahkemeleri yasaklanmış ve 1928'de Latin alfabesine ağırlık verilebilmesi için Çeçenistan'da Arap alfabesinin kullanımı engellenmiş ve nihayet 1944'de Kiril alfabesine geçilmiştir. Kafkas halkının Sovyetleştirilmesi sürecinin ilk hedefinin Arapça'nın kullanımdan kaldırılması olduğu aşikardır. Bunun sebebi Arapça'nın, İslami kimliğin en önemli göstergesi olması ve aynı zamanda da İslam biliminin en büyük kültürel unsuru olmasıdır. Bununla birlikte, adem-i merkeziyetçi yapısı ve gizlilik karakterine istinaden tarikatlar faaliyetlerini yeraltı türbelerinde ve küçük imam grupları arasında sürdürmüşlerdir.

1944'de gerçekleşen sürgün olaylarının ardından İslami milliyetçilik tekrar güçlenerek ortaya çıkmıştır. 1942 ve 1943 yıllarında Azerbeycan ve Kuzey Kafkasya bölgelerine doğru ilerleyen Almanlar, Kuban ve Terek vadilerinin bazı bölümlerini yaklaşık 6 ay boyunca işgal etmişlerdir. Alman Kafkas işbirliğinin boyutları konusunda çok az sayıda güvenilir tarihi araştırma yapılmıştır. Ancak kolektivizasyon ve anti-İslamizm propagandaları Almanlar'ın, yerel destek sağlamak amacıyla yönetmeye çalıştığı sayısız ulusta, Sovyet rejimine karşı, büyük bir nefret kaynağı oluşturmuştur. Örneğin, Almanların bulunduğu bölgelerde, camiler yeniden açılmış ve toplama kampları dağıtılmıştır. Aynı zamanda Almanlar, bir İslamcı Kuzey Kafkas koruması oluşturmayı da düşünmüşlerdi. Aynı yıl içerisindeki 5 aylık yönetim döneminde Alman kuvvetleri, Sovyet partizanların faaliyetlerini bastırmak için yerel yardım birliklerini de kullanmışlardır. Öte yanda, işbirliği yapan grupların arasında Çeçen-İnguş, Karaçay ve Balkarlar'dan daha fazla Rus, Ukraynalı ve Baltlar bulunmaktaydı. Ancak Ruslar, Baltlar ve Ukraynalılar hiçbir zarar görmezken Çeçen, İnguş, Karaçay ve Balkarlar Kazakistan ve Orta Asya'daki çalışma kamplarına gönderiliyorlardı. Aslında ortaya çıkan bu işbirliği bölgede "sürekli sorun kaynağı olanlar"dan ve Türkiye'nin muhtemel "5. kol faaliyetleri"nden kurtulmak için mükemmel bir bahaneydi. Buradaki en önemli konu ise Çeçenler'in yalnızca gürültücü değil, aynı zamanda da bu stratejik konuma sahip bölgenin en büyük etnik grubu olmasıdır. Bütün bunlar Çeçenler'in ye-

* İslamın etkisiyle giren kelimeler. Arab olmayan bütün müsliman ulusların dilinde de aynı durum vardır. Bu, Çeçence'ye has bir keyfiyet değildir. B.K.

rel Sovyet yönetimine karşı ciddi bir tehdit olarak görülmesine neden olmuştur. Sonunda Çeçenler, İnguşlar, Karaçay ve Balkarlar'a hakları yeniden verilmiş ve 1956'da evlerine dönmeleri sağlanmıştır. Fakat bu arada Çeçen nüfusun dörtte birinden fazlası ölmüş veya çalışmaya zorlanmıştı. Tabii ki sözkonusu sürgün olayları Çeçenler'de Ruslar'a karşı korkunç nefret duyguları bırakmıştı. En önemlisi de bu sürgün yıllarında etkileri artan tarikatlar Çeçenlerin esas kimliğini ve toplum bilincini oluşturmuştur. Çünkü şüfelerin inancı insanlarda sağduyu halini almış ve planlı faaliyetlerde bir yer edinmişti. Çeçenler sürgündeyken bile inançlarını kaybetmemişlerdir: Örneğin 1945 ve 1953'te Sovyet otoriteleri çalışma kamplarında birçok direniş ve ayaklanmayla karşılaşmak durumunda kalmışlardır.

Bunun yanında, Çeçenistan'ın stratejik önemi (Türkiye'ye olan yakınlığı, petrol endüstrisi ve boru hatlarının geçtiği bölge olarak işlevi) Ruslar'ın bu isyankar ve cezalandırılmış millete olan güvensizliği ile birleştikenden aşağıdaki tabloda da görüldüğü üzere, Ruslar'ın Dağıstan'daki hakimiyeti daha da artmıştı.

1926 ve 1994 yılları arasında Çeçen-İnguş Cumhuriyeti ve Dağıstan'da etnik Rus nüfusunun gelişimi (nüfusa olan oranı)

	1926	1939	1959	1970	1989	1995
Çeçenistan	2.6	28.8****	49.0*	34.5	29.1**	6.3***
Dağıstan	12.5	14.3	20.1	14.7	11.6	9.2
*	Yerli nüfusun sınır dışı edilmesine bağlı olarak Rus çoğunluğu (o tarihte geri dönüş başlamamıştır).					
**	Yerli nüfustaki yüksek doğum oranına bağlı olarak Rus nüfusun azalması,					
***	Bağımsızlığın ilanı ve sonrasındaki silahlı çatışmaların ardından Rus göçü,					
****	Birleştirme dönemi ve beş yıllık planlar kapsamındaki artış gösteren petrol üretimi.					
Kaynaklar:	Roger Caratini, Dictionnaire des nationalités et minorités de l'ancienne Union Soviétique, Larousse: Paris 1992, s 250-251, Brian Hunter (ed), The Statesman's yearbook, Macmillan: Londra, 1993, s 406-407.					

Buna ek olarak, yukarıdaki tablo da Çeçenistan'ın ekonomisi, ordu ve yönetiminin etnik Ruslar tarafından nasıl yönlendirildiğini göstermektedir. Bu yönetim, Ruslar'ın özellikle şehirlerde yerleştiği, Çeçenler'in ise çoğunlukla kırsal alanda yaşadığı bir koloni toplumunu oluşturmaktaydı. 1980'lerde etnik Ruslar, nüfusun yalnızca üçte birini oluşturmalarına rağmen ülkedeki komünist parti görevlerinin yarısından fazlasını almışlardı: üst düzey 132 görevden 68'i (sembolik olarak bilinen başkatiplik görevi dahil olmak üzere) etnik Ruslar'a aitti (13). Yalnızca 1990 yılında ilk ve son defa olarak bir Çeçen'e başkatiplik görevi verilmiştir. Çeçen ekonomisinin anahtar sektörü olan petrol endüstrisinde Ruslar'ın etkisi ve yönetimi çok daha fazlaydı. Çeçen ve İnguşlar'ın sadece % 10'u bu sektörde çalışırken, Ruslar'ın oranı % 70'in de üzerindediydi (24). "Cezalandırılmış millet" tavrı burada çok daha açık görülmekteydi. Rusya Federasyonu'nun petrol üretiminin yalnızca % 1'ini karşılamasına rağmen Çeçe-

nistan, çok önemli bir rafineri merkeziydi ve güney Rusya'nın endüstri havzalarına enerji sağlayan boru hatlarının geçtiği stratejik bir bölgeydi. Çeçenistan'ın başkenti ve boru hatlarının kavşağı olan Grozni'nin bir Rus kenti bile olmaması çok daha sembolik bir olayı işaret etmekteydi. Kent 1818 yılında Ruslar tarafından yapılan surların ardında oluşmuş olup, kentin ismi de Rusça'da "korkunç" anlamına gelmekteydi. 1989 yılında kent nüfusunun % 80'ini etnik Ruslar oluşturmaktaydı. İşin ilginç yanı da, son zamanlarda Ruslar'ın bu şehri ısrarla bombalayışından yalnızca Rusların etkilenmesidir.

İslami direniş geleneği, sürgüne gönderilmelerinden sonra Ruslar'a karşı beslenen büyük kin, ülkenin etnik Ruslar tarafından koloni gibi yönetilmesi, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra meydana gelen ekonomik çöküş ve ideolojik boşluk ile ülkenin stratejik önemi gözönünde bulundurulduğunda, bu olayların Çeçenistan'ın ayrılmasını kolaylaştırdığı ve çatışmaların habercisi olduğu söylenebilir. Onyıllar boyunca sovyet otoriteleri tarafından sindirilmeye çalışılmış olan İslamiyet, Çeçenistan'ın millî kimliğinin büyük bir bölümünü teşkil etmektedir. Bu konu aynı zamanda, mevcut inancın daha iyi sindirilmesinden ziyade, etnik ve sömürgecilik karşıtı direniş yönelik olarak kullanıldığını da göstermektedir. Çeçen milliyetçiler, İslami devrimin globalleşmesini değil, ulusal bağımsızlıklarının ilk sırada yer almasını istiyorlar. İslamiyet aynı zamanda Çeçenler ve onların ezeli düşmanları Ruslar arasında güçlü bir kültür bariyerini oluşturmaktadır. İslamiyet mevcut sorunda katalizör olmak yerine sorunun gidişatına göre, çok daha fazla göze çarpan bir role sahip olmaktadır. Bununla birlikte İslamiyetin belli etnik çıkar topluluklarına hizmet etmesi ya da daha çok onları biraraya getirmesi sebebiyle, Çeçen milleti zaman zaman ümmet ya da aynı inanca sahip topluluklara yaklaşma eğilimindedir. Ancak bu, Çeçen milliyetçilerin artık Kuzey Kafkasya için idealleri olmadığı anlamına gelmez. Onlar, Sovyetler tarafından değişik milletlere bölünmeden önce dağların İslam kültürü ile dağlı kültüründen meydana gelen ortak bir kimliğe sahip olduklarını savunmaktadırlar. Ve bu milletlerin ekonomik ve kültürel kurtuluşu yakalama şansı yalnızca ortak bir varlık içinde yeralacağı bir Kuzey Kafkasya cumhuriyeti ve ekonomik birliği oluşturma amacındadırlar. Bu cumhuriyet, bireyler ya da siyasi gruplar tarafından değil, ulusları, temsil eden bir parlamento niteliğindeki Kuzey Kafkasya Konseyi tarafından yönetilmelidir. Her iki kuruluşun da benzer bir versiyonu, 1991 yılında, Kafkas Halkları Konfederasyonu veya KHK adıyla kurulmuştur. Siyasi konumu itibarıyla oldukça makul olmasına rağmen KHK Dağıstanlı, Çeçen ve Kabarday gönüllü birliklerini, 1993 yılında Gürcistan'dan ayrılan Abhazlar'a yardım için seferber etmiştir. KHK bundan kısa bir süre önce de Dağıstan, Kabardin ve İnguş birliklerinin görevlendirilmesini organize ederek Çeçenlere, Ruslar'a karşı verdikleri mücadeleye yardımcı olmalarını sağlamıştır (15). Kuzey Kafkasya cumhuriyeti fikri bir avuç aşırı milliyetçi insanın safsatası olmaktan ziyade tarihi bir örnekle karşımıza çıkmaktadır. Çar'ın düşürülmesinden sonra 1918 yılında meydana gelen iç savaş sırasında Şeyh Uzun Hacı tarafından yönlendirilen Kafkas milliyetçileri ve İslami liderlerce bir Kuzey Kafkas emirliğinin kurulduğu açıklanmış ve hatta bu emirlik Almanya, Osmanlı Türkiye'si ve Avusturya Macaristan tarafından diplomatik açıdan tanınmıştır*. Ancak 3 yıl sonra Çarlık ve Bolşevik birlikleri tarafından kuşatılarak, Otonom Dağlık Sovyet Cumhuriyeti olarak Sovyetler Birliği'ne katılmış ve sonuçta 1921 ve sonrasında parçalara ayrılmıştır (16).

* Burada bahis konusu olan, 11. Mayıs. 1918'de ilan edilen "Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti" dir. Uzun Hacı'nın hareketi, daha sonradır. B.K.

Teorik olarak, eğer Rusya Kafkasyalıların arasına çomak sokmak üzere hazır bekliyor olmasaydı, böyle özgün bir dağlık cumhuriyet kurma çalışmaları tekrar gündeme getirilebilirdi. Ve Rusya'nın çomağı da Kuzey Osetya olmuştur. Bu otonom cumhuriyet Dağlık Kafkasya'ya giden yolda stratejik bir öneme sahiptir ve daima Rusya'nın bölgedeki kalesi olmuştur. Osetler Farsça'ya benzeyen Ari dilini konuşan Avrupalılardır. Bununla beraber, İslami kurallara göre yönetilen bu bölgede yaşayan Ortodoks Hristiyanlar olarak da komşularından ayrılmaktadırlar (17). Geçmişte Osetler yakın komşularından çok Rus yönetimine yatkın olduklarını kanıtlamışlardır. Bunun sebebi de toplumlarında daha fazla öne çıkan asalete bağlı sınıflandırmaydı. Onlar bu nedenle ondokuzuncu yüzyıldaki büyük gazavatta yer almamışlar ancak bunun yanında içsavaş döneminde son Kuzey Kafkasya Cumhuriyetinin bir bölümünü oluşturmuşlardır. Fakat bu seçimin nedeni, başta, siyasi boşluğun sebep olduğu alternatif yokluğunun yarattığı sonuçlardı. Nasıl olduysa, Osetya'nın durumu ve bu konudaki tutumu, Sovyet milliyetçiliği nosyonunun Kafkas kimliğini ne ölçüde etkilediğinin gerçek bir göstergesi olmuştur. Bu arada, Sovyetlerin keyfi tutumlarından miras kalan bölgesel anlaşmazlıklar, İnguşlarla ters düşmelerine yol açmıştır. Müslüman İnguşlar sınırışı edildiği zaman onların topraklarının önemli bir bölümü Hristiyan Osetler'e verilmiş ve daha sonra İnguşlar bu toprakları geri istemişlerdir. Bu talep 1992 sonbaharında 1000 İnguş'un Osetler tarafından öldürüldüğü bildirildiği zaman büyük bir etnik soruna yol açmıştır. Bunun da ötesinde, 1991 yılında gelen Çeçen bağımsızlığının ardından Rusya Federasyonu'nda kalmayı seçen İnguşya'ya 60.000 kişi sığınmıştır. Rus birlikleri olaya müdahale etmek üzere gönderilmiş ancak onların sonunda Osetler'in tarafını seçtiği bildirilmiştir (18). Güneydeki doğal sınırını koruma endişesiyle Rusya, büyük bir ihtimalle, dağlıkların arasını bozmak ve kıskırtmak amacıyla bazı sosyal ve dini farklılıkları gündeme ve eski Oset mütteliklerini bölgesel kıskırtma mekanizması haline getirecektir. (19). Günümüzde Kuzey Osetya hala Rusya Federasyonu'nun en sadık cumhuriyetlerinden biri olarak, Rus ordusu için bir çeşit kalkan görevi yapmaktadır. Buradaki diğer sembolik ayrıntı ise, Osetya'nın başkenti Vladikafkas'ın Rusça'da "Kafkaslar'ın Hâkimi" anlamına gelmesidir.

SOVYET MİRASI VE DAĞISTAN'DA SON DURUM

Dağıstan, Çeçenistan'ın doğusunda yeralan bir diğer otonom cumhuriyet olup, dünyanın da en ilginç yerlerinden biridir. 1921 yılında kurulan Dağıstan'ın yüzölçümü 50.300 Km. karedir (19.416 milkare) ve büyüklüğü İskoçya kadardır. Başkenti Mahaçkala olan Dağıstan'ın ekonomisi tarıma ve doğağaza dayanmaktadır. Çeçenistan'ın aksine, Dağıstan hâlâ Rusya Federasyonu'nun bir parçasıdır. Dağıstan ulusunu anlatmak hiç de kolay değildir, çünkü böyle bir şey yoktur. Yoksa var mıdır? Kelimenin tam anlamıyla dağlık bölge olan Dağıstan, nüfusu birkaç bin ile birkaç yüz bin arasında değişen bir çok küçük etnik grubu da içinde barındırmaktadır (20). Bazılarının adı hiç duyulmamış olup dünyanın başka hiçbir yerinde de yokturlar. Toplam nüfusu 1,8 milyon olan Dağıstan'daki en büyük entik grup, nüfusun % 32'sini oluşturan Kafkasyalı Avarlar'dır. Dağıstan'ın ortasına yerleşmiş olan ondört kabileden oluşan Avarlar, dağların izole ettiği bölgeler nedeniyle farklı diyalekteğe sahiplerdir. Sayıca fazla olmalarına rağmen Avarlar ülkedeki etnik çoğunluğu oluşturamamışlar, öte yandan ülkelerini Dargiler (%15,2), Lezgiler (%11,6) ve Tabasaranlar (%4,0) gibi Kafkas dostlarıyla birlikte Türk olan Kumuklar (%12,4), Nogaylar (%8) ve Azeriler (%4)'in yanında Ruslar (%9,2)'la paylaşmaktadır. Bunlar sayabileceğimiz başlıca grup-

lardır. Ruslar ve bazı Yahudi Persler dışında tüm bu uluslar İslamiyet'i seçmişlerdir. İlk bakışta, Dağıstan'daki bu etnik grupların arasında Bosna'daki gibi bir etnik savaşın çıkma potansiyeli var gibi gözükmemektedir. Ancak, bundan sonra hiç olmayacağı anlamına gelmemekle birlikte Dağıstan'da şimdiye kadar hiç etnik çatışma ya da ayrılma teşebbüsü olmamıştır.

Ancak Dağıstan'daki Sovyet yönetimi Çeçenistan'dakinden biraz daha farklı bir yapıya sahiptir. 1920 ve 90'larda yürütülen İslam karşıtı olaylardan aynı şekilde zarar görmesine rağmen, belki de Almanlar'ın Dağıstan'a girmemiş olması nedeniyle, hiç sınırışı etme olayı ile karşılaşmamıştır. Sonuç olarak Dağıstan'daki Rus varlığı Çeçenistan'dakinden çok daha az olmuştur: Örneğin 1980'lerde, önde gelen 156 parti görevinden yalnızca 35'i Ruslar'a aitti ve Birinci sekreter de yerli halktandı (21). Yine de bu nüfusun onda birini oluşturan bir grubun sahip olduğu dörtte birlik bir gücü göstermekteydi. Fakat yerli halk (en azından bölge standartlarına göre) üst düzey ve sembolik parti görevlerini rahatça almıştır. Uzun vadede ise, yerli parti kadroları ilginç bir şekilde yeni bir İslami milliyetçiliğin muhtemel koruyucuları haline dönüşmüştür. Bunun sebebi ise, kısmen de olsa bu grubun Dağıstan'ın etnik kökenlere göre parçalanmasında herhangi bir çıkar görmemesidir. Dağıstan'da da İslamiyet'e yönelik olarak sergilenen tavrın sonu böylece gelmiştir.

İslami inanca karşı yaşanan şiddetli zulümle dolu onlarca yılın ardından, 1947 yılında Sovyet yetkililer tarafından resmi dini kuralları oluşturulmuştur. Böylece de savaş gücü için dini destek sağlamak amacıyla çok daha önce verilmiş bir söz tutulmuş oldu. Bu kurullara, dini görevleri yerine getirmek ve vaaz vermek amacıyla resmen görevlendirilmiş olan dini liderler başkanlık etmekteydiler. İslamiyete inananlar için dört ayrı dini meclis vardı: Biri Orta Asya ve Kazakistan için, biri Rusya için, diğerleri ise Kafkasya ve Kuzey Kafkasya içindi. Tüm meclisler müftüler ya da dini liderler tarafından yönetilmekteydi. Dini dil olan Arapça'yı bile kullanmasına izin verilen sonuncu meclisin merkezi, Mahaçkala'nın batısına yakın olan Buinalist'teydi. "Sorun yaratan" Çeçenler'in çoğunun sınırışı edildiği o dönemde, artık zaman tolerans göstermek ve İslamiyet'i kişisel bir olay olarak kanallize etmek zamanıydı. Kuzey Kafkasya için ayrı bir dini meclisin kurulması, o bölgede İslamiyetin spesifik bir özellik olduğuunun kabul edildiğine dair bir işaret olmuştur.

Bununla birlikte, yaygın güvensizlik, dini meclisler arasındaki bağlar ve Sovyet gizli servisinin faaliyetleri nedeniyle yeraltı İslam dünyasının aktivitesi sürdürülmüş ve hatta 1970'lerden itibaren resmi meclisten yavaşça ayrılmaya başlamışlardır. Bu olay iki ayrı şekilde açıklanabilir. Öncelikle, 1956'dan 1982'ye kadar devam eden Brejnev yönetimi altındayken, kısa süren bir yumuşama döneminin ardından, tüm dinlere karşı gittikçe artan bir baskı söz konusu olmuştur. Hatta hükümet resmen görevlendirilmiş dini liderleri bile alarma geçirmiş ve onlar kendilerini yeraltı faaliyetlerini sürdüren tarikatlar kadar rahatsız hissetmişlerdir. İkinci olarak da, o tarihte yerel Komünist Partisi içinde patlak veren güç elde etme mücadelesi söz konusuydu. Doğal gaz zenginliğine sahip olan Dağıstan, Kafkaslar'daki yeni bağımsız devletlere ve güney Rusya'nın endüstri havzalarına doğalgaz sağlamaktadır. Yani ülke ekonomik potansiyele sahiptir. Sovyet döneminde çok sayıda yerel parti kadrosunun varlığı o grup içinde daha fazla ekonomik ve siyasi güç emellerini yoğunlaştırmıştır. Bu fenomen, koloni sistemi yönetiminde biraraya getirilen seçkin yerli toplumlar için de geçerliydi (22). Bunun da ötesinde, kırsal kökenli Avar, Dargi, Kumuk ve Lezgiler için belirlenen etnik kotalara göre, etnik barışı koruma amacıyla Sovyet parti görevleri veril-

mekteydi (23). Dağıstan'ın kaynaklarını kontrol altında tutma isteği ile kentli Rus kadrolarıyla yavaş yavaş ortaya çıkan rekabet yerli kadroları İslamiyet aracılığıyla kimliklerini pekiştirme yoluna itmiştir. Ayrıca İslamiyet, Sovyetler'in dağılmasından sonra ortaya çıkan boşluğu doldurabilecekti çünkü, yalnızca güç kişinin meşru kuvvetini sağlamak için daima yetersiz kalmıştır. Bunun yanında, Dağıstan nüfusunun büyük bölümünde askeri güce karşı güçlü korkular vardır. Dağıstan'ın ikinci bir Lübnan olup olmayacağı sorulduğunda, Dağıstan hükümet sözcüsü Raşid Gosayev şöyle demiştir:

"Lübnan'da mutlaka kazanacağına inandırılmış olan farklı taraflar arasında bir savaş vardı. Ancak bunun büyük bir hata olduğu anlaşıldı. Dağıstan'da ise, kimse bu tür hayal görmüyor"(24).

Bu ifade bir gerçekçilik bulunmaktadır. Dağıstan halklarının çoğu kendi devletçiklerinde yaşama şansına sahip olmayacak kadar küçük gruplardır. Ancak buna rağmen, çok tehlikeli etnik ayrılıkların olabileceği muhakkaktır. Bu ayrımlar zenginliklerin, ekilebilir toprakların azlığı ve siyasi gücün demografik büyüme ile birlikte etnik paylaşımıdır. Bütün bunlar Lezgi, Kumuk, Dargi ve Nogaylar arasındaki etnik hareketlenmeyi kışkırtarak onların farklı derecelerde kültürel benimsenme ya da siyasi otonomi talep etmelerine neden olmaktadır. Şimdiye kadar yalnızca güney Dağıstan ve kuzey Azerbaycan'da yaşayan Lezgiler ayrılma isteklerini ifade etmiştir. Her iki ülkede de Lezgiler en fakir ve tam müslüman etnik grubu oluşturmaktadırlar. Onların istekleri akrabaları ile tekrar birleşerek kendi kalkınmalarını sağlamak, özellikle de Dağıstan ve Azerbaycan arasındaki sınırın uluslararası boyut kazanmasını görmektir. Ancak bu tip sürtüşmeler, tıpkı Tacikistan, Somali veya Afganistan'da olduğu gibi, İslamiyetin klan ya da etnik çıkarların hukuka uydurulması için bir yol olarak benimsenmesi tehlikesini taşımaktadır.

Onsekizinci ve ondokuzuncu yüzyıllarda İslamiyet etnik sınırların ötesinde dağılımların büyük bir bölümünü biraraya getirmeyi başarmıştır. Acaba Dağıstan'da da ulusal birliği sağlayıp birarada tutmaya da başarılı olacak mı? İlk bakışta öyle gibi görünüyor. Çünkü küçük etnik grupların en önemli ortak noktası (tabi Dağıstan'da yaşamaktan başka) İslamiyettir. Böyle bir özellikle, ulusları bağlayıcı bir araç olarak Komünizmin yerini alabilir (ve kesinlikle alacaktır). İran'daki gibi bir İslami devrimin olması pek mümkün değil çünkü, o durumun Dağıstan toplumunda pek görülmeyen bazı özel nedenleri vardı. Örneğin cemaat geleneği Dağıstan'da olduğundan çok daha güçlüdür. Büyük bir ihtimalle İslamiyet Dağıstan toplumunun tüm kademelerine, yerel komünist parti aparatları ile İslami hareketlerin kalıntıları arasından müşterek hayat noktasından geçerek ulaşacaktır. Oldukça zayıflamış olmasına ve yönetimin geçici bir etnik konseye verilmiş olmasına rağmen Dağıstan Komünist Partisi %50 oranında destek veren bir tabana sahiptir. Bunun sebebi partiye duyulan genel sempati değil, çok uluslu ideolojisinin etnik şövenizmden daha üstün gelmesidir (ya da en azından böyle düşünülmektedir). Ayrıca Sovyet döneminde siyasi gücün etnik ayrımı, bu ülkede diğerlerine nazaran daha insaflıydı. Bununla birlikte tecrübe ve iktidar etme imkânlarına sahip parti aparatı yeni bir ideolojik çerçeve ve yeni bir devlet teorisi ortaya atabilir. Aynı zamanda Dağıstan'ın elit tabakası kendi kültürel kimliklerini göstermek isteyen İslamcılarla çatışabilir (26). Örneğin 1990'dan beri Dağıstan'dan 20.000, Çeçenistan'dan ise 4.000 kişi hacca gitmiş, yani Mekke'yi ziyaret etmiştir. Aynı dönemde Özbekistan'dan ise yalnızca 3.000 kişi hacca gitmiştir (ki Özbekistan'ın nüfusu Çeçenistan ve Dağıstan nüfusunun toplamının yedi katıdır). Bu durum-

da Dağıstan Komünist Partisi aparatı ya kendini İslamlaştıracak ya da Dağıstan'ın Demokratik İslam Partisi gibi partilere açılacaktır. Alternatifler ortada ve seçim de onlara aittir.

SONUÇ: GİZLİ BİR CİHAD MI?

Tarihi bağlara rağmen, bugün Çeçenistan'daki İslami milliyetçilik Dağıstan'dakinden daha farklı bir çizgide ilerlemekte ve bu nedenle de farklı özellikler göstermektedir. Çeçenistan'da İslamiyet ulusal Çeçen kimliğinin önemli bir göstergesidir ve bu yolla "güvenilmez" Rus hakimiyetine karşı direnen bir ideoloji oluşturmaktadır. İslamiyet bir anlamda da kırsal kesimden gelen Çeçenlerle kentli Ruslar, yani ezilenler ve efendiler arasındaki temel ayrılıkları ortaya çıkarmaktadır. Çeçenistan'da İslamiyet aynı zamanda uzun süren Sovyet baskısının tek hedefi olmuş ve bu nedenle de direniş için bir ideoloji halini almıştır. Öte yanda Dağıstan'da, yalnızca etnik bir mozaik olan bir toplumdaki iç bütünlüğü sağlayan daha birleştirici bir unsurdur İslamiyet. Daha da önemlisi, yukarıda belirttiğimiz sebeplerden ötürü İslamiyet parti organlarına da sızmıştır. Belli bir ölçüye kadar Rus yönetimine karşı yönlendirilmiş olmasına rağmen İslamiyetin birleştirici gücü daha önemli görülmektedir. Bu da, Dağıstan'ın şimdiye kadar Rusya Federasyonu'ndan ayrılmak için neden hiç bir harekette bulunmadığını kısmen de olsa açıklamaktadır. Peki ya uzun dönemde Kafkaslar hangi yöne dönmelidir; bir yanda toprak bütünlüğü ve petrol çıkarları arasında gidip gelen Rusya Federasyonu'na mı, diğer yanda ise sosyal ve ekonomik hakları ile İslami kimliklere mi?

Öyle görünüyor ki Çeçenistan'daki savaş İslamiyeti Kuzey Kafkasya'daki etnik milliyetçiliğin katalizörü olarak güçlendirmiştir. Tıpkı Bosna ve Afganistan'da olduğu gibi.

"AVRASYA ETÜDLERİ"
Dergisinden alınmıştır.

Dipnotlar:

1. 1989 yılında müslüman yerliler Dağıstan nüfusunun % 89'unu, Çeçen-İnguş'un % 78'ini, Kuzey Ossetya'nın % 19'unu, Kabardey-Balkar'ın % 57'sini, Karaçay-Çerkes'in % 40'ını ve Adige'nin % 23'ünü oluşturmaktaydı. Bu da Kuzey Kafkasya'daki müslüman nüfusun 4.5 milyon civarında olduğunu göstermektedir.
2. O tarihte Çerkesya, Kuzey Kafkasya'nın batı bölümünün tamamını ve Kuban vadisinin bir kısmını içine almaktaydı. 1869 yılında Ruslar'ın bölgeyi işgal ettiği sırada Osmanlı Türkiye'sine sığınan göçmen ve sürgün Çerkesler'in sayısı ile zayıf o kadar fazlaydı ki, demografik denge Çeçenler'in yararına gelişti.
3. Jane Omrod, "Kuzey Kafkasya": North Caucasus: Fragmentation or federation? Nations and politics in the Soviet successor states, Ian Brenner & Ray Tarras (ed.), Cambridge: Cambridge Üniversitesi Yayınları, 1993, 448 sayfa.
4. Örneğin Kabardey toplumu, tamamen sınıflandırılmış ve efendi köle kastlarına ayrılmıştır. Efendiler arasında vali ya da kabile şefleri, işadamları ya da işverenler, pişi ya da prensler ile lofokhoti veya bir çeşit çiftlik sahibi beyefendi bulunmaktaydı. İşçiler ise azat ya da çiftçileri, og ya da köleleri, loganaput ya da geçici köleler ile unaut yani basit köleleri kapsamaktaydı. Bkz. Chantal Lemerrier- Quelquejay, "Cooptation of the elites of Daghestan and Kabardia in the sixteenth century", The North Caucasus barrier: The Russian advan-

- ce towards the Muslim World, Marie Bennigsen-Broxup (ed.), Hurst & C; Londra, 1994, sayfa 23-24.
5. Susan Goldenberg, *Pride of small nations. The Caucasus and post-Soviet disorder*, Londra: Zed Yayınları, 1994, Sayfa 191-192.
 6. Marie Bennigsen-Broxup, *Russia and North Caucasus*, Marie Bennigsen-Broxup'dan, op cit, 1994, sayfa 3-4.
 7. Firuz Kazemzadeh, "Russian penetration of the Caucasus" *Russian imperialism from Ivan the great to revolution*, Tarras Hunczak & Hans Kohn (ed.), New Brunswick: Rutgers Üniversitesi Yayınları, 1974, sayfa 247.
 8. Nadia Dink ve Andrian Karatnicki, *New nations rising. The fall of the Soviets and the challenge of independence*. Toronto: John Wiley, 1973, sayfa 209.
 9. Bknz. 7. not.
 10. Bu olayın askeri gelişimi ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için bakınız; Moshe Gammer, *The conqueror of Nappoleon in the Caucasus*, *Central Asian Survey*, 12 (3), 1993, sayfa 253-265.
 11. Daha ayrıntılı bilgi için bakınız Stephen Blank, *The formation of the Soviet North Caucasus (1918-24).*, *Central Asian Survey*, 12 (1), 1993, sayfa 13-32.
 12. Ibid, sayfa 17.
 13. Michael Rivkin, "Power and ethnicity: party staffing in the autonomous republic of the Caucasus in the middle 1980s": *Central Asian Survey*, 12 (3). 1993. sayfa 348.
 14. Susan Goldenberg op cit, sayfa 199.
 15. Karel Bartak, "Risques d'embrasement dans tout le Caucase. Sanglants Paris de Boris Eltsine en Tchethenie", *Le monde Diplomatique*, 490, 1995, sayfa 5.
 16. Jane Ormrod, op cit, sayfa 450.
 17. Ancak Osetler'in yaklaşık %19'u müslümandır. Bunların çoğu Kuzey Osetya'da yaşamaktadır. Çeçenistan'da devam eden savaş döneminde Müslüman Osetler Hristiyan akrabalarından ziyade Çeçenistan'a sempati duymaya başlamışlardır (hatta bazı gönüllü Osetler Ruslar'a karşı savaşmışlardır). Bu durumda dini dayanışmanın zaman zaman etnik bağların önünde gelebileceğini göstermektedir.
 18. Bakınız Temsil Edilmeyen Halklar ve Milletler Örgütü (UNPO), *Ingushetia and Chechnia. Report of the UNPO mission to the republic of Ingushetia and the Chechen republic Ichkeria*, The Hague: UNPO, 1995, sayfa: 19-22.
 19. Karel Bartak, "Vers une nouvelle decolonisation? Moscou dans le bourbier Caucásien" *Le Monde Diplomatique*, 469, 1993, sayfa 16.
 20. Bazı kaynaklar otuzun üzerinde Dağıstan kökenli milletten bahsetmektedir. Tabii bu tamamen "milliyet" ya da "etnik grup" terimlerinin anlamına ya da tanımlarına bağlıdır. Örneğin eğer Avar kabileleri tüm farklı dialektleriyle birlikte ayrı etnik gruplar olarak kabul edilirse, böyle yüksek bir sayı kolaylıkla elde edilebilir. Ancak daha özlü bir yaklaşım Dağıstanlı toplulukların sayısını ondörtle sınırlandırabilir.

M. KAZIM TAYMAZ

Osman ÇELİK

M. Kazım Taymaz, 1925 yılında; Düzce'ye bağlı, Kirazlı (Sivokoğlu) köyünde doğdu. Babası Yusuf Cemal, orduda subaydı. Birinci Dünya ve Kurtuluş Savaşlarına katılmış, madalya almıştı. Annesi de, gazete-kitap okuyan aydın bir kadındı.

Dayısı, Sakarya Meydan Savaşı'na katılmış, şehit olmuştu. Yazımıza konu olan Musa Kazım, doğduğu zaman dayısının adını almıştı.

M. Kazım Taymaz, ilkokulu köyünde okudu. İstanbul Yapı Meslek Lisesi'nden, onu takiben İstanbul İnşaat Tekniker Okulu'ndan mezun oldu. 1952 yılında da, Ankara Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu'nu bitirdi. Daha sonra; İngiltere'de, Bolton Institute of Higler Education'da eğitim gördü. Civil Engineering Ünvanını aldı.

İlk defa, Erzurum Yapı Meslek Lisesi ve İnşaat Tekniker Okulu'nda göreve başladı. Burada iki yıl çalıştı. Sonra askere gitti. Terhis olunca, İstanbul Yapı Meslek Lisesi'ne atandı.

1950'li yıllarda yeni okullar açılıyordu. Kazım Taymaz; 1959 yılında Isparta Senirkent Yapı Meslek Lisesi'ni kurmak üzere görevlendirildi. Buradaki görevini tamamlayınca; İstanbul'a, eski okuluna döndü.

1974 yılında, mesleği ile ilgili eğitim görmek üzere, Amerika Birleşik Devletleri'ne gönderildi. Amerika dönüşü, gene eski okulunda çalıştı.

21. Michael Rywkin, op cit, sayfa 348-349.

22. Philip Roeder, "Soviet federalism and ethnic mobilization." Bkz. The Soviet nationality reader. The disintegration in context, Rachel Denber (ed.), Boulder, Westview Yayınları, 1992k, sayfa 153-155.

23. Brian Munnay, "Peace in the Caucasus" Central Asian Survey, 13 (4), 1994, sayfa 511 ve devamı.

24. Vithen Cheterian, "Moscou vielle sur sa frontiere sud. Les mille et une guerres du Caucase", Le Monde Diplomatique, 484, 1993, sayfa 20.

25. Marie Bennigsen-Broxup, op cit (1995), sayfa 20.

26. Marie Bennigsen-Broxup, "Le Caucase du Nord: conflicts ethniques ou crise coloniale?" Le Caucase postsovietique: la transition dans le conflict., Mohammed Reza Djalili (ed.), Brüksel, Editions Bruylant, 1995, sayfa 19.

1977'de, İstanbul Teknik Üniversitesi'ne bağlı, Düzce Meslek Yüksek Okulu'na tayin edildi. Önce Yapı Bölümü Başkanı, sonra okulun müdürü oldu. 1990 yılında, yaş haddinden dolayı emekli oldu. Ancak, öğretmen ve eğitici olma özelliğini kaybetmedi. Emekli olmasına rağmen; Düzce Meslek Yüksek Okulu'nda ve yeni kurulan Orman Fakültesi'nde, derslere girmeye devam etmektedir.

Kazım Taymaz'ın; biri kız, ikisi erkek üç çocuğu vardır. Orta derecede, İngilizce ve Almanca bilmektedir.

Görüldüğü gibi; Kazım Taymaz iyi eğitim görmüş, mesleğinde başarılı bir çalışma yapmıştır. Şüphesiz bu, takdire değer bir husustur.

Ancak; Kazım Taymaz, bu anlatılanlardan ibaret değildir. O'na, "Kazım Hoca" dedirten, Ülkemizin tamamında adının duyulmasını sağlayan, çok önemli başka hizmetleri vardır. Ben, asıl bunların üzerinde durmak istiyorum.

Kazım Hoca; 1952 yılında göreve başladığında, genç olmasına rağmen bir gerçeğin farkına varmıştı. Zeki ve üstün yetenekli birçok köy çocuğu, ilkokulu bitiriyor, fakat daha ileri gidemiyordu. Bunun nedeni, ekonomik ve geleneksel tutumlardı.

Bazı aileler ve çevreler, kızlarının okumasını, o kadar gerekli görmüyorlardı. Erkekler için ise, iki engel vardı. Birincisi, ekonomik imkansızlıktı. İkincisi, çocuk çalışarak, ailesine yardımda bulunmak ve babasının işini hafifletmek durumundaydı.

Kazım Taymaz Beyi; 1958-1959 kışı, Orman Fakültesi'ne başladığım sırada tanıdım. Köy çocukları ile ilgili hatıralarını ve görüşlerini, o zaman dinlemiştim. İlişkimiz, günümüze kadar devam etti. Bu vesileyle, eğitim çalışmalarını yakından izleme imkanı buldum.

Kazım Taymaz Bey, yaş itibarıyla benden büyüktü. Tanıdığımda; başarılı bir öğretmen, evine ve ailesine bağlı örnek bir baba idi. Kendisinden çok yakın ilgi gördüm. Her konuda istifade ettim. Benim için, bir ağabey olmuştu. Yeri gelmişken, her zaman şükran duyguları içinde bulunduğumu ifade etmek istiyorum.

Kazım Taymaz'ı, köy çocukları ile ilgilenmeye iten ne idi? Bunu teorik olarak kitaplardan mı öğrendi? Yoksa, hayatın bizatihi kendisini gözlemleyerek mi, bilgi ve inanç sahibi oldu?

Şüphesiz, gözlem ve bilgi konuya ilgi duymak için yeterli değildir. Ruhsal durum da çok önemlidir. Kazım Bey'i başka kılan, işte bu psikolojik yapıdır. Ruhi duyarlılıktır.

O'nu etkileyen, O'nu düşünmeye zorlayan bir olay meydana gelmişti. Başlangıç için, bu olay yeterli oldu. Uzun süredir, aklından geçenleri, icraata koydu.

İstanbul'da, Yapı Meslek Lisesi'nde görev yaparken, bir öğrencisinin babası ölür. Çocuğun annesi; mektup yazarak oğlunun eve dönmesini ister. Gerekçe olarak da, hiç bir gelirlerinin olmadığını, bundan dolayı da okutamayacağını gösterir.

Öğrenci, okul müdürüne gider. Annesinin mektubundan söz ederek, okulu bırakacağını söyler. Müdür, başsağlığı dileğinde bulunur. Okulu bırakmaya gelince; "Sen bilirsin!" der.

Öğrenci, yurttaki eşyalarını toplar, valizini alıp bahçeye iner. Arkadaşlarına veda etmek için, biraz oyalanır. İşte bu sırada; Kazım Hoca, valizi elinde çocuğu görür. Kendisiyle konuşunca, olanları öğrenir. Tabii, ilk işi de, O'nu durdurmak olur.

Bu gerçek hikaye uzun. Ayrıntılara girmek istemiyorum. Kazım Hoca, öğrencinin hemşehrilerinden, O'na mali destek verecek kişiler bulur. Kendisi de, çocuğu çalıştırarak, parasız yatılı kısmına geçmesini sağlar. Sonuç müspettir. Bir genç; okur, okulunu bitirir. Cemiyete üretken bir kişi olarak katılır.

Yukarıda belirttiğim gibi bu olay, Kazım Hoca'yı çok etkilemişti. Önce, kendi öğrencileri arasında muhtaç, özellikle çaresiz olanları tespit etti. Bir öğretmenin yapabileceği en büyük yardımı sağladı. Moral ve cesaret verdi. Deneyimlerini ve bildiklerini, onlara aktardı. Parasız yatılı okumaları için gerekli zemini hazırladı.

Sonra, bakışlarını dışarıya çevirdi. Özellikle kendi yöresinden olup, başka okullarda okuyan öğrencileri buldu. Okumak isteyipte, okuyamayan köy çocuklarına elattı.

Humayesine aldığı öğrenciler, belli bir sayıya ulaşınca Beşiktaş'ta bir daire kiraladı. Kazım Hoca'nın, Beşiktaş'taki özel yurdunu, birkaç defa ziyaret ettiğimi hatırlıyorum. Bir defasında da, kendi köyümden topladığım gıda maddelerini bırakmaya gitmiştim.

Yurtta, hizmetli olarak, sadece bir aşçı vardı. Çocuklar, yatakların düzeltilmesi ve temizlik gibi işleri kendileri yapıyorlardı. Her taraf, pırıl pırıl idi.

Hoca, her akşam eşini ve çocuklarını alıp yurda gidiyordu. Her şeyi yerinde denetliyordu. Çocukların sordukları şeyleri cevaplıyor, bilgi düzeylerinin yükselmesi için çalışıyordu.

Yurdun gelir kaynakları sınırlıydı. Öğrenci velileri, çocuklarının güvenli bir yerde bulunmaları nedeniyle, ellerinden gelen katkıyı yapıyorlardı. Genelde bunlar, yiyecek ve benzeri gibi aynı şeylerdi.

Kazım Hoca'yı tanıyan Beşiktaş Esnafı, gelirleri ölçüsünde yardımda bulunuyorlardı. Bu yardım duygularını harekete geçiren, O'nun inandırıcı verimli çalışmalarıydı.

Yurda girmek için, istekler giderek artmıştı. Olay, tek kişinin başarabileceği ölçünün dışına taşmıştı. Kamuoyuna ve basına yansımıştı.

Gazeteler; "Bir öğretmen, okuma sitesi kurdu". "Fedekar öğretmen", "Sessiz Kahraman" gibi başlıklar atarak, Kazım Hoca'nın yaptıklarını anlatıyorlardı. Meydan Dergisi, Eğitim Sayısı'nda (1966): "Masal Misali" başlığı altında, olayı baştan sona kadar bir yazı dizisi yapmıştı.

Ulus Gazetesi; Kazım Hoca'yı, yılın öğretmenliğine aday gösterdi. İkinci oldu. Adaylık 1969'da tekrarlanınca, birinciliğe layık görüldü.

Kazım Hoca, kendisine destek verenlerle birlikte; köy çocuklarını Okutma Derneği'ni kurdu. Dernek, bir süre sonra; "Umuma hadim demekler" arasına kabul edildi.

Gazeteler bu olayı; "Köy çocuklarını yetiştiren bir dernek kuruldu", başlığı altında verdiler (1969-Hürriyet).

Köy Çocuklarını Okutma Derneği'ni kurduğu sırada, ben artık İstanbul'da değildim. Fakülteyi bitirmiş, askerliğimi yapmış. Orman Genel Müdürlüğü Teşkilatında görev almıştım. Bingöl'ün Kiğı, Tunceli'nin Pülümür ilçelerine bağlı köyleri içine alan bir bölgenin şefiydim.

Bölgede, iki küçük Abzah Köyü vardı. Yöre çok fakir olduğu için, aileler çocuklarını okutamıyorlardı. Durumu Kazım Hoca'ya bildirdim. İki kız, iki erkek çocuğu gön-

dermemi istedi. Çocuklarını okutmak isteyen ailelerle görüşerek, ilkokulu bitirmiş dört öğrenciyi İstanbul'a gönderdim.

Peri Suyu Vadisi'nde, dünyaya kapalı bir hayat süren insanlar, bu şekilde dışa açıldılar. Çünkü olay, sadece okullara öğrenci göndermekle sınırlı kalmadı. Başka, gelişmeler oldu.

İki yıl sonra, görev yerim değişmişti. Kazım Hoca, yolu olmayan, mutad vasıta işlemeyen, Peri Suyu Vadisi'ne ben ayrıldıktan sonra gitti.

Oylesine bir yolculuk ki, başlıbaşına roman olacak nitelikte. Vadiye çıkan patikalar, çay ve dereler tarafından kesiliyordu. Üzerlerinde köprü yoktu. Motorlu vasıtalar, hazi- ran sonunda, sular alçaldıktan sonra, vadiye girebiliyorlardı.

Kazım Hoca, bu şartlar altında, Bingöl'ün Kığı kazasına bağlı, Karapolat ve Himsor köylerine ulaştı. Yeni öğrenciler seçti.

Hoca, sadece Bingöl'e gitmemişti. Türkiye'nin birçok yöresini gezdi. Okumaya muhtaç, çocuklar tespit etti.

Hoca hakkında, gazetelerde çok yazı çıktı. "Kendini köy çocuklarına adayan büyük insan. (1965-Cumhuriyet). "Köyden yetişen bir öğretmen". (1969-Hürriyet), "Örnek bir öğretmen, örnek bir kadın". (1966-Hergün), "Kendini eğitime adanmış bir eğitim adamı". (1987-Damla), "143 zeki köylü çocuğu, İstanbul'da okuyor". (1969-Cumhuriyet), "Köy köy dolaşıyor". (1970-Günaydın).

Basında çıkan bütün yazıları sıralamak, muhtevalarını açıklamak mümkün değil. Ben, sadece örnekler vererek geçiyorum.

Kazım Hoca'yı izleyen sadece basın değildi. Resmi ve sosyal kuruluşlar, şahıslar, O'nun ne yaptığını takip ediyor, takdir duygularını dile getiriyorlardı. Bu tür yazı ve mektuplar, Türkiye içinden olduğu gibi, dış ülkelerden de geliyordu.

Kazım Hoca, sadece öğreten değil, aynı zamanda öğrenen kişiydi. Sürekli okuyor, eğitim ve seminerlere katılıyordu. 1988 yılında, İngiltere'de yapmış olduğu eğitim çalışması, buna güzel bir örnektir. Çeşitli kurum ve kuruluşlardan aldığı takdirname sayısı, onu geçmişti.

Hoca'nın hakkında yapılan neşriyat, özel ve resmi yazılar, mektuplar yayınlanmaya değer bir nitelik taşımaktadır. Kitap haline getirildiğinde, kalın bir cilt oluşturacak hacimdedir.

Böylesine verimli çalışan, insanlara, hemşehrilerine faydalı olmaya gayret eden, Hoca'nın gönül huzuru içinde bırakıldığını mı sanıyorsunuz? Dalma takdir edildi mi?

Maalesef hayır! Köy Çocuklarını Okutma Derneği'ni kurduktan sonra, bazı problemler çıktı. Çalışma arkadaşları, değerli insanlardı. Ancak, çoğu eğitimci değildi. Olaylara yaklaşım biçimleri farklıydı. Buna rağmen, tartışmaları büyütmemeye gayret etti.

O'nu asıl üzen, dedikodulardı. "Kazım Hoca, Allah rızası için çalıştığını mı sanıyorsunuz? Bir çıkarı var ki koşturuyor" diyenler vardı.

Eğer Hoca, çıkar peşinde olsaydı, paralı bir yurt kurardı. Paralı ders verirdi. Zengin bir adam olurdu.

Bu gerçeği bilmelerine rağmen, bazı kişiler, dedikodu kazanını kaynatmaya devam ettiler. Ama onlar; gün geldi, Hoca'nın başarıları karşısında, utanarak, başlarını eğmek

zorunda kaldı.

Kazım Hoca, mesleğinin son yıllarını Düzce'de geçirdi. Meslek Yüksek Okulu'nun müdürlüğünü yaptı. Bu arada ders vermeye devam etti.

Emekli olduktan sonra, yerinde oturamadı. Okuldan, öğrencilerinden vazgeçemedi. Öğretmenlik mesleğini sürdürdü.

Gözü ve kulağı, gene fakir, çaresiz öğrencilerin üzerindeydi. Sürekli Onları izliyor, derilerine ortak oluyordu.

Son günlerde, "Kültür ve Eğitim" amaçlı yeni bir dernek kurdu. Kendisi gibi düşünenlerle, kültürü ve eğitimi geliştirmek, yeni nesillere ideal ve hedef göstermek için, tekrar çalışmaya başladı. Bu son hamlede, O'ndaki potansiyel çalışma azminin ve tükenmeyen güçlü enerjinin varlığını görmek mümkündür.

O, kendisini yetiştiren bu ülkenin sosyal, ahlaki bütün değerlerine saygılıydı. Gerçek bir vatansever olarak çalıştı. Kökeni ne olursa olsun, fakir ve çaresizlere, okumak, birşeyler öğrenmek isteyen bütün gençlere el uzattı.

Bunun yanı sıra, atalarının geldiği Kafkasya'yı da unutmadı. İleri yaşında, Kiril Alfabeti'ni öğrendi. Kafkasya'da yayınlanan birçok eseri, günlük neşriyatı takip etti. Öğrendiklerini çevresine nakletti.

Örf ve adet bilen bir kişi olarak yaşadı. Bu konuda örnek oldu. Hiçbir zaman aşırılığa kaçmadı. Doğruyu bulmaya çalıştı.

Kazım Taymaz Hoca'yı, kısa bir yazı çerçevesine almak, O'nu anlatmak zordur. Ben, detaylara girmeden çalışmalarını özetlemeye, portresini çizmeye çalıştım. Bu konuda, yeterli ölçüde başarılı olduğumu sanmıyorum.

İyi niyetimi kabul edeceğini ve kusurlarımdan dolayı, beni bağışlayacağını ümit ediyorum.

Yeni neşriyat...

KAZANUKO JABAĞ

(Genişletilmiş ikinci baskı)

Yazan: OSMAN ÇELİK

Bu kitapta ünlü düşünür KAZANUKO JABAĞ'ın hayatı ve fikirleri - roman- tarzında işlenmiştir.

İsteme Adresi : TİMAŞ YAYINLARI
Türkocağı Cad. İstanbul Tabib Odası İşhanı, 17/1
Cağaloğlu İSTANBUL

Eskişehir'de : TURKUAZ SANAT GALERİSİ
Kızılıklı Mahmut Pehlivan Cad.

Ayrıca : TİMAŞ Yayınlarını bulunturan tüm kitapçılarda.

BİR DAHA DENEYİM

Ben ağaç olup büyüdüm,
Kökümden kestiler.
Kanatlı olup uçtum
Nişan alıp düşürdüler.
Geyik olup kaçtım
Vurdular, yüzü koyun yatırdılar.
Azatlığın sesi oldum
Tutup zindana koydular.

Tavşanı olup titredim-vurdular,
Kaplan olup kükredim-vurdular.
Yılan olup süründüm-ezdiler.
İnsan olup dikildim öldürdüler.

Şimşek olduğumda
Yaş dallar gibi eğdiler.

Kaya olmayı denedim-uçurdular.
Ot oldum-çiğneyip durdular.
Gül olup açıldım-kopardılar.
İrmak olup aktım-bulandırdılar.
Yürek olup çarptım-durdurdular.
Kan olmayı yegledim-akıttılar.
Aza olmayı denedim-kestiler.
Can olmaya çalıştım-aldılar.

Atom olup gizlenince
Ahırzaman insanının zekâsı

Yol şaha kalkıp
Ayaklarını yıldızlara dayadı.
Göğe sığmadan yanan güneş
Su kovaşına sığiverdi.

Kalbimi eline aldın da
Yeni doğan bebek gibi
Yıkayıp severek
Öpüp yatağına koydun.

Dünyanın en taze yağmuru
Gözlerinden gönlüme yağdı.
Güvercinlerin gölgeleri
Güvercin olup yükseldiler.

Çaresiz mi kalacaktı?
Aradılar, taradılar, buldular
Birleştirip berhava ettiler.
Parçalandım.
Kendime de onlara da dikeldim.

Buz oldum-erittiler.
Tuz oldum-yine erittiler.
Su oldum-kuruttular.
Ateş oldum-söndürdüler.
Kuru ot oldum-tutuşturdular.

Konuşanı, konuyorsun diye,
Dinleyeni, dinliyorsun diye,
Çalışanı, çalışıyorsun diye,
Akıllıyı, akıllısın diye,
Deliyi, delisin diye,
Mahkûm ettiler.
Nefes oldum-kestiler.
Zaman oldum-harcadılar.
Hayvan oldum-yüzdüler,
Akıldâne oldum-yok ettiler.
Ölüm oldum-evlerine koydular.

Ama,
Son kez bir daha
Hayat olmayı bir deneyim,
Belki de dokunmazlar.

SENİ GÖRDÜM

Ağaçların gölgeleri
Ağaç olup dikeldiler.

Yıldırım yıldırıma çarptı,
İkisi birden yandılar.
Ebermkuşağı belini doğrulttu da
Sirtına umudu bindirdi.

Önü sonu olmayan zaman
Ucu bucağı olmayan mekân,
Balçık bulaşmış nur ışığı-Adam.
Selam verdiler. Seni gördüm.

Bilal LAYPAN*

* Bilal LAYPAN (Laypanlanı Bilal) Karaçaylı şair-yazar. Moskovada yayınlanan "Üyge İgilik" isimli gazetenin sahibi ve baş redaktörü. Karaçay'cadan Türkçe'ye aktaran: Y. N.

İSTANBUL ÇERKEZLERİ

-II-

Doç. Dr. Süreyya ÜLKER

KARZEG AİLESİ

Vorkoj ailesinden sonra en iyi tanıdığım Çerkes ailesidir. Vorkoj ailesi gibi bir bey ocağı olan bu soy Natuhay boyuna bağlıdır. Ancak Natuhaylar Şapsıg'ların içinde erimiş bir boy olduklarından ailenin üyeleri kendilerini Şapsıg olarak bilmektedir. Yukarıda da belirttiğim gibi Vorkoj ailesiyle Karzeg ailesi birbirinden çok kız alıp vererek daha Kafkasya'dayken iç içe geçmişlerdir. Bu sıcak ilişki İstanbul'da da sürmüştür. Babamın babasının anneannesi Vorkoj Melek Elmasoğlu'nun annesi, babannesi, yengesı (amcasının eşı) Karzeg'tir. Yengesı ayrıca teyzesi olmaktadır. Adı bana ulaşmayan 8. göbek dedemin 3 oğlu olduğunu sanıyorum. Bunlardan biri 5. göbek dedem Vorkoj Çanbulat Bey'in annesinin babasıdır. Bir ikinci 4. göbek büyük annem Vorkoj Melek Elmasoğlu'nun annesinin dedesidir. Bir üçüncüsü de Melek Elmasoğlu'nun amcasının kızı Vorkoj Melekyar Hanım'ın eşı Karzeg Mehmet Bey'in 3. göbek dedesidir.

Melek Elmasoğlu'nun annesinin dedesinin 2 oğlu olduğunu sanıyorum. Bunlardan biri Melek Elmasoğlu'nun annesinin babası, öbürü büyük göç sırasında Adapazan'ın Çerkez Çaybaşı köyüne göç eden Karzeg Ali Bey'in dedesidir.

Vorkoj Melek Elmasoğlu'nun 1 teyzesiyle 1 dayısının olduğunu sanıyorum. Teyzesi yukarıda da belirttiğim gibi amcası Vorkoj Arslan Bey'in eşıdır. Dayısı yine Adapazan'ın Çaybaşı köyüne yerleşen Karzeg Musa Bey'dir. Dolayısıyla Karzeg ailesinin göçteki kırsal yerleşim biriminin Çaybaşı olduğu, bu köyü bu ailenin kurduğu anlaşılmaktadır. İpkaiye örneğinde olduğu gibi bu köy de bugün bir Çerkez köyü olma niteliğini bütünüyle yitirmiş, halk İstanbul ile Adapazan'na göç etmiştir.

Karzeg Ali Bey'ni oğlu Ömer olup onun da Ali Osman ile Murat adlı 2 oğlu olmuştur. Ali Osman Bey'in oğlu Ali Çelikkın Adapazan'nda oturmaktadır. Murat Bey'in 3 oğlu, 6 kızı vardır. Büyük oğlu Salt Çelikkın trafik kazasında ölmüştür. Ortanca oğlu Ali İhsan Çelikkın Gümüşhane milletvekilliği yapmıştır. Bugün Etiler'de oturmaktadır. Büyük kızı Naciye Kıcımın Bostancı'da oturmaktadır. Çaybaşı Karzegleri'nin yaşayan en büyük bireyi olup Karzeg Süleyman Paşa'yı tanımıştır. Mualla Çelikkın Karzeg Mehmet Bey'in amcası Misavus'un 3. göbek torunu olan Em.Bnb. Sabahattin Çelikkın'ın eşıdır. Suadiye'de oturmaktadırlar. Murat Bey'in eşı Asamba soyundan Abaza'dır. Kaynanası Maan soyundandır. Samil Vakfı'nın etkin üyelerinden Sn. Resmiye Hacıli Murat Bey'in baldızının kızıdır.

Vorkoj Melek Elmasoğlu'nun dayısı Karzeg Musa Bey'in oğlu Karzeg Süleyman Paşa'dır. Çocuk yaşta babasıyla birlikte Çaybaşı'na göç etmiştir. İstanbul'a gelerek hassa alayına girmiştir. 1878-79 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan başlayarak çeşitli savaşlarda gösterdiği üstün yararlıklar dolayısıyla idare-i seniyeyle tuğgeneral olmuştur. Mısırlı Neşat Bey'in kızı Adalet Hanım ile evlenmiş, 2 kızı, 1 oğlu olmuştur. Biri Fatih'te Kırkçeşme Mahallesi'nde, öbürü Teşvikiye Fırın Sokağı'nda birer konağı olmuştur. (Rahmetli Macit Kanık'ın da Teşvikiye'de aynı sokak içinde bir evi olması ilginçtir). Büyük kızı Âdile kimyager Bahri Evranos ile evlenmiş, Abdullah adlı bir oğlu olmuştur. Bahri Evranos ünlü akıncı Gazi Evranos Paşa'nın soyundandır. Bugün

de Teşvikiye Fırın Sokağı'nı kesen Kalıpçı Sokağı üzerinde Evranos Apt. bulunmaktadır. Apartmanın bugün Evranos ailesiyle ilgisi kalmamıştır. İki aile arasındaki ilişkinin bu yakın komşuluktan kaynaklandığını sanıyorum (Babamın süt kardeşlerinden rahmetli Sermet Kahraman'ın eşi rahmetli Belma Hanım'ın bu apartmandan gelin çıkmış olması da ilginç bir rastlantıdır.). Abdullah Evranos kimya öğretmenliği yapmıştır. Eşi Zeynep Hanım'dan Süleyman adlı bir oğlu olmuştur. Paşanın küçük kızı Saima genç yaşta yürek romatizmasından ölmüştür.

Karzeg Süleyman Paşa Çerkez Teavün Cemiyeti'nin kurucularındandır. Derneğin, Yunanlılar'ın İzmir'i işgali üzerine devlete bağlılığını bildiren bildirgesinde imzası vardır. Sefer Berzeg'in bildirdiğine göre Kuvayı Milliye'nin adını kullanan kimi çetelerin Adapazarı yöresindeki Çerkez köyleri üzerindeki baskısının kalkması için Ali Fuat Cebesoy ile görüşmeye gittiği Bozüyük'te tutuklanarak 21 Ekim 1920'de Eskişehir'de İstanbul yanlısı çevrelerle ilişkili olmakla suçlanarak asılmıştır (1). Gerek aile içinde, gerek Sakarya yöresindeki yaygın kanıya ad benzerliğinden dolayı yanlışlıkla Kazak Süleyman Paşa'nın yerine asıldığı yolundadır. Nitekim kısa bir süre sonra Damat Ferit Paşa'ya bağlı tenkil kitalarının komutanı olan Kazak Süleyman Paşa da Adapazarı'nda tutuklanarak Kasım 1920'de Ankara'da asılmıştır. (1).

Bu vesileyle Kazak Süleyman Paşa konusunda da bilgi vermek istiyorum. Sn. Sefer Berzeg'in kitabında bu paşa'nın da Çerkez Teavün Cemiyeti'nin kurucularından olduğu, devlete bağlılık bildirgesini imzalayan paşalardan biri olduğu dışında bilgi verilmemektedir. Kazak Süleyman Paşa, Düzce Ayaklanması sonrası Nüfren Boğazi'nde şehit olan Nemlikizade Ahmet Muhittin Bey'in 3. göbek torunları Nilgün ile Volkan Akçalı'nın babaannelerinin annesinin babası Talustan Bey'in amcasının oğludur. Kabartaylar'ın Anzor soyundandır. Gerek Talustan Bey, gerekse Süleyman Paşa gençliklerinden Petersburg'taki soylular okulunda okumuşlardır. Kazak sanı buradan gelmektedir. İstanbul'da Bebek'te oturmuştur. Anzor soyu Suriye'nin Rakka iline yerleşmiştir. Bugün çiftlikleri orada olmakla birlikte aile Halep şehrinde oturmaktadır. Ailenin üyelerinden Cevat Anzor 1948 yılındaki Arap-İsrail Savaşı'nda Kuneytra'da üstün yararlık göstererek şehit düştüğü için Suriye'de ulusal kahramandır. Yaşamı 1965 yılında Abdüsselam El Üceyli eliyle yazılan "Es seyf vel tabut" (Kılıçla tabut) adlı Arapça bir kitabın konusu olmuştur.

Karzeg Süleyman Paşa'nın asılmasından sonra oğlu Âdil Adıgüzel İsviçre'nin Cenevre şehrine gitmiştir. Bir Musevi ile ortak olarak kürk ticareti yapmış, Anit adlı Fransızca konuşan bir İsviçreli ile evlenmiş, Saadet adında bir kızı olmuştur. Kırkçeşme'deki konak satılarak Âdil Adıgüzel'e sermaye olmuş, Teşvikiye'deki konak Âdile Evranos'un payına düşmüştür. İşlerinin bozulması üzerine Âdil Bey batkın bir durumda 1933'te Türkiye'ye dönmüş, bir süre Çaybaşı, Adapazarı, İstanbul, Gürsu'da hısımlarının yanında kaldıktan sonra 1940'ta Bursa'ya yerleşerek bir fabrikada işçi olarak çalışmıştır. Orada yokluk içerisinde ölmüştür. Müslüman olarak Vasfiye adını alan eşiyle kızı ölümünden sonra İstanbul'a yerleşmişlerdir. Bir süre en yakın hısımları Evranoslar'ın yanında kaldıktan sonra Mecidiyeköy'e taşınmışlar, Saadet Adıgüzel Roche İlaç Fabrikası'nda çalışmış, annesi Fransızca dersleri vermiştir. Saadet Adıgüzel geçirdiği bir iş kazası sonunda malulen emekliye ayrılmıştır. Çalışkanlığı firmanın kendisine Mecidiyeköy'de bir apartmanın çatı katında 2 odalı küçük bir daire armağan etmesiyle ödüllendirilmiştir. Evlenmemiştir.

Annesi öldüğünden beri tek başına yaşamaktadır. Bugünün koşullarında çok yetersiz kalan emekli aylığıyla yaşam savaşı vermektedir.

Saadet Adıgüzel, en yakın hısımları olan Abdullah-Süleyman Evranos'ların izlerini yitirmiştir. Yolda gördüğü eski bir komşularından Abdullah Evranos'un eceliyle, oğlu Süleyman Evranos'un da genç yaşta trafik kazasında öldüğünü işittiğini belirtmektedir. Bu konuyu İstanbul'da çok geniş bir aile olan Evranos ailesi çapında araştırmak istedim. Ancak izlerine ulaşamadım. Ailenin vakfı da var. Bu tür araştırmalar yapan kimselere vakfın gelirinden pay almak isteyen fırsatçılar gözüyle bakarak onları soğuk karşıyorlar. Bu yüzden araştırmalarımın bir sonuç alamayarak Saadet Adıgüzel'in anlatımıyla yetinmek durumunda kaldım.

Karzeg Süleyman Paşa gerek İstanbul'daki, gerekse Adapazarı'ndaki Karzegler'in aile büyüğü olmuştur. 4. göbek büyük annem Vorkoj Melek Elmasoğlu'nun, dayısının oğlunun arkasından ağlamaktan gözlerine akbasma indiği söylenmektedir.

Vorkoj Melek Elmasoğlu'nun bir Karzeg kızı olan annesinin büyük göç sırasında küçük kızı Ayşe, güveyisi Abate Hasan Bey ile birlikte Biga'nın İpkaiye köyüne yerleştiği, orada öldüğü bildirilmektedir. Kızları İkbâl ile Melek'in amcaları eliyle saraya verilmesine çok üzüldüğü, daha Kafkasya'dayken onların arkasından ağlamaktan gözlerine akbasma indiği söylenmektedir. Kızına da Karzeg Süleyman Paşa'nın arkasından ağlamaktan akbasma indiği göz önünde bulundurulursa akbasma'nın (katarakt) Karzeg ailesinin kalıtsal bir özelliği olduğu sonucu çıkarılabilir. Ailenin bugün yaşayan üyelerinden Fikret Çelikkol ile Melih Elmasoğlu'nda da akbasma vardır; geçtiğimiz Şubat ayında 95 yaşında ölen rahmetli Feriha Eraybar'da da vardı. yukarıda anlatılan öykü bunun kalıtsal kaynağının Vorkoj soyu değil, Karzeg soyu olduğunu düşündürmektedir.

Karzeg Mehmet Bey'in 3. göbek dedesinin 1 oğlu, 3 torunu olduğunu sanıyorum. Torunlarından biri Sakarya yöresinin ünlü pehlivanlarından rahmetli Kâzım Pehlivan'ın annesi Melek Hanım'ın dedesi, bir başkası yukarıda söz ettiğimiz Bnb. Sabahattin Çelikkan'ın 3. göbek dedesi Misavus, bir üçüncüsü de Karzeg Mehmet Bey'in babasıdır.

Akyazı'da oturan Kâzım Pehlivan'ın sırtının güreş yaşamı boyunca yere gelmediği Sakarya yöresinde söylenmektedir. Eşi Akyazı'nın Batakköy'ünden bir Çerkez'dir. Pehlivanın babası Arslan Bey de Karzeg'tir; ancak, soy ağacındaki yeri bugünkü kuşaklarca bilinmemektedir. Dolayısıyla annesi de babası da Karzeg'tir. Kâzım Pehlivan 1994 yılında evinde boş sandığı tüfeğinin bakımını yaparken üzücü bir kaza sonucu ölmüştür.

Kafkasya'da yaşayan Misavus Bey'in Canbulat ile Kanbulat adlı 2 oğlu olmuştur. Bunlar, Karzegler'in öbür kollarıyla birlikte Çaybaşı köyüne göç etmişlerdir. Daha sonra Adapazarı'na yerleşen Kanbulat Bey burada jandarma komutanlığı yapmıştır. 1 oğlu, 1 kızı olmuştur. Kızı, Sait Selahattin Cihanoğlu ile evlenerek İstanbul'a gelin gitmiştir. Karzeg Kâzım Pehlivan'ın annesi Karzeg Melek Hanım da Cihanzadeler'in İstanbul'daki evinde yetişmiştir.

Kanbulat Bey'in oğlu Karzeg Sait Bey 1887 yılında Adapazarı'nda doğmuştur. Kurtuluş Savaşı sırasında Kuvayı Milliye'yi arkalamıştır. Sefer Berzeg'in bildirdiğine göre yörede İstanbul yanlısı bir örgütlenmeye girişmek isteyen Çerkez Bekir Sıtkı

Bey'i engellemiştir. Ancak daha sonra Kuvayı Milliye adını kullanan çetelerin yöredeki Çerkez köyleri üzerinde baskı yapmaları üzerine Kuşçubaşı Eşref ile arası açılmıştır. Kuşçubaşı Eşref'i yöreden uzaklaştırarak ileri gelen Abazalardan Maan Şirin Bey, Lakırba Kâzım bey, Dohukpa Şerafettin Bey, Çegem Ali Bey ile birlikte geçici bir yerel yönetim kurmuştur. Kuvayı Milliye adına yöreye gelen 24. tümen komutanı Yrb. Kaseyikuo Mahmut Bey ile iyi ilişkiler kurmuştur. Onun Hendek Ayaklanması'nda şehit edilmesi üzerine ayaklananlarla görüşmek üzere Hendek'e giderken 23 Nisan 1920 günü şehit edilmiştir (1). Sait Bey Karzeg ailesinde sevilen bir kimsedir. Özellikle Süleyman Paşa'nın kendisini çok sevdiği belirtilmektedir. Sait Bey'in, Karzeg ailesinin büyüğü Süleyman Paşa'ya aykırı bir tutum içerisinde olması söz konusu değildir. Bu da, Süleyman Paşa'nın öne sürüldüğü gibi Ankara'ya karşı olmadığı, isteklerinin yörede kardeş kanı dökülmemesine yönelik olduğu, görüşünü arkalamaktadır.

Karzeg Sait Bey'in eşi Sapanca'nın Kırkpınar köyünden Çizemuğ Esmâ Hanım'dır. Çizemuğlar bir Übih soyudur. Esmâ Hanım'ın hısımlarından Hikmet ile Kâzım Beyler Mahmut Şevket Paşa'yı öldüren örgütte görev almışlardır. İkisi de ölüme çarptırılmıştır. Hikmet Bey yurt dışına kaçarak kurtulmayı başarmış, Kurtuluş Savaşı'nda İzmit-Adapazarı yöresinde İstanbul yanlısı girişimlerde bulunmuştur. Daha sonraları Prof. G. Dumezil'in Übihçe ile ilgili araştırmalarına katkıda bulunmuştur (1). Mahmut Şevket Paşa Bağdatlı bir Çeçen'dir. Esmâ Hanım'ın babaannesi Übihler'in Berzeg soyundandır. Hamidiye Alayları'nı kuran, Çerkez Teavün Cemiyeti'nin kurucularından olan, bu derneğin devlete bağlılığını bildiren bildirgesini imzalayan paşalardan biri olan Mareşal Berzeg Mehmet Zeki Paşa'nın yakınıdır. Kızkardeşi Ankara ileri gelenlerinden Cemal Taşhan ile evlenmiştir. Esmâ Hanım, anne yanından, önceki başbakanlardan rahmetli Şükrü Saracaoğlu'nun kuzeni olmaktadır. Çizemuğ Esmâ Hanım 104 yaşında ölmüştür. Elinde, eşinin soyu olan Karzegler'in ayrıntılı bir soy ağacı bulunduğu, bunu ölmeden kısa bir süre önce birisine verdiği söylenmektedir. Bu soy ağacının böylelikle yitirilmesi soy üzerindeki geçmişe dönük bilgilerin güvenilirliğini azaltmıştır.

Karzeg Sait Bey'in 3 oğlu, 2 kızı olmuştur. Ailesi, ölümünden sonra Ankara'ya taşınmış, uzun yıllar sonra Adapazarı'na dönmüştür. Çocukları şimdi İstanbul'a yerleşmişlerdir. Soyadı yasası çıktıktan sonra Sakarya yöresindeki Karzegler topluca, Kanbulat Bey'in adından esinlenerek, Çelikkın soyadını almışlardır. Bulat Farsça'da çelik anlamına gelen pulattan bozmadır. Çerkezce söylenişi bolettir. Bu arada çelik sözünün Slavca'ya dayandığını (9,11), Türkçe kökten karşılığının kuru olduğunu belirtmekte de yarar görüyorum.

Karzeg Sait Bey'in oğullarından Em. Bnb. Sabahattin Çelikkın yukarıda belirttiğim üzere yine Karzeg soyundan Mualla Çelikkın ile evli olup, 2 oğlu, 1 kızı vardır.

Karzeg Mehmet Bey kardeşi Zekeriya Paşa ile birlikte Kafkasya'dan İstanbul'a gelmiştir. II. Abdülhamit'in kendisini irade-i seniyeyle tuğgeneral yapma isteğini geri çevirmiş, bunun üzerine amcasının oğlu Kâzım Paşa ile birlikte Bağdat'a sürülmüştür. Tahmazoğlu soyundan bir Gürcü kıızıyla evlenmiştir. Eşinin 2 teyzesinin eşleri yukarıda Vorkoj ailesini anlatırken söz ettiğim Şahinbaş'lardandır. 2 kızı, 3 oğlu olmuştur.

Karzeg Ahmet Bey'in büyük kızı Saadet Hanım Karzeg Mehmet Bey'in torunu

Münip Erdenay ile evlenmiş, Bağdat'ta yaşamıştır. Ahmet Bey'in oğulları Lütfü Atamert, Mehmet Selim Atamert ile Em. Alb. Kadir Atamert'tir. Kızkardeşleri Suzan Hanım'dır. Büyük ağabeyleri Ankara'da, kalan 3 kardeşse İstanbul'da yaşamaktadır. Atamert ailesi İstanbul Karzeglerinin yaşayan tek erkek kolunu oluşturmaktadır.

Karzeg Zekeriya Paşa'nın kızlarından Dilber Hanım amcasının oğlu Kâzım Paşa ile evlenmiştir. Çocuğu olmamıştır. Ahmet Bey bu hısım evliliğine karşı çıkmış, bu yüzden Kâzım Paşa ile arası açılmıştır.

Zekeriya Paşa'nın öbür kızı Pervin Hanım II. Abdülhamit'in Karzeg Bedrifelek Hanım'dan doğma oğlu Şehzade Mehmet Selim Efendi ile evlenmiş, çocuğu olmamıştır. Mehmet Selim Atamert adını eniştesinden almaktadır.

Karzeg Mehmet Bey'in ilk eşi konusunda elimize sağlıklı bir bilgi ulaşmamıştır. Selim Atamert'in elindeki soy ağacında Mehmet Bey'in babası Übîh boyunun önderi Hacı Grandük Berzeg olarak gözükmektedir. Bunun doğru olamayacağı açıktır. Karzeg'in babası Berzeg olamaz. Ancak bu adın oraya girmiş olması iki ad arasındaki yakın bir ilişkiyi gündeme getirmektedir. Kanımca en güçlü olasılık Mehmet Bey'in ilk eşinin Hacı Grandük Berzeg'in kızı olmasıdır. Bu evlilikten 2 kızı, 1 oğlu olmuştur.

Büyük kızı Bezmigül Dilber Hanım koyun ticareti yapan Kemahlı bir tüccarla evlenmiştir. Bu evlilikten Seher ile Mürvet adlı 2 kızı olmuştur. Cihangir'de oturmuşlardır. Eşinin ölümünden sonra Kızıltoprak'ta Bağdat Caddesi üzerinde, kara yakasında, bir köşk almıştır. Bu köşk bugün de durmaktadır. Altında Tekstilbank şubesi bulunmaktadır. Dilber Hanım'ın 3. göbek torunu Mecdet Tacer Ayazpaşa'da oturmaktadır. İstanbul Karzegleri'nin yaşayan en büyük bireyidir.

Karzeg Mehmet Bey'in 2. kızı Bedrifelek Hanım da ablasıyla kardeşi gibi Kafkasya'dan çocuk yaşta İstanbul'a gelmiştir. Tarihçi Yılmaz Öztuna kendisinin Gürcistan'ın Poti limanında doğduğunu belirtmektedir. Bu, yanlış bir bilgiye benzetmektedir; çünkü, Bedrifelek Hanım'ın Gürcülükle bir ilgisi yoktur. Aile içinde bilinen biçimiyle Bedrifelek Hanım çocuk yaşta, ailesinden ayrı olarak İstanbul'a gelerek saraya girmiştir. Orada Abdülmecit'in eşi, II. Abdülhamit'in annesi Tirimüjgân Kadın kendisine kol kanat germiştir. Tirimüjgân Kadın'ın Şapsig boyundan bir Çerkez olduğu bilinmektedir. Aile içindeyse kendisinin Bedrifelek Hanım'ın üvey annesi Vorkoj Melekyar Hanım'ın yakın bir hısımlı olduğu söylenmektedir. Bu durumda Tirimüjgân Kadın ya Vorkoj'dur, ya da Melekyar Hanım'ın annesinin soyundandır ki o soyun adı bize ulaşmamıştır. Bu ikinci seçenek bana daha olası gözüküyor; çünkü, Tirimüjgân Kadın Vorkoj olsaydı bunun İstanbul Vorkojları'nca bilinmesi gerektiğini düşünüyorum.

Tirimüjgân Kadın'ın Melekyar Hanım'ın annesiyle olan yakın hısımlığı, Melekyar Hanım'ın esir tüccarı olduğunu sandığımı söylediğim babasının sarayla olan iyi ilişkisini açıklamakta, yani padişahın eşinin eniştesi olmaktadır. Söylenişine göre Bedrifelek ailesince Tirimüjgân Kadın'a emanet edilmiştir. Tirimüjgân Kadın onu kendi yatağında yatırarak büyütmüş, sonra da oğluyla evlendirmiştir.

Karzeg Bedrifelek kadın Nazikedâ Kadın'dan sonra Sultan Hamit'in ikinci eşi olmuştur. Nazikedâ Kadın'ın ölümünden sonra Bedrifelek Kadın bütün saltanat süresince başkadınefendi olmuştur. Şehzade Mehmet Selim Efendi, Zekiye Sultan, Şehzade Ahmet Efendi'nin annesidir (8). İstanbul'da ölmüştür.

Şehzade Mehmet Selim Efendi 1870'te Dolmabahçe'de doğup 1937'de Beyrut-

hem de sosyal kademeler arasındaki ayrıcalıkların ortadan kalkmasına yardımcı olacaktır.

RMB, toplumlar arasındaki ilişkilerin hakça düzenlenmesini, insan haklarının güvence altına alınmasını ve bunların korunmasını ve vatandaşlar arasında gerçek eşitliğin sağlanmasını savunacaktır.

RMB, halklar arası itilaflarda ve sorunların çözümlenmesinde adaletin sağlanmasını savunacaktır.

RMB, halklar arası eşitlik ilkesinin sıkı sıkıya sağlanmasını, azınlık hakların korunmasını Rusya içerisindeki tüm dinler ve dinî örgütler arasında eşitliğin fiilen ve kanunen sağlanmasını ve bunların dostluk ve barış içerisinde yaşamasını müdafa edecektir.

RMB, etnik guruplar arasında dostluk ve işbirliğini temin etmek için büyük çaba gösterecektir.

RMB, RF federal örgütlerinden, dinî ahlâki ve insanî duyguların canlanmasına ciddi olarak gayret göstermelerini isteyecektir. Bunun için de; islâm dinini öğrenmek isteyenlere yüksek lisans düzeyinde öğretim merkezleri kurmak ve mevcutların islahına her türlü yardımı ve desteği temin etmek gerekir. Keza, gençlerimizi yurt dışına/ özellikle müsliman ülkelere göndererek yüksek dinî okullarda tahsil yapmalarını sağlamak gerekir. Bunun gibi liselerde ve orta okullarda azınlık halkların ana dillerini ve arapçayı öğrenmeleri için daha geniş imkânlar sağlanması lazımdır.

RMB, müslimanların hacc ve umre ziyaretlerinin düzenli bir hale getirilmesini ve hacca gidenlerin ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlayacaktır.

RMB, müslimanların büyük dinî bayramlarının hristiyan bayramları gibi resmî bayram olarak kabul edilmesi için gayret sarfedecektir.

RMB, Rusya'nın müsliman olmayan bölgelerinde yaşamakta olan müsliman cemaatlerin ihtiyaçlarının karşılanmasını ve bununla ilgili yasal düzenlemelerin yaşama geçirilmesini sağlayacaktır.

RMB, aşırı dincilik, aşırı milliyetçilik ve mezhepçilik gibi aşırılıklardan sakınarak dinî ve kültürel değerlerin korunmasını ve Rusya içerisinde birlik sağlanmasını amaçlamaktadır. Rusya'nın yerli halklarının oluşturduğu örgütlere ve müsliman örgütlere uluslararası düzeyde destek verecektir.

RMB, RF silahlı kuvvetlerinde görev yapan müslimanların dinî inançlarına saygı gösterilmesini ve dinî vecibelerini serbestçe yerine getirebilmelerini temine çalışacaktır.

RMB, Birleşmiş Milletlere üye Ortaoğu ve Güneydoğu Asya müsliman devletleri ile işbirliği yapılmasını istemektedir. Bu ilişkilerde RF'nin çıkarlarının da gözetilmesini savunmakla beraber öncelikle Rusya dahilinde yaşayan müsliman bölgelerin menfaatlerini savunacaktır.

RMB, BDT'nin müsliman devletleri ile RF arasında politik, kültürel ve dinî ilişkiler kurulmasını ve bu arada din adamları ve dinî kuruluşlarla da irtibat sağlanmasını amaçlamaktadır.

RMB, tüm müslimanların ve çeşitli yerli halkların birleşmelerini ve RF'nin istikrara kavuşmasını desteklemektedir.

RMB, bütün vatandaşlar arasında barış ve işbirliğinin sağlanması ve RF'nin refaha ulaşması için gayret sarfedecektir.

(RMB'nin bu beyannamesi, Moskova'da Bilal Laypan tarafından yayınlanan aylık "Üyge İğilik" gazetesinden alınmıştır.)

2 oğlu Erdenay soyadını alırken büyük oğlu denizci olduğu için Denizkurt soyadını almıştır. Münip Erdenay Karzeg Ahmet Bey'in kızı Saadet Hanım ile evlenmiş, 4 kızı, 1 oğlu olmuştur. Kızlarından Emel Erdenay Bağdat Radyosu'nda yıllarca Türkçe spikerliği yapmıştır. Şimdi Erenköy'de oturmaktadır. Münip Erdenay'ın küçük kızı Nuran Hanım soylu Gürcü ailesi Şahinbaş'lardan Uğur Bey ile evlidir. İstanbul'daki Amerikan Konsolosluğu'nda çalışmakta olup Erenköy'de oturmaktadır. Münip Erdenay'ın oğlu Kemal Erdenay eski bir ulusal basketbolcüdür. Oğlu Harun Erdenay ise bugünün ulusal basketbolcüsüdür.

Neyrestan Erdenay'ın küçük oğlu Alb. Kâzım Erdenay'ın 2 kızı, bir oğlu olmuştur.

Karzeg Mehmet Bey'in küçük kızı Melekistan Hanım Üsküdar Mutasarrıfı Selahattin Bey ile evlenmiştir. Karzeg Melekistan Hanım'ın ehtilerinden biri İl. Abdülhamit'in esvapçıbaşısının kızıdır. Hep birlikte Esvapçıbaşılının Üsküdar Doğancılar'daki konağında oturmuştur. Fatma ile Kadriye adlı 2 kızı olmuştur. Vorkoj Nezihe Nazlıyar Koçman'ın Büyük kızı Mükremin'in eşi Selahattin Ergüngör bu Selahattin Bey'in yeğenidir.

Karzeg Melekistan Hanım'ın kızlarından Kadriye Hanım Vorkoj Melek Elmasoğlu'nun oğlu Hikmet Elmasoğlu ile evlenmiştir. Vorkoj ailesi başlığı altında bu konuda ayrıntılı bilgi verilmiştir.

Birbirleriyle olan hısımlıkları bilinen Karzegler'in yanı sıra soy ağacındaki yerleri bilinmeyen Karzegler de vardır. Bunların başında Tuna Filosu Komutanı Karzeg Dilaver Paşa ile oğlu Sadrazam Karzeg Salih Hulusi Paşa gelmektedir. Ubıhlar'ın Tuga soyundan Elena Kahraman Mareşal Deli Ferit Paşa'nın güveysidir. Çocuğu olmamıştır. Osmanlı kaynaklarına yanlış olarak Kezrak Salih Paşa olarak geçmiştir. Sadrazam olmadan önce bayındırlık bakanlığıyla bahriye nâzırlığı da yapmıştır. Amasya Görüşmesi'ne İstanbul Yönetimi adına katılmıştır. 8 Mart 1920'de sadrazam olmuştur. Kısa bir süre sonra yerini Damat Ferit Paşa'ya bırakmıştır (1).

Tanınmış devlet adamı rahmetli Selim Sarper'in eşiyle Milli Birlik Komitesi üyelerinden Münir Köseoğlu'nun anneannesinin de Karzeg oldukları bildirilmektedir.

Karzeg soyunun gelmiş geçmiş en saygın kişilerinden biri Şiruhıkuo Tuğuj'dur. 1786'da Kafkasya'da doğan bu yiğit kişi Saçe'de toplanan Çerkez Ulusal Kurulu'na katılmış, Kafkas Savaşları'nda Ruslara karşı yiğitçe savaşmasından dolayı adına destanlar, şarkılar düzülmüştür (10). Tuğuj sözü Çerkezce'de kurt anlamına gelmektedir. Bu sanı Ruslar'ın boğazına dişleriyle saldırmasından dolayı aldığı söylenmektedir. 1864 büyük göçünde Türkiye'ye gelerek Adapazarı'nın Süleymaniye köyüne yerleşmiştir. Kendisinden sonra Tuğuj ailesi Karzegler'den ayrılarak ongunlu ayrı bir aile olmuştur; ancak, ailenin bugünkü bireyleri de Karzegler'in bir kolu olduklarını unutmamışlardır. Bugün Süleymaniye de İpkaiye ile Çaybaşı gibi Çerkez köyü olma niteliğini yitirmiştir. Adapazarı Tuğujları önce Kurt soyadını almış, sonra bunu İşcan biçiminde değiştirmişlerdir. Kafkasyada başka kollarından Karzegler'in varlığı bildirilmemekteyse de Sn. Osman Çelik Adıgey Cumhuriyeti'nin Bjeduğ bölgesindeki Pçihalikoy, Çeçehabl, Askalay köylerinde Tuğujlar'ın bulunduğunu bildirmektedir (4). Kafkas Tuğujları'nın 3 yıl önce Çaybaşı'na gelerek hısımlarını aradıklarını, ancak bulamadıklarını sonradan işittik. Demek ki daha yakın hısımlarının merkezinin Süleymaniye olduğunu bilmiyorlardı. Ne var ki Süleymaniye'ye gitseler yakınlarını bulamayacaklardı.

Devam edecek...

ADİGE DİLİNE İSLAM-TÜRK KÜLTÜRÜNDEN GEÇEN KELİMELE

A. Hazer HIZAL

Kuzey Kafkasya kavimlerinden Adigeler 18. ve 19. asırlarda, özellikle Ferrah Ali Paşa'nın (1780-1784) tarihleri arasında bu bölgede İslam dinini ve adetlerini yaymaya yönelik çalışmalarıyla İslam kültür dairesine ciddi şekilde dahil olmuşlardır.

Adige milli kanunları ile İslamî kanunlar zamanla belirli bir uyum sağlamışlardır.

Daha önceleri, Bizans zamanında pek çok misyonerlik faaliyetleri rağmen, Hristiyanlık buralarda kök salamamıştır. Bugün, bu çağdan kalanlar, sahillerde ve dağların içlerinde bulunan kilise harabeleri ile bazı lisanî yadigarlardır. Mozdok Adigelerinin Hristiyanlığı Çarlık Rusyasının baskısı ile açıklanabilir.

İslam dini ise inanç ve kültür olarak Adigeleri kendine cezbetmiştir.

Adige dilinde yaşayan İslamî kelimelerin hemen hepsi Osmanlı Türkleri veya Kırım Hanlığı ile temasları sonucu geçmiştir. Bunlar artık, Türkiye'de olduğu gibi Arab-Fars kökenleri düşünülmezsizin millileşmiş kelimelerdir.

Bu konuda tespit edilebilen bazı kelimeler Türkçe ile karşılaştırılmalı olarak aşağıda gösterilmiştir. Türkçeye benzeyen kelimeler de dahil edilmiştir.

Adigece	Türkçe	Adigece	Türkçe
Akil (Gutlit)	Akıl	Cin	Cin
Mehane	Mâna, anlam	Cinevudı	Cin cadısı
Rehat	Rahat	Şeytan	Şeytan
Cevap (peguş'ej)	Cevap	Feyda	Fayda
Halebalık (tsıvıfıj)	Kalabalık	(zğafeyden/zğapsevutlen)	
Neşan	Nişan, belirti	Nasip	Nasip, talih
Cami (thatle'upv)	Cami	Nasıpınçağ	Talihsizlik
Mecet	Mescit	Edep	Edep
Hayır	Hayır, iyilik	Edebinige ziheti	Edepli
Hayırge	Hayırla, selamette	Edebinç	Edepsiz
Sabiy	Sabi, küçük çocuk	Aslan	Aslan
Sahat	Saat	Tükân	Dükkan
Takik	Dakika	Hazne	Hazine
Zerar	Zarar	Harcen	Harcamak
Ziyen	Ziyan	Kaber	Haber
Zerannç	Zararsız	Nag	Naz
Çare	Çare, çıkış yolu	Zğanagin	Nazlanmak
(şvökvijipve)		Kuliku	Kulluk, hizmet
Yezber	Ezber	Suret	Suret, resim
Kolay	Kolay	Zaman, vahte	Zaman, vakit
Ahşır (fede)	Benzer	Gonah (Psekvod)	Günah
Ahşe	Akçe, para	Helal	Helal
Hilage	Hilekârlık	Nalkut	Yakut
Hilağa zeyhan	Hile yapmak	Tovbe	Tevbe
tınç	Dinç, iyi	Hazap	Azap
Kamış	Kamçı	Melaik	Melaik
Bırak	Bayrak	Sabın	Sabun
Kapkan (pane)	Kapan, tuzak	Fiço	Fiğ (hayvan yemi)
Ketsı (pçeni)	Keçi	Reze/raz	Râzi
Ketsvuh	Teke, erkek keçi	Rezeniğ	Minnetarlık

Kuzey Kafkasya'da Tarihi Yer Adlarına Dönüş Süreci

Hasan KANBOLAT

Yer adları, coğrafyanın aynası gibidir. Bir ülkenin coğrafyasında yer alan adlar, o coğrafya üzerinde yaşayan uygarlıklar ve en önemlisi coğrafyanın yaşadığı siyasi tarih süreci hakkında araştırmacıya değerli bilgiler verir. Geçmişe dönük birer pencere olan yer adları kentlerin, caddelerin, sokakların, nehirlerin, dağların vb. yerlerin tanıtım kartıdır.

I-SSCB ve Rusya Federasyonu

Eski SSCB alanı içindeki yer adları siyasi tarih açısından incelendiğinde, yer adlarının özellikle Çarlık Rusyası'nın Kafkasya ve İç Asya'ya doğru genişlemeye başladığı 17.-18. yy'dan itibaren değişim süreci içinde olduğu görülebilir.

Çarlık Rusyası, SSCB ve Rusya Federasyonu devirlerinde gerek Büyük Rusya ve gerekse Büyük Rusya dışı egemen olunan coğrafyada yer adları Moskova'da egemen olan ideoloji doğrultusunda sürekli ve sistemli olarak değiştirilmiştir. Örneğin: I Petro tarafından kurulan St. Petersburg kentinin adı 1914 yılında "burg" eki Almanlığı anımsattığı gerekçesiyle Ruslaştırılarak "Petrograd" olarak değiştirilmiştir. Bolşevik İhtilali sonrası kentin adı 1924 yılında "Leningrad" olarak tekrar değiştirilmiştir.

SSCB'nin çözülmesi sonrası Rusya Federasyonunda Rus milliyetçiliğinin yavaş yavaş Bolşevik mirasının yerini tamamen almasıyla kentin adı 1991 yılında tekrar değiştirilerek tarihi adı olan "St. Petersburg" adına dönmüştür. Görüldüğü gibi SSCB alanındaki en önemli kentlerden birinin adı 80 yıllık bir zaman dilimi içinde Rusya'da meydana gelen her büyük değişim ile birlikte Moskova'ya hakim olan resmi ideolojiye uygun olarak tekrar değişmiştir.

Tamıge (thabz)	Damga	Rezeninç	Razilik, nıza
Batır (ilvuhj)	Yigit, Kahrıman	Ye ye	Ya ya da
Cigit	Yigit	Ye tvıs ye kvo	Ya otur ya da git
bek (biy)	Bey, bek	Vayım	Vahim
Geri (özel isim)	Giray	Kible	Kible
Kalebiy (özel isim)	Kalebey	Harnbar	Ambar
Şehangeriy (özel isim)	Şahingiray	Nemaz	Namaz
Kalegeriy (özel isim)	Kalegiray	Betzer	Pazar
Boren	Fırtına, tipi	Senehat	San'at
Han (-han)Türkçedekinin aksine kadın		Kuace	Kuvvet, güç
isimlerinin sonuna gelir (Goşehan, Kebehan,		Din	Din
Dölethan vb. Burada "hanım" anlamına gelir)		Dunay	Dünya
Kone	Mısır, buğday konan	Peygamber	Peygamber
	yer-konmak'tan gelir)	Kale	Kale, şehir
Hısap	Hesap	Ehil	Akraba, ıyal
Allah (Tha)	Allah, Tanrı	Tinç	Dinç, iyi
Ahiret (adrepakse)	Ahiret, öte taraf	Nur	Nur
(thamyi'tlvikvo/Allah'ın elçisi)		Nalmes	Elmas
Şahar	Şehir	Murad (guhettl)	Murat, niyet

Yararlanılan Kaynak : "Vurıs-Adige guşı'atl" Russko-Adigeyskiy slovar
(Rusça-Adigece Sözlük) Moskova-1960

Çarlık Rusyası ve SSCB zamanında sürgün-soykırım-etnik temizlik ve kolonizasyonun yaşandığı ve genelde Türk veya Türkiye'ye akraba halkların yaşadığı Kafkasya ve İç Asya'da nehir, dağ, köy adlarına varıncaya kadar yer adları değiştirilmiş, yeni ad Bolşevik ihtilali, Komünist Parti'sini hatırlatan tarihi bir gün veya o yeri işgal eden Rus (SSCB devrinde Bolşevik) komutanın, alayın, Çarın bir akrabasının (SSCB Devrinde Bolşevik bir liderin, askerın, bürokratin, Komünist Parti yöneticisinin, aydınının) adı olmuştur. SSCB devrinde yer adlarında değişim sıklaştırmış, adı üç-dört kez değiştirilen kentlere bile rastlanılmaya başlanılmıştır. Örneğin: "Ribinsk" kentinin adı 1946-1957 yılları arasında "Şerbakov" 1984-1989 yılları arasında "Andropov" olarak değiştirilmiştir. "Svyatov Krest" kentinin adı ise dört defa değiştirilmiştir. "SSCB döneminde yüzlerce kasabanın, köyün adı Oktıyabrskiy (Ekim İhtilali), Komsomolsk (Genç Komünist Birliği), Pervomaiskoie (Bir Mayıs), Krasnoarmeisk (Kızıl Ordu), Krasnogvardeisk (Kızıl Muhafızlar), Krasnıy Oktyabr (Kızıl Ekim), Krasnoye Barıkadi (Kızıl Barikat), Komintern (Uluslararası Komünizm) gibi Sovyet mirası adlarla değiştirilmiştir. Özellikle Lenin ve Stalin adlarından türetilmiş adlar da binlerce yerin adı olarak kabul edilmiştir: Lenina, Lenınabad, Leninakan, Leningori, Leninka, Lenino, Leningrad, Leninogorsk, Leninskiy, Leninizm, Stalina, Stalino, Stalinsk, Stalinskii, Stalinskaya, Stalinskoye, Stalinogorsk, Stalingrad, Stalinabad bu yer adlarından bazılarıdır.

Gorbaçov SSCB'sinde demokratik açılım sonrası gerek Rus ve gerek diğer etnik kimliklerin tekrar ön plana çıkmaya başlaması ile birlikte, tarihi yerleşim yerlerinin, kentlerin, köylerin, cadde-lerin, sokakların, nehirlerin, dağların ve hatta okulların, fabrikaların ve benzeri yerlerin adlarını tekrar eski adlarına dönüştürme süreci başlamıştır. 1988 yılında Sovyet Kültür Bakanlığı'nda yer adları ile ilgili oluşturulan kurula yer adlarının konma ve değiştirilmesinde yasal yetkinin nasıl kullanılacağı konusu çözümlenmiştir. Yapılan yasal düzenlemeyle eski ve yerleşmiş yer adlarının tarihi anıt sayılması ve devletçe korunması kararlaştırılmıştır. Bunun yanında SSCB'nin çeşitli yüksek yönetim organlarının, L. Brejnev, A. Jdanov gibi Politbüro üyelerinin adlarını taşıyan tüm eski kent, köy, rayon, okul vb. yerlerin adlarının tarihi adları ile değiştirilmesine karar vermiştir. Çünkü SSCB döneminde yaşanan yer adlarının Sovyetleştirilmesi ve bazılarının Ruslaştırılması süreciyle örneğin: Minsk, Moskova, Gorki (Yeni adıyla Nijni Novgorod), Donets kentlerinin sokak adlarının % 70'i aynı adları taşıyor hale gelmişti. Sovyetleştirme ve kısmen Ruslaştırma sonucunda, ülke çapında Kirov'un adını taşıyan 150, Kalinin'in adını taşıyan 100, Kuybişev'in adını taşıyan 40 yerleşim yeri olmuştur.

1992 yılında Rusya Federasyonu Parlamentosu'nda Parlamento Başkanı Ruslan Hasbulatov'un desteği ile Tarihi Miras Komisyonu oluşturulmuştur. Bu komisyonda özellikle kent, cadde ve sokak adlarının değiştirilmesi için çaba gösterilmiştir. Rusya Federasyonu'nda yer adlarının değiştirilmesi Rusya Federasyonu Parlamentosu dışında federe cumhuriyet, özerk bölge ve kent parlamentolarına aittir. Örneğin: Moskova Kenti Parlamentosu'nda Tarihi Yer Adlarının Verilmesi Komisyonu bulunmaktadır.

II-Gürcistan

SSCB'nin dağılması sonrası bağımsızlığını kazanan Gürcistan'da Parlamento, diğer eski SSCB ülkeleri gibi yer adlarını millileştirmeye başlamıştır. Ancak yer adlarının Gürcüleştirilmesi sırasında ülkede bulunan özerk cumhuriyetler Acaristan ve Abhazya ile özerk bölge olan Güney Osetya'nın tarihi ve etnik yapısı dikkate alınmadığından, yer adlarının değişimi ülkede rahatsızlık yaratmıştır. Diğer yandan, günümüzde fiilen bağımsız olan Abhazya'da ise 1993 tarihinden sonra yer adları merkezden bağımsız, tek yanlı olarak Abhazlaştırılmaktadır.

III-Kuzey Kafkasya

Karadeniz'den Hazar Denizi'ne kadar uzanan Kuzey Kafkasya günümüzde: Gürcistan sınırları içinde olan Abhazya ve Güney Osetya, Rusya Federasyonu sınırları içinde kalan Krasnodar ve Stavropol Krayı (eyaleti) ile Adıgey, Karaçay-Çerkes, Kabardey-Balkar, Kuzey Osetya, İnguşya, Çeçenistan ve Dağıstan Federe Cumhuriyetlerinden oluşmaktadır.

Kuzey Kafkasya'nın Çarlık Rusyası tarafından işgalinin 1864 yılında tamamlanmasından itibaren başlayan sürgün-soykırım-etnik temizlik ve kolonizasyon politikası, yüzyıldan az bir süre içinde Moskova'nın üç farklı devlete (Çarlık Rusyası, SSCB, Rusya Federasyonu) başkent olması na rağmen hiç kesilmeden devam etmiş, bölgenin özellikle kültürel, siyasi ve etnik yönden yavaş yavaş Ruslaştırılması politikası günümüze kadar devam etmiştir. Bu yer adları sovyetleştirilirken, Kuzey Kafkasya'da Çarlık Rusyası tarihini ve bölgenin Rusya tarafından işgalini hatırlatan adlara dokunulmamış, bilakis işgali hatırlatan adların takılması SSCB döneminde de sürdürülerek ruslaştırma politikasına kesintisiz devam edilmiştir. Örneğin: Kuzeybatı Kafkasya'da (özellikle Krasnodar ve Stavropol Kray'da) bugün birçok yerleşim yerinin adı hâla 19. yy ortalarında bölgeyi ele geçiren Çar II. Aleksander'in (1855–1881) komutanları Lazarev, Golovin, Zass, Geyman, Reyevski'nin adlarını taşımaktadır. Kafkas-Rus savaşında yer alan Rus alaylarının adları olan Mingreli, Apseronski, Navaginski, Erivanski de eski yerleşim yerlerine yeni ad olmuştur. Kuzey Kafkasya'da müslüman Şapsıqları katleden ve topraklarından zorla çıkartan II. Aleksander'in adı ise Şapsıq topraklarında Krasno-Aleksandrovski (tarihi adı: **Lığotkh**) şeklinde halen kasaba adı olarak bulunmaktadır. İşin ilginç tarafı, 1864 yılında tamamlanan Kuzey Kafkasya'nın işgali sonrası yer adlarının Ruslaştırılması ile takılan Çar II. Nikola'nın (1895–1916) çocuklarının adları –Aleksseyevka, Tatyankovka, Mariya– köy adı olarak Çarlık Rusyası devrinden günümüze kadar korunmuştur. Soçi kenti yakınındaki Şapsıq bölgesinde tarihi yer adlarının kökü köy adlarına varıncaya kadar SSCB döneminde kazanmıştır. Örneğin: **Thageps** köyünün adı ilk önce Kirov, daha sonra Boji Vodi olmuştur. Aynı bölgede adı Sovyetleştirilen köyler ise şunlardır (ilk ad eski ikinci Sovyetleştirilen yeni ad): **Aguye**: Kuybişev, **Şekheçay**: Bolşoy Kışmay, **Tkhakho**: Malıy Kışmay, **Şoyko**: Bolşoye Psevuşkho, **Kodışehabl**: Maloye Psevuşkho köyü.

Gorbaçov devrinde yaşanan demokratik açılımın Kuzey Kafkasya'da yaşanması bölgedeki federe cumhuriyetler de, özellikle Çarlık Rusyası'nın 19. yy'da bölgeyi işgalini hatırlatan yer adlarını hızlı bir şekilde değiştirme hareketinin yaşanmasına yol açmıştır. Örneğin: Kabardey-Balkar Cumhuriyeti'nde **Nartkale** kentinde 1 Haziran 1993 tarihine kadar onlarca sokak ve caddenin adı Sovyet adlarından temizlenerek yerel adlar takılmıştır. Buna göre kentte adı değiştirilen caddelerden bazıları şunlardır (ilk ad eski, ikinci yerel yeni ad): Çercinski: **Şapsıq**, Krasnaya: **Kazanoko Jebağı**, Kalinin: **Wubih**, Komsomolskaya: **Natuhay**, Kirova: **Bjeduğ**, Ordjonikidze: **Abzah**, Frunze: **Abaza**, Suvorov: **Mahoş**, Timuryazev: Abhazy kahramanı **Hasan Alhas Caddesi**. Yer adlarında hızlı değişimin en belirgin örneği olan **Dudayev** yönetimindeki Çeçenistan'da yer adları havaalanına varıncaya kadar değiştirilmiştir. Örneğin: Grozni'nin adı **Sunçkale**, Grozni havaalanının adı **İmam Mansur** olarak değiştirilmiştir.

IV. Kuzey Kafkasya'da Yer Adları

Kuzey Kafkasya'da tarihi yer adlarına dönüş sürecini her Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti'ni ve Krasnodar ile Stavropol olmak üzere her Krayı (eyaleti) ayrı ayrı ele alarak incelersek başlıca yer adlarından meydana gelen değişim kısaca aşağıdaki şekilde olmuştur (aşağıdaki listede yer adlarının çeşitli dillerde söylenişleri

Eski Ad	Yeni (Resmi) Ad	Coğrafi Konum ve Açıklama
1. Adıgey Özerk Bölgesi	Adıgey Cumhuriyeti	Coğrafi konum olarak Kuzeybatı Kafkasya'da Krasnodar Kray içinde adacık şeklinde bulunan Adıgey Cumhuriyeti, SSCB devrinde Krasnodar Kraya bağlı Özerk bölge iken 5 ekim 1990 tarihinde Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyet statüsüne yükseldi. SSCB'nin 1991 yılında dağılması sonrası 24 Mart 1992 tarihinde Rusya Federasyonu'nu oluşturan federe cumhuriyetlerden biri oldu.

2. Maykop	Miyekuape	Adıgey Cumhuriyeti'nin başkentinin adı 1992 yılında değiştirilmiş ve 1864 yılında tamamlanan Çarlık Rusyası işgali öncesi tarihi adına tekrar dönmüştür. Kent için Nogaylar da "mayköpboğander" adını kullanmaktadırlar.
3. Teuçoj	Adıgekale	Adıgey Cumhuriyeti'nde bulunan bu kentin adı Rusya Federasyonu Yüksek Sovyet Başkanı'nın kararı ile 26.9.1990 tarihinde, 1864 yılında tamamlanan Çarlık Rusyası işgali öncesi tarihi adını yeniden aldı.
4. Oktyabrsk	Tehutemikuay	Adıgey Cumhuriyeti'nde bulunan bu rayonun ve aynı adı taşıyan köyün adı Rusya Federasyonu Yüksek Sovyet Başkanı'nın kararı ile 29.9.1990 tarihinde, 1864 yılında tamamlanan Çarlık Rusyası işgali öncesi tarihi adını yeniden aldı.
5. Çeçen-İnguş Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti	Çeçenistan Cumhuriyeti	Kuzeydoğu Kafkasya'daki Çeçenistan Cumhuriyeti'nin çevresinde: Stavropol Kray, inguşya, Dağıstan ve Gürcistan Cumhuriyeti bulunmaktadır. Cumhuriyet, Rusya Federasyonu'nun federasyon anlaşmasını imzalamamış ve tek yanlı bağımsızlığını ilan etmiştir.
	İnguşya Cumhuriyeti	Çevresinde Stavropol Kray, Alanya (Kuzey Ossetya), Çeçenistan ve Gürcistan Cumhuriyeti bulunan İnguşya Cumhuriyeti ise Rusya Federasyonu'nu oluşturan federe cumhuriyetlerden biridir.
6. Grozni	Sunçkale	Çeçenistan Cumhuriyeti'nin başkenti olan bu kentin Osmanlı Devleti ve Kafkas halkları tarafından kullanılan eski adı olan "Sunçkale" adına Çeçenistan Cumhuriyeti Rusya Federasyonu'ndan bağımsız olarak 1992 yılında tekrar dönmüştür.
7. Dağıstan Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti	Dağıstan Cumhuriyeti	Kuzeydoğu Kafkasya cumhuriyetlerinden olan Dağıstan Cumhuriyeti'nin çevresinde: Stavropol Kray, Kalmukya, Çeçenistan, Azerbeycan Cumhuriyeti ve Hazar Denizi bulunmaktadır. Cumhuriyet, Rusya Federasyonu'nu oluşturan federe cumhuriyetlerden biridir.
8. Temir-Han Şura (Tarihi adı)	Buynaksk	Dağıstan Cumhuriyeti'nde bulunan 1920 yılına kadar cumhuriyetin başkenti olan kentin tarihi adı " Temir-Han Şura"dır. SSCB döneminden itibaren günümüzdeki resmi adı "Buynaksk" dir.
9. Gumkale (Tarihi Adı)	Georgiyevsk	Dağıstan Cumhuriyeti'nde bulunan kentin tarihi adı " Gumkale" dir. SSCB döneminden itibaren

10. Çüllü, Çola, Tsali, Derbent
Cor, Dermet, Demir-
kapı, Timurkahalka,
(Tarihi adları).

11. Deşlahar, Sergokala
(Tarihi adı)

12. Leninski Karabudalkent

13. Kasumkentskiy Süleymanstalskiy

14. Semender, Anjikala, Mahaçkala
Petrovsk, Şamilkala
(Tarihi adları)

15. Auhovski Novolakski

günümüzdeki resmi adı "Georgiyevsk" dir.

Dağıstan Cumhuriyeti'nde bulunan Derbent'e Laklar "Çüllü", Dargiler "Çola", Tabasaranlar "Tsali", Ermeniler "Cor", Kumuklar "Dermet", Moğollar "Timurkahalka" derken Osmanlı kaynaklarından kentin adı "Demirkapı" olarak geçmektedir.

Dağıstan Cumhuriyeti'nde bulunan Sergokalanın, SSCB döneminden önce Dargiler tarafından da kullanılan adı "Deşlahar"dı. SSCB döneminde kentin adı Bolşevik lider * Sergo Orhonikidze'nin adı verilerek değiştirilmiştir.

Dağıstan Cumhuriyeti'nde bulunan, Kumukların yoğun bulunduğu bir rayon.

Dağıstan Cumhuriyeti'nde bulunan, Lezgilerin yoğun olarak bulunduğu bu rayona 1990'lı yıllarda Lezgi şairi Süleyman Stalskiy'in (1869-1937) adı verilmiştir.

Dağıstan Cumhuriyeti'nin başkenti olan "Mahaçkala"nın Çarlık Rusyası devrindeki adı "Petrovsk"dur. 1919 yılında antibolşevik Necmettin Hotsinskiy kentin adını "Şamikala" olarak değiştirmiştir. Ancak Dağıstan'da yönetim Bolşeviklerce ele geçirilmesinden sonra kentin adı 1918 yılında öldürülen Avar sosyalist Mahaç Dahadayev'den dolayı "Mahaçkala" olarak tekrar değiştirilmiştir. Dağıstan'ın otokton halklarının bu kente takdıkları ve halen günlük dilde kullandıkları tarihi ad ise "Anjikala"dır. M.S. 6-12. yy' da Hazar Devleti'nin ilk başkenti olan bu kentin adı o yıllarda * Semender'di. 965 yılında kısa süre Rus işgalinde kalan kent, 12. yy'da Kıpçak işgali ile başkent olmaktan çıkmıştır.

Dağıstan Cumhuriyeti'nde bulunan bu rayon 1944 yılında Çeçenlerin Orta Asya ve Sibirya'ya sürgünü öncesi "Auhovski" adını taşıyordu. Rayonda Auh Çeçenleri yoğun olarak bulunuyordu. Çeçenlerin sürgünü sonrası rayona Laklar yerleştirilmiş ve adı "Novolakski" (Yeni Lak) rayonu olarak değiştirilmişti. Auh Çeçenlerinin topraklarına geri dönmeleri sonucu Çeçenlerle Laklar arasında başgösteren toprak anlaşmazlıkları sonucu Dağıstan Devleti Laklara yeni bir rayon kurarak toprakları eski sahiplerine bırakmaya karar vermiştir. Muhtemelen 1995-1996

		yıllarında rayon eski adı olan "Auhovskiy"ye tekrar kavuşacaktır.
16. Sevetogorsk	Şamilkala	Dağıstan Cumhuriyeti'nde bulunan, Gergebilskiy Rayonu'nda bulunan Avarların yoğun olarak bulunduğu bir kent. 1990'lı yıllarda ad değişikliği yapılmıştır.
17. Aksay	Yahsay	Dağıstan Cumhuriyeti'nde bulunan, Hasayurtovskiy rayonunda kumuk köyü.
18. Andreyavul	Endrey	Dağıstan Cumhuriyeti'nde bulunan Hasayurtovskiy rayonunda kumuk köyü.
19. Dubkiy	Noviçirkey	Dağıstan Cumhuriyeti'nde bulunan, Kızılyurt rayonunda kent.
20. Zrihgeran (Tarihi adı)	Kubaçi	Dağıstan Cumhuriyeti'nde bulunan, Dahadaevskiy Rayonunda bulunan kentin Farsça kökenli tarihi adı "Zrihgeran" dır.
21. Kabardey-Balkar Özerk Sovyet Sosyalist	Kabardey-Balkar Cumhuriyeti	Merkezi Kuzey Kafkasya cumhuriyetlerinden olan Kabardey-Balkar Cumhuriyeti'nin çevresinde: Stavropol Kray, Karaçay-Çerkes, Alanya (Kuzey Osetya) ve Gürcistan Cumhuriyeti bulunmaktadır. Cumhuriyet, Rusya Federasyonu'nu oluşturan federe cumhuriyetlerden biridir.
22. Psigüven (Tarihi adı)	Nalçik	Kabardey-Balkar Cumhuriyeti'nin başkentidir. 1817 yılında kurulmuştur.
23. Sovyet Rayonu	Çerek Rayonu Holam-Bızıngı Rayonu	Kabardey-Balkar Cumhuriyeti'nde bulunan Sovyet Rayonu'nun adı SSCB'nin dağılması sonrası değiştirilmiş ve bu rayonun yerine iki rayon oluşturulmuştur. "Çerek Rayonu" ve "Holam Rayonu" aynı adlı vadi ve akarsuların adını almışlardır.
24. Posölok Sovyetskiy	Kaşha-Taw	Kabardey-Balkar Cumhuriyeti'nde bulunan bu kasabanın adı SSCB'nin dağılması sonrası değiştirilmiş ve Balkar Türkçesinde "Kel Dağ" anlamına gelen "Kaşha-Taw" adını almıştır.
25. Mingi-Taw, Oşhamafe	Elbrus	Kabardey-Balkar Cumhuriyeti'nde bulunan Kafkas sıradağlarının en yüksek dağı (5642 m) olan bu dağın Karaçay ve Malkar Türkleri tarafından kullanılan adı "Mingi-Taw", Kabardeyler tarafından kullanılan adı "Oşhamafe" dir.

Devam edecek...

ORUSBIYLARI / EKİNÇİ EMİNA

Orusbiyları ulla tar Bahsanda çaşayla.
Ala köçdüle Şam Teberdige çaşarğa,
Muhu tüzünde buday sürdüle aşarğa.
Sürgen budayların carathan Allah aşatmad,
Şahar Teberdide bilanı uzak çaşatmad.
Kar ertde cavdu Muhu başı çatlağa,
Emina kirgendi Orusbiyları kartlağa.
Emina tuldü bu, türlemegen öletdi,
Akıllı başlanı teyri silhir etdi, teletdi.
Nellay igileni ol, cer beşikge böletdi,
Üllu Teberdini buz urgan kibik söl etdi.
Ölgenleribizni eltib basdıralla çavulğa,
Eminadan kaçannı koymay sanayla gāvurğa.
Kaçmağız köcmegiz, emina kirmegen el cokdu,
Oy dünya üsünde Allah körmegen cer cokdu.
Şıyhdan ürenebiz biz, iyma-ıslam şartlağa,
Akılını soruğuz niğisde oltuğan kartlağa.
Akıl sormayın biz eminadan kaçganek,
Teberdiden Goşayab Sirtına çıkganek.
Men tuvarlanı oy ertden çıkğa kıstadım.
Andan kaytğınçı eki balanı oba etdim.
Ol künden sora men bu curtlada neteyim,
Köb çaşamazğa oy Allah bıla toba etdim.
Tohana allı oy cılan cırmaz hans blodu,
Oy, künallına eki ilačınım tas boldu.
Kelemet kızı oy bolur sora Hanbiyçe;
Ölür töşeginde ma bilay aytıb soradı:
Oy, atam-anam, meni karnaşlarım kaydalla?
Allah Bekmırzağa oy kalmaz avruv bergendi,
Çaş Alhazbiy da oy cılığa ketgendi.
Eşekle atla oy erkin kirib aşayla,
Aba Biyçeni gin, sohan, sarsmak baçhasın.
Kördemçi Kazakla kirib ülüş-ülüş etelle,
Alhazbiyni cıyılğan altın açhasın.
Oy kar cavğandı Muhu başında çatlağa,
Orusbiyları biy Bekmırza öldü ese
Kimle minerle meker tamğalı atlağa?

Oğarğı tekstni, Dudalanı Mahmut 1951 cılda Türkiyada çaşğan Karaçaylı cırçı kartlardan cazıp alğan varyatların bütlevb caraşdırğandı. 18.01.1951'de kesi kol cazıvu bıla cazılğan orijinal tekst mendedi. Bir harifin da türlendirmey basmağa bereme.

Sılpağarlanı Yılmaz Nevruz

RUSYA MÜSLİMANLARI BİRLİĞİ -RMB-

Rusya Müslimanları Birliği, Rusya Federasyonu dahilinde yaşayan müslimanların sosyal, siyasal ve dinî haklarını savunmak amacıyla kurulan bir teşkilattır. Son zamanlara kadar Rusya'daki müslimanların faal ve etkin bir örgütleri yoktu ve böyle bir organizasyonu hayata geçirilmesi ihtiyaç haline gelmişti. Bu amaçla Rusya müslimanları geniş katılımlı bir kongre toplamaya karar vermişlerdir.

1-3 Eylül 1995 tarihinde toplanan kongreye Tataristan, Başkurdistan, Kuzey Kafkasya, Güney Rusya, Povoljye Bölgesi, Sibiry, Uzak Doğu, Ural, Kuzey ve Kuzeybatı Bölgelerinden gelen delegeler katılmıştır. Kongrede RMB'nin genel sekreterliğine ittifakla Povoljye dinî idaresinin başkanı Abbasoğlu Mukaddas Bibarsov seçilmiştir. Yine aynı kongrede genel sekreter yardımcıları ve merkez yönetim kurulu da belirlenmiştir. Seçilen 33 kişinin içinde Kuzey Kafkasyalılar da yer almıştır. Bunlar; genelsekreter birinci yardımcısı Ramazanoğlu Tatarkan Kubanov ve merkez yönetim kurulu üyesi İbrahimov Aznavur Gerigov'dur.

RMB'nin Program Özeti

Rusya Federasyonu içinde yaklaşık 20 milyon müsliman yaşamaktadır. Bazı bölgelerde İslam dinine bağlılık yüzyıllardan beri devam etmektedir. Rusya'nın hemen her tarafında müsliman kardeşlerimiz bulunmaktadır. Ama son zamanlara kadar müslimanların politik, ekonomik, dinî ve sosyal haklarını savunan bir örgütleri yoktu. Şimdi ise böyle bir politik organizasyon kurmuş bulunuyoruz. Aslında bu örgüt 1905'de kurulan ve ilk müsliman teşkilatı olan "Rusya Müslimanları Birliği" nin bir devamıdır. Bu örgüt 1917 yılına kadar faaliyetlerini başarıyla yürütmüştür ve Rusya parlamentosunda belli bir oya sahipti. Bilindiği gibi bu ilk teşkilat, Bolşevikler tarafından kapatılmıştır.

RMB'nin en önemli hedefi RF içerisinde yaşayan müslimanların ekonomik, politik, sosyal, dinî ve kültürel haklarını korumaktır. Bunlara ek olarak azınlık halkların haklarını da savunmayı öngörmektedir.

RMB, hem özel hem de devlet mülkiyetini kabul etmekte ve serbest ekonomiyi savunmaktadır. Ekonomik kalkınma ve istikrar gerçekleştirilirken mutlu azınlığın çıkarlarını değil, halk çoğunluğunun çıkarlarını koruyacaktır. RMB hükümetlerden; müslimanların yaşadıkları bölgelerin finanse edilmesini, ekonomilerin desteklenmesini, istihdamın artırılmasını ve gelişmiş teknolojilerin sanayide kullanılmasını isteyecektir.

RMB müsliman ve azınlık halklardan çıkan ve ülkenin refahı için gayret eden işadamlarının çıkarlarını tüm devlet kademelerinde savunacaktır.

RMB, gereksinme duyan vatandaşlara Allah (cc) rızası için tasatdukta bulunulmasını da derpiş etmektedir.

RMB, hukukun üstünlüğüne dayalı bir devleti, devlet katında insanların prioritesini, demokrasi ve namuslu politikayı savunacaktır.

RMB, müsliman cumhuriyetlerin geniş kapsamlı politik ve ekonomik haklar kazanmasını sağlayacaktır. Sorunların çözülmesi sırasında geleneksel, kültürel ve dinî değerlere saygı gösterilerek hal çaresi bulunmasına hassasiyet gösterecektir.

RMB, müslimanlara sosyal ve politik alanlarda eşit haklar sağlamak suretiyle onların devlet yönetimine katılmalarını temin edecek ve bu şekilde azınlık halkların refaha kavuşmasına çalışacaktır.

RMB, RF içerisinde müsliman ve azınlık halklar arasında ekonomik ve politik işbirliğinin gelişmesine ve güçlenmesine gayret edecektir. Bu da hem ülke kalkınmasına

hem de sosyal kademeler arasındaki ayrıcalıkların ortadan kalkmasına yardımcı olacaktır.

RMB, toplumlar arasındaki ilişkilerin hakça düzenlenmesini, insan haklarının güvence altına alınmasını ve bunların korunmasını ve vatandaşlar arasında gerçek eşitliğin sağlanmasını savunacaktır.

RMB, halklar arası itilaflarda ve sorunların çözülmesinde adaletin sağlanmasını savunacaktır.

RMB, halklar arası eşitlik ilkesinin sıkı sıkıya sağlanmasını, azınlık hakların korunmasını Rusya içerisindeki tüm dinler ve dinî örgütler arasında eşitliğin fiilen ve kanunen sağlanmasını ve bunların dostluk ve barış içerisinde yaşamasını müdafa edecektir.

RMB, etnik guruplar arasında dostluk ve işbirliğini temin etmek için büyük çaba gösterecektir.

RMB, RF federal örgütlerinden, dinî ahlâki ve insanî duyguların canlanmasına ciddi olarak gayret göstermelerini isteyecektir. Bunun için de; islâm dinini öğrenmek isteyenlere yüksek lisans düzeyinde öğretim merkezleri kurmak ve mevcutların islahına her türlü yardımı ve desteği temin etmek gerekir. Keza, gençlerimizi yurt dışına/ özellikle müsliman ülkelere göndererek yüksek dinî okullarda tahsil yapmalarını sağlamak gerekir. Bunun gibi liselerde ve orta okullarda azınlık halkların ana dillerini ve arapçayı öğrenmeleri için daha geniş imkânlar sağlanması lazımdır.

RMB, müslimanların hacc ve umre ziyaretlerinin düzenli bir hale getirilmesini ve hacca gidenlerin ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlayacaktır.

RMB, müslimanların büyük dinî bayramlarının hristiyan bayramları gibi resmî bayram olarak kabul edilmesi için gayret sarfedecektir.

RMB, Rusya'nın müsliman olmayan bölgelerinde yaşamakta olan müsliman cemaatlerin ihtiyaçlarının karşılanmasını ve bununla ilgili yasal düzenlemelerin yaşama geçirilmesini sağlayacaktır.

RMB, aşırı dincilik, aşırı milliyetçilik ve mezhepçilik gibi aşırılıklardan sakınarak dinî ve kültürel değerlerin korunmasını ve Rusya içerisinde birlik sağlanmasını amaçlamaktadır. Rusya'nın yerli halklarının oluşturduğu örgütlere ve müsliman örgütlere uluslararası düzeyde destek verecektir.

RMB, RF silahlı kuvvetlerinde görev yapan müslimanların dinî inançlarına saygı gösterilmesini ve dinî vecibelerini serbestçe yerine getirebilmelerini temine çalışacaktır.

RMB, Birleşmiş Milletlere üye Ortaoğu ve Güneydoğu Asya müsliman devletleri ile işbirliği yapılmasını istemektedir. Bu ilişkilerde RF'nin çıkarlarının da gözetilmesini savunmakla beraber öncelikle Rusya dahilinde yaşayan müsliman bölgelerin menfaatlerini savunacaktır.

RMB, BDT'nin müsliman devletleri ile RF arasında politik, kültürel ve dinî ilişkiler kurulmasını ve bu arada din adamları ve dinî kuruluşlarla da irtibat sağlanmasını amaçlamaktadır.

RMB, tüm müslimanların ve çeşitli yerli halkların birleşmelerini ve RF'nin istikrara kavuşmasını desteklemektedir.

RMB, bütün vatandaşlar arasında barış ve işbirliğinin sağlanması ve RF'nin refaha ulaşması için gayret sarfedecektir.

(RMB'nin bu beyannamesi, Moskova'da **Bilal Laypan** tarafından yayınlanan aylık "Üyge İgilik" gazetesinden alınmıştır.)

RUSYA MÜSLİMANLARI BİRLİĞİNDEN KAFKAS HALKLARINA ÇAĞRI*...

Saygıdeğer Kafkasyalılar! Kafkas Ortak Evi'nin değerli sakinleri! Kadim medeniyetler beşiğinin evlatları! Nuh Tufanından önce de sonra da Ulusumuzun yaşam merkezi Vatanımız Kafkasya'nın aziz evlatları!

Bizler Kafkasya'nın kadim sakinleriyiz. Çağlar boyu hürriyetlerimize ve halkımızın hür iradesine karşı girişilen zorbalıklara ve tecavüzlere hep karşı koyduk.

Kadim zamanlardan beri bize has "**Köy parlamentoları**" teşkil ederek ve millî töremizi esas alarak kendi kendimizi yönettik.

Ulusumuzun hür iradesinin sesi saygıdeğer Kafkaslılar!

Bilindiği gibi Kafkaslıların ruhunda kendilerine olan sevgi ve saygı kadar başkalarına da sevgi ve saygı erdemi vardır. Esasen başkalarının hürriyetlerine saygı göstermeyen uluslar gerçek anlamda kendi hürriyetlerine de sahip değildirler. Keza, bizim ulusumuz kendi ildeşlerine olduğu kadar yabancılara karşı da hayırhahtır, yardımseverdir.

Vaktiyle Rusya'da toprak köleleri, efendilerinin zulmüne dayanamayarak kaçmak zorunda kalırlarsa Kafkasya'da özgür yaşama imkânına kavuşurlardı. Mesela, bugün Kuban ve Terek bölgelerimizde yaşayan Kazakların ve diğer Slav unsurların bir kısmı bu şekilde gelip yerleşenlerdir.

Gerçek olan odur ki halkımız başkalarının hürriyetine gösterdiği saygı kadar kendi hürriyetine de saygı gösterilmesini ister. Hürriyetine karşı herhangi bir tecavüz vukuunda da bütün hiddetiyle ve gücüyle buna karşı koyar. Tarih boyunca bizim hürriyetimize saygı gösteren yabancılarla çabucak dost olmuşuzdur ve iyi ilişkiler kurmuşuzdur. Onlar da; mimarimizden tutun da diğer kültürel ve sosyal değerlerimize kadar bizim yaşam tarzımızı benimsemişlerdir.

Kafkas halkları kendi aralarında belli sınırlar çizilmesini de istemezler.

Anavatan dışında/muhacerette yaşayan soydaşlarımız da bulundukları ülkelerin sadık vatandaşları olmuşlar, üzerlerine düşen görevi karşılık beklemeden yerine getirmişler ve kardeşlik duygusunun gelişip kök salmasına gayret etmişler ve yaşadıkları devletin tarihine altın harflerle yazılan insanlar yetiştirmişlerdir.

Saygıdeğer ildeşlerimiz, hanımlar, efendiler!

Ulusumuz, binlerce yıldan beri tabiatın zorlukları ile mücadele ederek, dağ yamaçlarını işleyerek Mısırlıların piramitlerini andıran taraçalar meydana getirmişler ve oralar da seve seve mahsül üretmişlerdir. **Kısacası, coğrafyayı vatan haline getirmişlerdir.**

Gerek Anavatan Kafkasya'da yaşayanlar gerekse muhaceretteki soydaşlarımız arasında vatan sevgisi, millet sevgisi artarak güçlenerek bu güne kadar gelinmiştir. Bizler Nuh Peygamber'in (Yafes'in) soyundan geldik, binlerce yıldan beri topraklarımızı seve-rek işledik. Dağların çıplak yamaçlarında meyve bahçeleri, üzüm bağları meydana getirdik. Vatanımızı canımızdan çok sevdik ve onu dış düşmanlara karşı daima hayatımızı ortaya koyarak savunduk ve koruduk.

Büyük devletler zann ediyorlar ki küçük uluslar kendilerini yönetemezler. Keza, tüm işgalci devletler ve onların dikta rejimleri, küçük halkları çekip çevirerek, yönetim il-keleri va'zederek onları daha mutlu edeceklerini sanmaktadırlar. Bunlar, kendi nokta-i nazalarından haklı sayılırlar, zaten misyonları da budur. Ama bilmiyorlar ki her insanın

(*) "Kafkas Halkları" deyiminden "Kuzey Kafkasya Halkları" kastedilmektedir.

ve her ulusun kendine özgü bir yolu-yordamı vardır, yaratıcılık gücü vardır ve ezelden takdir edilmiş bir görevi vardır.

Şayet bir ulusun kendine çizdiği yaşam yolu kapatılır ve vesayet altına alınırsa hiç bir anlaşma ve mutabakat olmayacağı gibi ahenkli bir yönetim de sağlanamaz. Doğru olan, ulusun kendine çizdiği yolu incelemek, diğer uluslardan farklı yönlerini ortaya koymak ve buna göre bir yönetim tarzı oluşturmaktır. Ancak bu surettir ki ahenk sağlanır, iyi bir geleceğe ümitle bakılabilir.

Bir millet başka bir milletin hürriyetini kuvvet kullanarak gasbetmek suretiyle onu kendine bağlamaya kalkarsa, o milletin çizdiği yaşam yolunu hiçe sayıyor demektir. Bu takdirde, hâkim millet unutmamalıdır ki günün birinde kendisi de izmihlale uğrayabilir. Esasen başkalarının hürriyetini gaspetmek, eşyanın tabiatına da aykırıdır.

Müştevil diktatörler bir şeyi daha unutuyorlar: Bir milletin toprakları güç kullanılarak zaptedilebilir, ama kalblerin fethedilmesi asla mümkün değildir.

Saygıdeğer soydaşlarımız, yurttaşlarımız!

Tarih boyunca pek çok imparatorluklar yok oldu, yerlerinde bir toz zerresi bile kalmadı. Keza onların tesis ettikleri devlet teşkilatları da, uygarlıkları da yok oldu.

Büyükük/azamet kompleksine kapılmak karakter zaafıdır, aptalca bir ütopyadır ve aldatmacadır.

İnsanlar fanidir, ebedi olan her şeyi yaradan ve koruyan, kâinata hükmeden Mahkeme-i Kübra'nın sahibi yüce Allah'tır.

Bizler mütevazî, yumuşak ve uysal insanlarız. Kısır, açgözlü ve ruhunu hırs bürümüşlerden değiliz. Kâinatın Hâkimine baş eğmişizdir.

Çağdaş bilim ve teknoloji evrenin sırlarının tam olarak kavranamayacağını kabul etmektedir. İnsanların akılları ve bilinçleri sınırlıdır. Uzmanların bu alanda yaptıkları çalışmalar büyük engellerle karşı karşıyadır.

Bizlere doğru yolu gösterecek ve yolumuzu aydınlatacak tek şey "Allah inancı" dır. Müslimanlar Allah'ın mü'min kullarıdır. Keza hristiyanlar da, yahudiler de Allah'ın varlığına inanırlar. Tehlikeli olanlar allahsızlardır ve putperestlerdir. Onlar kendi yaptıkları putların karşısına geçerek perestij yaparlar. Yüksek koltuklarda/tahtlarda oturmayı çok severler ve doymayı bilmezler. Ruhlarını "Başkalarına egemen olma" hırsı kaplamıştır. Onların sonları da hüsrana olacaktır. Allahsız ve inançsız idareciler bizim ulusumuz için de büyük bir tehlike arz etmektedir. Zaten tanrıtanımazlar gerçekte yaşayan ölümlerdir.

Saygıdeğer soydaşlarımız!

Amacımız " Birleşik Kafkas Evi"nin tahakkukudur, ümitli ve kararlıyız. Bunu gerçekleştirecek güç ve imkânlar da sahibiz.

Gayemize/emelimize Hakta'la'nın yardımı, dostluk ve sevgi yoluyla ulaşacağız.

Ey, yaralı Kafkas Topraklarının sahipleri!

Müşterek davamız mutlaka gerçekleşecek ve Kâinatın Yaratacısı bunu takdis edecektir. Amin!

(RMB'nin Dağıstan'da yayımlanan "Vestnik Soyuzu Musulman Rossii" isimli bülteninden.)

DAĞISTAN CUMHURİYETİ CUMHURBAŞKANINA AÇIK MEKTUP*...

Sayın Muhammad Ali Muhammadov
Dağıstan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı,

Seçimden sonra Devlet başkanlığı görevinizi yeniden uzatmış bulunmaktasınız. Ben, Rusya Müslimanları Birliği Başkanı sıfatıyla Dağıstan Cumhuriyeti yöneticilerinin tutumlarına karşı halkımızın şikâyetlerine tercüman olarak bir açık mektup yayınlama ihtiyacını duydum.

DC. parlamentosunda yer alan bir grup milletvekili tarafından anayasanın ihlal edilmesinden sizi sorumlu tutuyoruz.

Maalesef çeşitli toplumları temsilen parlamentoda bulunan vekiller arasında tesanüt olmadığı gibi, gruplaşmaların var olduğu tarafımızdan müşahede edilmektedir. Bu durum, Dağıstan için büyük tehlike arz etmektedir.

Dağıstan Cumhuriyetindeki bu vahim gidişe göz yumamayız. Rusya Müslimanları Birliği Başkanı sıfatıyla böyle bir yönetimi halkımıza layık görmüyorum.

Anayasa ve kanunların hakea uygulanmamasından dolayı halkımızın şikâyetleri ve sıkıntıları giderek artmaktadır. Oysa göreve gelirken, anayasa ve kanunlara saygılı olacağınızı ve ahlâki değerlere önem vereceğinizi beyan ederek istikametinizi belirlemiş ve halkın desteğini almıştınız.

Öte yandan, Rusya'da meydana gelen üzücü olaylar karşısında sessiz kalışınızı da vicdanım tasvibetmemektedir.

Dağıstan, geleceği parlak bir cumhuriyettir ve Kafkasya'nın hassas bir barometresidir. Ancak içinde bulunduğumuz durum, Dağıstan'ın RF'nin "geri kalmış bir bölgesi haline gelmesi" endişemizi artırmaktadır. Yurttaşlarımız halkın hür iradesini ve isteklerini yansıtan bir yönetim arzu ediyor.

Köylerdeki işletmelerde bariz bir ekonomik düşüş gözlenmekte ve kitlesel işsizlik artarak halkımız fakirleşmektedir.

Bugüne kadar, Dağıstan sınırları dışında yaşayan soydaşlarımızın sorunları da halledilememiştir. Keza, yapay bölünmelerle ve yerdeğiştirmelerle bir çok insanımız sınırlarımızın dışında kalmış ve aileler parçalanmıştır. Bu yurttaşlarımızın da sorunları çözülememiştir.

Diğer taraftan toplu suç işleme olayları artmakta, cinayetler işlenmekte ve kriminal bir toplum oluşmaktadır. Dağıstan'ın durumu böyle mi olmalıydı?

Zamanında önlem alınmazsa, dinî ve ahlâkî yıkım içinde bulunan halkımızı çekip çevirmek daha da güçleşecektir.

Size acı gerçekleri ve hakımızın kaygılarını iletmek istedim. Zira, yarınlarımızı sizlere emanet etmiş bulunuyoruz.

Tarafsızlık bahanesiyle, Dağıstan toprakları üzerinde kimseye taviz veremeyiz. Rusya Federal ordusunun Dağıstan'da konuşlanması halkımızı müşkül duruma sokacak ve insanlarımızı rencide edecek bir pozisyonda olmamalıdır.

Bugüne kadar sivil insanların haksız yere katledilmesi 17'yi bulmuştur. Dağlıların şeref ve haysiyetlerinin çiğnenmesine kim "dur" diyecektir?

(*) Rusya Müslimanları Birliği Başkanı Nadir Haçilayev'in imzasıyla yayınlanan bu açık mektup, Mahaçkala'da neşredilen "Haber" gazetesinden Musa RAMAZAN tarafından çevrilmiştir

AKBA'dan haberler...

AKBA - AMERİKA KARAÇAY - KAFKAS YARDIMLAŞMA DERNEĞİ

AKBA, 22 Ekim 1989 tarihinde, ABD'de yaşayan Karaçaylılardan Cıkka Abuk, Mehmet Abayhan, Turgut Koçkar, Kenan Bayçora, Fehmi Berk, Fahrettin Cangöz, Cihat Kulaksız, Recep Küçük, Emin Karacabey, Yaşar Tambiy, Ahmet Karaçay, Erol Tambiy, Birol Kalebek ve arkadaşlarının uzun süre devam eden çalışmaları sonunda oluşan fikir ve görüş birliği doğrultusunda kurulmuştur. AKBA ibaresi amerikanca "Karachai Kaukaz Benovelent Association" kelimelerinin baş harflerinden oluşan bir kısaltmadır. Bunun Türkçe karşılığı "Amerika Karaçay - Kafkas Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği"dir.

Kuruluş kararı alındıktan sonra yapılan seçimle Derneğin ilk yönetim kurulu şu kişilerden teşekkül etmiştir: Fahrettin Cangöz (Bşk.), Cihat Kulaksız, Yaşar Tambiy, Birol Kalebek, Erol Tambiy, Hacı Murat Özbek, Kemal Catto, Turgut Koçkar, Cengiz Çağar, Fehmi Berk, Erhan Böke, Celalettin Akıl, Yusuf Diril.

Fakirleşen ve etkinliğini kaybeden devlet kuruluşları toparlanacağı yerde akraba ve yandaşların çiftliği haline gelmiştir.

Kabile ayrımcılığı, akrabaları kayırma ve yönetim taraftarlarına öz evlat muamelesi gibi yaklaşımlar, çok vahim olaylara sebep olabilir.

Ama bugünkü hükümet-parlamento ikilisi halkı adeta unutmuş gibidir. Şahsiyeti gelişmemiş, çıkarıcı ve millî duyguları körelmiş insanlar giderek yönetim kadrolarına çöreklenmektedir.

Devlet mekanizmasının işleyişi "Dağıstan Anayasası sadece kişisel çıkarları gözetmek için mi kabul edilmiştir?" sorusunu akla getirmektedir.

Bizim en büyük amacımız, Dağıstan'ın inkişafı ve gelişmesidir.

Bizler, Rusya Müslimanları Birliği'nin temsilcileri olarak, Dağıstan hakkının bilimsel yöntemlerle refaha kavuşturulmasını talep ediyoruz. Bunun için de:

Bilimsel kuruluşlar/enstitüler çoğaltılmalıdır. Keza, geri kalmışlığa giden yolun önü kapatılmalıdır. Bütün faaliyetler ilmi esaslara dayalı olmalı ve hükümet tarafından sürekli denetlenmelidir.

Farklı dillerin konuşulduğu Dağıstan Cumhuriyetinde mükemmel düzeyde bir kültür birliği ve töreye bağlılık vardır. Sayın hükümetimizin ve parlamentomuzun, vatandaşlarımıza eşit davranması ve kanunların eşit uygulandığına onları inandırması lazımdır.

Devlet kuruluşlarının akraba, eş-dost ve yandaş grupların çiftliği haline getirilmesini kesinlikle reddediyoruz.

Kur'an'ı Kerim' de "Doğru yoldan şaşmayınız" buyrulmaktadır. Bizleri bu doğru yoldan/sıratı mustakiymden ayırmaya kimsenin gücü yetmeyecektir.

Allahüekber/Allah büyüktür!

Nadir HAÇİLAEV

Rusya Müslimanları Birliği Başkanı

Yönetim, ilk olarak Türkiye'den halk oyunları ustası Hacı Murat Dağıstanlı'yı davet ederek "School 9" adlı bir okul kurmuş Kafkas halk dansları kursu açmıştır. İlk çalışmalara 270 genç katılarak ulusal oyunlarımızı öğrenme ve geliştirme imkanı bulmuştur.

Aynı yıl Kasım ayında ABD milli takımı eski kaptanı Kazbek Tambiy'in gözetiminde futbol kursu düzenlenmiş ve büyük ilgi görmüştür. Yine Kasım ayının 19'unda ilk tanışma ve kaynaşma balosu tertiplenmiş, bunu diğer toplantılar ve piknikler izlemiştir.

1990 Ağustosunda; Atayurdumuz Karaçay'da faaliyet gösteren "Camağat" isimli dernek ile tanışmak ve kültür alışverişinde bulunmak amacıyla bir inceleme gezisi gerçekleştirilmiştir. AKBA heyeti bu gezi sırasında "Camağat" derneğine 1 TV, 1 video ve 1 adet de radio-teyp hediye etmiştir.

1992 yılında AKBA, çocuk yaştaki halk dansları grubuna milli giysiler diktirmiş; kama, kemer, çizme, fişeklik... gibi aksesuarları da Türkiye'den getirtmiştir.

Aynı yılın Mayıs ayında yapılan çocuklar grubunun gösterisini 700'ü aşkın seyirci izlemiş ve gösteri çok başarılı olmuştur. Bunun peşi sıra; bazı okul yöneticilerinin ısrarlı talepleri üzerine, öğrenciler için de müteaddit gösteriler düzenlenmiştir.

Haziran 1992'de Türkiye'den folklor hocası Tekin Koçkar davet edilerek 1,5 ay süre ile ulusal danslarımızın gençlerimize öğretilmesi işi başarıyla sürdürülmüştür.

12 Aralık 1992'de derneğimiz AKBA, Atayurdu Karaçay'dan "Mingi-Tav" isimli halk dansları topluluğunu davet ederek üç kez gösteri yapılmasını sağlamıştır. Topluluğun icra ettiği halk dansları ve halk şarkıları büyük bir ilgi ve heyecanla izlenmiştir.

Bunun dışında; Karaçay'ın ünlü müzisyen şairi Alibek Özden de ABD'ye davet edilerek konserler vermesi temin edilmiştir.

AKBA'nın başlıca amacı, öz halkımızı bir arada tutarak ulusal birliğimizi ve kültürümüzü yaşatmaktır. Bu uğurda başarıya ulaşmanın yolu da birlik ve beraberlik şuurunun güçlendirilmesinden geçmektedir. Faaliyetlerimizin daha kolay ve verimli olması için kendimize ait bir yerimizin olması hepimizin arzusuymuştu. Bugünkü dernek yönetimi bu ihtiyacımızın giderilmesi hususunda ciddi girişimlerde bulundu. Nihayet, geçen yılın sonlarına doğru (137 Crooks Avenue, PATERSON-NJ / USA) da uygun bir bina bulunarak derneğe maledildi. Dernek yönetiminin ve cemaatimizin büyük fedakarlıklarla alınmasını sağladığı taşınmazın 2 salonu mevcuttur. Üst kattaki salon düğün ve toplantılar için kiraya verilmektedir. Alt kattaki salon ile diğer müstemilat da her yaştan insanlarımızın istifade edeceği bir kulüp olarak işletilecektir.

AKBA'nın daha başarılı hizmetler verebilmesi, cemaatimizin yakın ilgi ve desteğine bağlıdır. Bu ilgi ve desteğin süreceğine inanıyoruz ve şevkle göreve devam ediyoruz.

AKBA Yönetim Kurulu

DERGİMİZİN NOTU : Birleşik Kafkasya'nın 5. sayısında AKBA'nın olağan kongresinden haber vermiş ve yönetime seçilenlerin isimlerini okuyucularımıza iletmiştik. Bize ulaşan bilgilere göre; ilk görev bölümü sırasında başkanlığa seçilen Turgut Koçkar

makul mazereti sebebiyle başkanlık görevinden ayrılmış ve yerine Fahrettin Cangöz başkan seçilmiştir. Başkan yardımcılığı görevini Cihat Kulaksız'ın yürüttüğü AKBA yönetim kurulu şu isimlerden oluşmaktadır: Fahrettin Cangöz (Bşk.), Cihat Kulaksız (Bşk. yrd.), İbrahim Aydoğan, Şahbiy Özden, İbrahim Batça, Kenan Bayçora, Suat Tavlın, Muammer İtez, Abdülkerim Tabakçı, İsmail Özbek, Nazmi Cangöz ve Fadime Tekeoğlu.

Bilindiği gibi, başta Akba yönetim kurulu başkanı olmak üzere diğer yöneticiler ve tüm hemşehrilerimiz BİRLEŞİK KAFKASYA'nın yayınlanması için büyük katkıda bulunmuşlardır, bu destekleri devam etmektedir.

Bize ulaşan haberlere göre AKBA, bülten veya dergi formunda yayın yapmayı da tasarlamaktadır. Bu tasarılarının bir an önce gerçekleşmesini diliyor ve buradan her hususta yardımcı olmayı görev bileceğimizi ifade ediyoruz.

AKBA'nın ABD'deki soydaşlarımıza ve ulusal kültürümüze daha nice güzel hizmetlerde bulunmasını temenni ediyor ve yönetime başarılar diliyoruz.

Birleşik KAFKASYA

Cok önemli bir eser...

AVRUPA'nın ESKİ TÜRK RUNİK ABİDELERİ

Yazan : Soslanbek Y. BAYÇOROV
Rusçadan Çeviren : Muvaffak DURANLI

KÜLTÜR BAKANLIĞI YAYINLARI / 1684
Bilim Dizisi / 9

Eski Türk Runik Yazısının
Kuyez KAFKASYA Bölgesinin
Volga - Don ve Tuna Bölgeleriyle İlişkisi

Arkeoloji, etnografya, tarih ve linguistik ile ilgilenenlere hararetle tavsiye ederiz.

Karaçaylı bilgin Soslanbek BAYÇOROV, bu çalışmasıyla 1500-2000 yıldan beri Kuzey Kafkasya'nın çeşitli yörelerinde bulunan tarihi yazıtları deşifre etmek suretiyle bilim dünyasına yeni ufuklar açmıştır. Böylece Türkçe yazılı belgeler Orhun Yazıtlarından 350 yıl daha kıdem kazanmıştır.

Temin Yeri: Kültür Bakanlığı Kitabeleri

Dernek faaliyetleri...

"NARTLANI TOY KÜNÜ"

Eskişehir Kuzey Kafkas Karaçay-Balkarlılar Kültür ve Yardımlaşma Derneği, 29 Haziran 1996 günü Eskişehir'e 80 km uzaklıkta bulunan tarihi YAZILIKAYA köyünde "NARTLANI TOY KÜNÜ" adıyla geniş katılımlı bir "Buluşma-Tanışma-Dayanışma" günü tertipledi.

"NARTLANI TOY KÜNÜ"ne Türkiye'nin her tarafında yaşayan Karaçay-Malkarlılar davet edilmişti. İlgi ve katılım umulanın çok üstünde gerçekleşti. Kayseri Pınarbaşı'na bağlı Eğrisöğüt köyünden tutun da Yalova'ya bağlı Çiftlikköy'e kadar Karaçaylı muhacirlerin ahfadının yaşadığı bütün köyler ile çeşitli kentlerde yaşayan ildeşlerimiz "NARTLANI TOY KÜNÜ"ne iştirak ettiler. Gelenlerin sayısının 1200'ü geçtiği memnuniyetle tespit edildi.

Eskişehir başta olmak üzere Ankara, Konya, İzmir, Bursa, İstanbul, Kayseri,, Tokat, Afyon... şehirlerinden gelen ildeşlerimiz ile Eğrisöğüt, Arpacıkaraçay, Çilehane, Yağlıpınar, Yakapınar, Belpınar, Yazılıkaya, Doğlat, Gökçeyayla, Başhüyük, Akhisar, Acıyaylası ve Çiftlikköy'den gelen ildeşlerimiz samimi bir topluluk oluşturdular. Tüm hemşehrilerimizin büyük bir heyecanla "NARTLANI TOY KÜNÜ"ne katılmaları mutlu bir tesadüf oldu.

Saat 11.00'e doğru tüm ildeşlerimiz buluşma yerine ulaşmış bulunuyordu.

Dernek başkanı **Hüsnü Küçük**'ün "Hoşgeldiniz" konuşmasından sonra, dergimiz genel koordinatörü **Yılmaz Nevruz** günün anlamını belirten bir konuşma yaptı ve "Bugün gerçekleşen ve "Nartlanı Toy Künü" adını verdiğimiz büyük ve tarihi buluşma sayesinde 110 yıldır devam eden hasret bitmiştir. Kimse kendini misafir kabul etmesin. Hepimiz hem misafir hem de ev sahibiyiz. Tanışınız, görüşünüz, bilisiniz, özleminizi dindiriniz. Bu anlamlı buluşma bir defaya mahsus düzenlenmemiştir. Her yıl tekrarlanacak ve geleneksel bir buluşma-hasret giderme günü olarak sonsuza kadar sürdürülecektir" dedi.

Daha sonra Konya Derneği temsilcisi **Hüseyin Tavbahir** ile kurulma safhasındaki Afyon ve İzmir derneklerinin müteşebbis heyet başkanları hissiyatlarını ifade ettiler. Bunları, Türkiye'nin her tarafından gelen grupların temsilcilerinin kısa konuşmaları izledi. Devlet Bakanı **Namık Kemal Zeybek** ile Maliye Bakanı **Abdullah Şener**'den gelen kutlama mesajları büyük bir sevinç uyandırdı. Karaçay ve Malkar'dan gelen misafirlerimiz **Bilal Laypan** ile **Abdullah Begiy** de birer konuşma yaparak "Türkiye'deki soydaşlarıyla bir arada bulunmaktan duydukları sevinci" dile getirdiler.

Son olarak, toplumumuza büyük hizmetlerde bulunan değerli kızımız Cumhurbaşkanlığı danışmanı ve Ahmet Yesevi Vakfı üst düzey yöneticisi **Hürriyet Ersoy** (Aycayak) hanım veciz bir konuşma yaparak "Örf ve adetlerimizi yaşatmamızın önemi" üzerinde durdu ve büyük alkış topladı.

Bundan sonra "Tanışma-görüşme " faslı başladı ve ildeşlerimiz birbirlerini yakından tanıma fırsatı buldular. Dernek Yönetimi önceden her türlü hazırlık yapmış bulunuyordu. Kazanlar kaynadı, yemekler pişirildi. Et, pilav, ayran ve gardoş hıçından oluşan menü self-servis şeklinde dağıtıldı. İştihayla yemek yenildi, bol bol ayran içildi. O kadar kalabalığın tamamına ikram edilmesi mümkün olmasa da Yakapınar köyünden **Habiy Öncü**'nün önceden hazırlamış olduğu Karaçay bozası da güne çeşni kattı.

Yemekten sonra gruplar halinde milli oyunlar oynandı, müzik çalındı, sohbetler

edildi. Sözü'nün kısıtı vaktin nasıl geçtiği anlaşılmadı. 110 yıldan beri birbirlerini toplu halde görme fırsatını bulamayan ildeşlerimiz bu tarihi günün/Nartların toy gününün tadını doyusıyla çıkardılar.

Bu arada Karaçaylı ünlü ses sanatçısı Batça kızı Lidya en güzel Karaçay şarkılarından oluşan bir konser verdi ve topluluğu coşturdu.

Gelecek yılki buluşmada spor gösterileri yapılması, tiyatro sahnelenmesi, koro ve solo şeklinde halk türkülerinin icra edilmesi... gibi dilek ve temennilerini ildeşlerimiz Dernek yöneticilerine iletme fırsatı buldular.

Bu arada ESKİ genel müdürü **Faruk Karaçay**'ın içme suyu ve Çifteler Belediye Başkanı **İrfan Başak**'ın kullanma suyu temininde gösterdikleri yardım büyük takdir ve teşekkürle karşılandı. Zira, buluşma mahallinde su yoktu.

Bunun dışında Yazılıkaya köyü sakinleri, başta muhtarları **Seyit Ahmet Korkmaz** olmak üzere **Adil Özden** ve diğerleri herşeyin mükemmel olması için canla başla çalıştılar. Keza, Belpınar köyü muhtarı **İsmet Tezcan**, Yakapınar köyü muhtarı **Ömer Özünegüven**, Gökçeyayla köyü muhtarı **Abuk Teke**, Akhisar köyü muhtarı **Ömer Yeşil** ile **Vedat Balkan** başta olmak üzere Afyon Derneği yöneticileri de buluşmanın gerçekleşmesinde bilfiil gayret sarfettiler. Aynı şekilde, uzak yörelerden gelen hemşehrilerimiz de üzerlerine düşeni fazlasıyla yaptılar. Elhasıl, hepimiz hem ev sahibi hem de misafir idik.

Sözü'nün burasında mutluluk verici bir tespitimizin altını çizmekte yarar var : Bir çoğu ilk kez karşılaşan bu insanlar sanki 40 yıldan beri bir arada yaşıyormuşçasına samimi idiler. Keza, büyük bir nizam ve intizam vardı. Kafkaslara has terbiye, bütün görkemiyle oradaydı. Göz ve kulağa hoş gelmeyecek hiç bir davranışa rastlanmadı.

Ne yazık ki sayılı saatler geçiverdi, akşam yaklaştı. Bu kez, ildeşlerimiz saf saf dizilerek birbirleriyle vedalaştılar, gelecek "NARTLANI TOY KÜNÜ"nde buluşmak için sözleştiler ve köylerine-kentlerine doğru yola çıktılar.

Eskişehir Kuzey Kafkas Karaçay-Balkarlılar Kültür ve Yardımlaşma Derneği Yönetimi "NARTLANI TOY KÜNÜ" organizasyonunu büyük bir başarı ile gerçekleştirek ildeşlerimizin 110 yıllık hasretini gidermeye vesile olmuştur.

Birleşik Kafkasya Dergisi olarak, başta Dernek başkanı Hüsni Küçük olmak üzere tüm yöneticileri yürekten kutluyoruz. Aynı şekilde organizasyonun gerçekleşmesinde emeği geçen tüm kardeşlerimize şükranlarımızı sunuyoruz.

BİRLEŞİK KAFKASYA KONSEYİ'NİN 11 MAYIS ETKİNLİKLERİ...

Ankara Birleşik Kafkasya Konseyi tarafından; 11 Mayıs 1918'de ilan edilen Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti'nin 78. yılığı münasebetiyle üç gün süren etkinlikler düzenlenmiştir.

10 Mayıs günü Diyanet Vakfı Kocatepe Konferans salonunda; konuşmacı olarak Prof. Türkkaya Ataöv, Dr. Yılmaz Nevruz, Doç. Dr. Hakan Kırımlı, Av. Kâzım Berzek, Ö. Aytek Kurmel, dağıstanlı bilim adamı Prof. Salav Aliyev ve dağıstanlı şair **Seyit Hanum Alişeva**'nın katıldıkları bir panel tertiplendi. Prof. Anıl Çeçen tarafından yönetilen panelde Ahmet Yesevi Vakfı mütevelli heyet başkanı ve Devlet Bakanı **Namık Kemal Zeybek** ile Or-Köy genel müdürü ve dergimiz yazarı **Osman Çelik** de birer hitabede bulundular.

11 Mayıs günü Türkiye'nin her tarafından gelen katılımcıların iştirakiyle bir balo

düzenlendi.

12 Mayıs günü de Kafkasya'dan davet edilen ve çocuk yaştaki sanatçılardan oluşan Kafkas Halk Dansları topluluğu tarafından millî oyunlarımız icra edildi.

Kurulduğu günden beri millî davamıza birlik ve beraberlik anlayışıyla güzel hizmetlerde bulunan Birleşik Kafkasya Konseyi'ni çok yararlı faaliyetlerinden dolayı, demek başkanı **Enver Kaplan**'ın şahsında kutluyoruz. Keza, "Birleşik Kafkasya" gerçeğini kavrayarak diğer Kafkas derneklerine örnek olan Yönetim Kurulu'nu da tebrik ediyoruz.

ŞAMİL EĞİTİM VE KÜLTÜR VAKFI TÜRKİYE'DE ÖĞRENİM YAPAN KAFKASYALI ÖĞRENCİLER İÇİN TANIŞMA TOPLANTISI DÜZENLEDİ...

Şamil Eğitim ve Kültür Vakfı 14 Nisan 1996 günü, Türkiye'de çeşitli üniversitelerde öğrenim yapan Kuzey Kafkasyalı yüksek tahsil öğrencilerini bir araya getirdi. Vakıf merkezinde gerçekleştirilen buluşma-tanışma gününe 87 öğrenci katıldı.

Öğrenciler teker teker birbirlerine ve diğer davetlilere tanıtıldıktan sonra Vakıf çalışmaları hakkında bilgi verildi. Topluca hatıra fotoğrafı çektirildi. Birlikte öğle yemeği yenildi. Ardından; misafir öğrenciler tarafından millî oyunlarımız oynandı. Tam bir samimiyet havası içerisinde geçen buluşma-tanışma günü, akşama doğru duygu dolu bir vedalaşma ile sona erdi.

Verilen bilgiye göre, Şamil Eğitim ve Kültür Vakfı bu güzel faaliyeti önümüzdeki yıllarda da sürdürecektir. Birleşik Kafkasya Dergisi olarak Vakıf yöneticilerini tebrik ediyoruz.

BURSA'DA "BİRLEŞİK KAFKASYA DERNEĞİ" KURULDU

"Birleşik KAFKASYA" idealine bağlı ildeşlerimizden büyük bir grup; KAF-DER Bursa Şubesi'nin faaliyetlerini "Ulusal davamıza uygun bulmayıp" 24.03.1996'da sözü geçen dernekten istifa etmişlerdi. Bu milliyetperver kardeşlerimiz sadece istifa ile yetinmemişler ve KAF-DER Bursa Şubesinden ayrılış sebeplerini bir bildiri ile kamu oyuna duyurarak ezcümle şu görüşlere yer vermişlerdi: "...Kişisel kısır çekişmelerle ve yönetim kavgaları ile uğraşarak tarihsel sorumluluklarını gözardı eden, "Bağımsız BİRLEŞİK KAFKASYA" idealini taşımayan, hatta reddeden, KAF-DER merkez ve Bursa Şubesi'nin birer üyesi olarak; bu derneğin genel düşünce yapısı ve uyguladığı yöntemlerle toplumun beklentilerine cevap vermekten uzak olduğu kanaatiyle dernek üyeliğimizden istifa ettiğimizi Kafkas kamuoyunun bilgilerine arzederiz."

Aldığımız habere göre, 24.03.1996'da KAF-DER'den ayrılan ildeşlerimiz bir dizi istişari toplantıdan sonra "BİRLEŞİK KAFKASYA DERNEĞİ" adıyla yeni bir dernek kurmaya karar vermişlerdir. Ön çalışmalar ve kanuni formaliteler tamamlandıktan sonra "Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti"nin kuruluş yıl dönümü olan 11. Mayıs. 1996 günü "BURSA BİRLEŞİK KAFKASYA DERNEĞİ" teşekkül ettirilmiştir.

Dergimizin Bursa temsilciliğinden bildirildiğine göre, (Fevzi Çakmak Caddesi, No. 22/26 - Bursa) adresinde faaliyete geçen "Burşa Birleşik Kafkasya Derneği"nin müteşebbis heyeti şu kişilerden oluşmuştur: **Mahmut Bi** (Müt. Hey. Bşk), **Cemal Canbek** (Bşk. Yrd.), **Nasır Yıldız** (Muh), **Rıfat Özbey**, **Selman Özdemir**, **Aydemir Akay**, **A. Fahri Peker**, **Muammer Öztürk** ve **Mustafa Baydar**.

Birleşik Kafkasya Dergisi olarak; 22. Haziran. 1996'da bir de "Açılış Gecesi" düzenleyen Bursa BİRLEŞİK KAFKASYA Derneği'ne başarılar diliyoruz.